

Onsdagen den 4 april

Kl. 09.00

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 27 mars.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1978/79:109 till konstitutionsutskottet

1978/79:117 till trafikutskottet

1978/79:159 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:163 till jordbruksutskottet

1978/79:180 till utbildningsutskottet

1978/79:183 till lagutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:2438 till skatteutskottet

1978/79:2439 till arbetsmarknadsutskottet

§ 4 Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1978/79:28

Finansutskottets betänkanden 1978/79:25–28

Justitieutskottets betänkanden 1978/79:28 och 29

Lagutskottets betänkande 1978/79:17

Kulturutskottets betänkanden 1978/79:25 och 26

Civilutskottets betänkanden 1978/79:26 och 27

§ 5 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1978/79:43 med anledning av propositionen 1978/79:137 om ändrade
processuella regler för skattetillägg, m. m.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 6 Anslag till kulturändamål, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1978/79:24 med anledning av
propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till kulturändamål och inter-
nationellt-kulturellt samarbete jämte motioner.

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Statens kulturråd: Förvaltningskostnader)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) under punkten B 1 (s. 18–21) föreslagit riksdagen att till Statens kulturråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 9 269 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:1287 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

1. anhålla att regeringen gjorde en utvärdering och en översyn av statens kulturråd,

2. uttala att statens kulturråd borde ta kvalitetshänsyn i sin verksamhet, samt

1978/79:1298 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen till Statens kulturråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 11 011 935 kr. (yrkandet 1).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:1298, yrkandet 1, till Statens kulturråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 9 269 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1287, yrkandena 1 och 2.

Reservation hade avgivits

1. beträffande en utvärdering och översyn av verksamheten vid statens kulturråd samt rådets skyldighet att ta kvalitetshänsyn i sin verksamhet av Tore Nilsson (m) och Ingrid Diesen (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:1287, yrkandena 1 och 2.

Punkten 2 (Statens kulturråd: Utrednings-, utvecklings- och informationsverksamhet)

Regeringen hade under punkten B 2 (s. 21–22) föreslagit riksdagen att till

Statens kulturråd: Utrednings-, utvecklings- och informationsverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 3 117 000 kr.

Nr 120

Onsdagen, den
4 april 1979

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:1289 av Ingrid Diesen m. fl. (m), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1) samt

1978/79:1298 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen till Statens kulturråd: Utrednings-, utvecklings- och informationsverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 3 824 000 kr. (yrkandet 2).

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionerna 1978/79:1289, yrkandet 1, och 1978/79:1298, yrkandet 2, till Statens kulturråd: Utrednings-, utvecklings- och informationsverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 3 117 000 kr.

Punkten 4 (Bidrag till särskilda kulturella ändamål)

Regeringen hade under punkten B 5 (s. 29–30) föreslagit riksdagen att till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 5 374 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:608 av Georg Andersson m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att till Bidrag till särskilda kulturella ändamål anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 850 000 kr. minskat reservationsanslag av 4 524 000 kr., och

1978/79:1929 av Per Olof Sundman (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:608 till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 5 374 000 kr..

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1929.

Reservation hade avgivits

2. beträffande medelsanvisningen av Georg Andersson, Ingemar Leander, Åke Green, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén och Catarina Rönning (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:608 till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 4 524 000 kr.

Punkten 6 (Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet)

Regeringen hade under punkten B 7 (s. 31–41) föreslagit riksdagen att

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

1. godkänna vad i propositionen 1978/79:100 förordats om överförande av Synskadades riksförbunds bibliotek till statligt huvudmannaskap,
2. till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 12 428 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:1302 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari yrkats att riksdagen beslutade att med godkännande av vad i övrigt föreslagits till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av ytterligare 2 817 000 kr. till Synskadades riksförbunds bibliotek och 296 000 kr. till framställning av punktskriftsböcker eller tillsammans under denna titel ett anslag av 16 123 000 kr., samt
1978/79:1315 av Catarina Rönnung (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände vad i propositionen 1978/79:100 förordats om överförande av Synskadades riksförbunds bibliotek till statligt huvudmannaskap,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:1302 till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1979/80 anvisade ett anslag av 12 428 000 kr.,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1315.

Punkten 7 (Bidrag till konstnärer m. m.)

Regeringen hade under punkten B 8 (s. 41–43) föreslagit riksdagen att till Bidrag till konstnärer m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 25 049 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:896 av Georg Andersson m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om bildkonstnärsfond,

1978/79:1301 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari yrkats att riksdagen beslutade att till Bidrag till konstnärer m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 33 025 000 kr., samt

1978/79:1319 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen till Bidrag till konstnärer m. m. anvisade ett i förhållande till propositionen med 4 500 000 kr. förhöjt belopp för stöd till produktion av film som var avsedd att i första hand distribueras på annat sätt än genom vanliga biografer (yrkandet 2).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande frågan om en höjning av det belopp som i propositionen beräknats till projektstöd till film med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionerna 1978/79:1301 och 1978/79:1319, yrkandet 2, båda motionerna såvitt nu var i fråga, beslutade att för detta

ändamål skulle anvisas 1 500 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande anslagsbeloppet med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionerna 1978/79:1301 och 1978/79:1319, yrkandet 2, båda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till konstnärer m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 25 049 000 kr.,

3. att riksdagen som sin mening gav till känna för regeringen vad utskottet med anledning av motionen 1978/79:896 anfört om ersättning till bildkonstnärerna.

Reservation hade avgivits

3. beträffande en bildkonstnärsfond av Georg Andersson, Ingemar Leander, Åke Green, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén och Catarina Rönnung (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:896.

Punkten 9 (Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.)

Regeringen hade under punkten B 10 (s. 44–48) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad i propositionen 1978/79:100 anförts om bibliotek ersättningens grundbelopp,

2. till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 31 670 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:1871 av Per Olof Sundman m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen beslutade om en höjning av bibliotek ersättningens grundbelopp med 2 öre till 30 öre per hemlån fr. o. m. den 1 januari 1979,

2. att riksdagen beslutade att till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. anvisa ett med 1 milj. kr. förhöjt förslagsanslag av 32 670 000 kr.,

3. att riksdagen uttalade sig för att framtida höjningar av bibliotek ersättningen borde relateras till den allmänna löne- och inkomstutvecklingen,

4. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om individuellt beräknad översättarpenning (yrkandet 5).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:1871, yrkandet 1, godkände vad i propositionen anförts om bibliotek ersättningens grundbelopp,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

på motionen 1978/79:1871, yrkandet 2, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 31 670 000 kr.,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1871, yrkandet 3.
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1871, yrkandet 5.

Reservation hade avgivits

4. beträffande såväl förhållandet mellan biblioteksansättningen och den allmänna löne- och inkomstutvecklingen som biblioteksansättningens grundbelopp och medelsanvisningen av Per Olof Sundman, Olle Eriksson, Karl-Eric Norrby och Kerstin Göthberg (samtliga c) som ansett att utskottet under 1, 2 och 3 bort hemställa

1. att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:1871, yrkandet 1, godkände den i motionen angivna höjningen av biblioteksansättningens grundbelopp,

2. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:1871, yrkandet 2, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 32 670 000 kr.,

3. att riksdagen som sin mening gav till känna för regeringen vad reservanterna med anledning av motionen 1978/79:1871, yrkandet 3, anfört om att framtida höjningar av biblioteksansättningens grundbelopp borde relateras till den allmänna löne- och inkomstutvecklingen.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande

1. av Per Olof Sundman, Olle Eriksson, Karl-Eric Norrby och Kerstin Göthberg (samtliga c).

Punkten 10 (Bidrag till Svenska riksteatern)

Regeringen hade under punkten B 11 (s. 64-67) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Svenska riksteatern för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 72 448 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:617 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle uttala sig för inrättande av en fast finsk teaterscen i Sverige och hemställa hos regeringen om förslag härom, samt

1978/79:2151 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade om ett tilläggsanslag på 4 milj. kr. till en finsk institutionsteater (yrkandet 1).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Bidrag till Svenska riksteatern för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 72 448 000 kr.,

2. att riksdagen skulle

- a. avslå motionen 1978/79:2151, yrkandet 1,
- b. avslå motionen 1978/79:617.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Punkten 11 (Bidrag till Operan och Dramatiska teatern)

Regeringen hade under punkten B 12 (s. 67–70) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Operan och Dramatiska teatern för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 136 320 000 kr.

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:1287 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen uttalade att Dramatiska teaterns och Operans riksansvar att vårda den klassiska repertoaren inte fick eftersättas (yrkandet 3).

Utskottet hemställde

- 1. att riksdagen till Bidrag till Operan och Dramatiska teatern för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 136 320 000 kr.,
- 2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1287, yrkandet 3.

Reservation hade avgivits

5. beträffande ansvaret för vården av den klassiska repertoaren av Tore Nilsson (m) och Ingrid Diesen (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:1287, yrkandet 3.

Punkten 12 (Rikskonsertverksamhet)

Regeringen hade under punkten B 13 (s. 70–73) föreslagit riksdagen att till Rikskonsertverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 30 419 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:2131 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att hos regeringen hemställa om förslag om former för ett statligt kulturpolitiskt ansvarstagande i vad gällde grammofoonskivproduktionen (yrkandet 4).

Utskottet hemställde

- 1. att riksdagen till Rikskonsertverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 30 419 000 kr.,
- 2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2131, yrkandet 4.

Punkten 15 (Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner)

Regeringen hade under punkten B 16 (s. 76–80) föreslagit riksdagen att till Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 135 989 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:726 av Gunnar

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Nilsson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att till Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 572 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 136 561 000 kr. (yrkandet 1).

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:726, yrkandet 1, till Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 135 989 000 kr.

Reservation hade avgivits

6. beträffande antalet grundbelopp till de regionala skådebanorna samt anslagsbeloppet av Georg Andersson, Ingemar Leander, Åke Green, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén och Catarina Rönnung (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:726, yrkandet 1, till Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 136 561 000 kr.

Punkten 16 (Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper)

Regeringen hade under punkten B 17 (s. 80–82) föreslagit riksdagen att till Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 14 400 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:618 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att anslaget Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper i förhållande till propositionens förslag höjdes med 16 000 000 kr. och fastställdes till 30 400 000 kr. (yrkandet 1), samt

1978/79:1304 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari yrkats att riksdagen beslutade att till Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 16 900 000 kr. med rätt för regeringen att återkomma med begäran om nödvändiga tilläggsanslag.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionerna 1978/79:618, yrkandet 1, och 1978/79:1304 till Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 14 400 000 kr.

Punkten 18 (Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet)

Regeringen hade under punkten B 19 (s. 84–87) föreslagit riksdagen att till Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 7 422 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:613 av Georg Andersson m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhänga att statens kulturråd fick i uppdrag att kartlägga den folkliga dans- och musikverksamheten i syfte att forma stödåtgärder i linje med samhällets kulturpolitiska mål,

2. att riksdagen beslutade att till Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 150 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 7 572 000 kr., varvid anslagsposten 7 skulle uppgå till 502 000 kr.,

1978/79:726 av Gunnar Nilsson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att till Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 90 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 7 512 000 kr., varvid anslagsposten 1 skulle uppgå till 1 010 000 kr. (yrkandet 2), och

1978/79:2131 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att anslaget B 19 Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet delposten 6 Arrangerande musikföreningar skulle höjas med 2 475 000 kr. och utgå med 3 955 000 kr. (yrkandet 1).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:613, yrkandet 1,

2. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen ökat bidrag till Stiftelsen Riksskådebanan skulle avslå motionen 1978/79:726, yrkandet 2, såvitt nu var i fråga,

3. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen ökat bidrag under anslagsposten Arrangerande musikföreningar skulle avslå motionen 1978/79:2131, yrkandet 1, såvitt nu var i fråga,

4. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen ökat bidrag under anslagsposten Teater- och musikorganisationer m. m. skulle avslå motionen 1978/79:613, yrkandet 2, såvitt nu var i fråga,

5. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionerna 1978/79:726, yrkandet 2, 1978/79:2131, yrkandet 1, och 1978/79:613, yrkandet 2, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 7 422 000 kr.

Följande tre reservationer hade avgivits av Georg Andersson, Ingemar Leander, Åke Green, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén och Catarina Rönning (samtliga s):

7. beträffande anslag till Riksskådebanan, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen beträffande ett i förhållande till vad som beräknats i

Nr 120

**Onsdagen den
4 april 1979**

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

propositionen ökat bidrag till Stiftelsen Riksskådebanan skulle bifalla motionen 1978/79:726, yrkandet 2, såvitt nu var i fråga,

8. beträffande anslag till Teater- och musikorganisationer m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen ökat bidrag under anslagsposten Teater- och musikorganisationer m. m. skulle bifalla motionen 1978/79:613, yrkandet 2, såvitt nu var i fråga,

9. beträffande medelsanvisningen, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen i den mån den biföll reservationerna nr 7 och 8 till Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet för budgetåret 1979/80 anvisade det av utskottet förordade reservationsanslaget med den ökning som föranleddes av riksdagens beslut med anledning av nämnda reservationer.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande

2. av Tore Nilsson (m) och Ingrid Diesen (m).

Punkten 22 (Kreditgarantier till förlag och bokhandel)

Regeringen hade under punkten B 29 (s. 141) föreslagit riksdagen att

1. medge att statsgaranti för lån till nyetablering av förlag m. m. under budgetåret 1979/80 fick beviljas intill ett belopp av 2 milj. kr.,

2. medge att statsgaranti för lån till bokhandel under budgetåret 1979/80 fick beviljas intill ett belopp av 1 500 000 kr.,

3. till Kreditgarantier till förlag och bokhandel för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:906 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att statsgaranti till bokförlag även fick omfatta avskrivningslån intill ett belopp av 2 milj. kr. särskilt avsett för de mindre förlagen (yrkandet 1).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. medge att statsgaranti för lån till nyetablering av förlag m. m. under budgetåret 1979/80 fick beviljas intill ett belopp av 2 milj. kr.,

2. medge att statsgaranti för lån till bokhandel under budgetåret 1979/80 fick beviljas intill ett belopp av 1 500 000 kr.,

3. till Kreditgarantier till förlag och bokhandel för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

4. avslå motionen 1978/79:906, yrkandet 1.

Punkten 26 (Vissa bidrag till bildkonst)

Regeringen hade under punkten B 36 (s. 164–165) föreslagit riksdagen att till Vissa bidrag till bildkonst för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 5 264 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:317 av Eva Hjelmström (vpk) och Carl-Henrik Hermansson (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade om en ytterligare höjning av anslaget under B 36 till Sveriges konstföreningars riksförbund med 156 000 kr. till sammanlagt 956 000 kr.,

1978/79:609 av Georg Andersson m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen för att möjliggöra en ökad verksamhet av Konstfrämjandet beslutade att till Vissa bidrag till bildkonst anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 300 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 5 564 000 kr., varvid anslagsposten 1 skulle uppgå till 3 869 000 kr.,

1978/79:900 av Carl-Henrik Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen för budgetåret 1979/80 till främjande av glaskonsten skulle anslå 2 000 000 kr. att användas enligt förslag av kulturrådet, och

1978/79:1289 av Ingrid Diesen m. fl. (m), såvitt nu var i fråga (yrkandet 2).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen ökat bidrag till Konstfrämjandet skulle avslå motionen 1978/79:609, såvitt nu var i fråga,

2. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen ökat bidrag till Sveriges konstföreningars riksförbund skulle avslå motionerna 1978/79:317 och 1978/79:1289, yrkandet 2, båda motionerna såvitt nu var i fråga,

3. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionerna 1978/79:609, 1978/79:317 och 1978/79:1289, yrkandet 2, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Vissa bidrag till bildkonst för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 5 264 000 kr.,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:900.

Följande två reservationer hade avgivits av Georg Andersson, Ingemar Leander, Åke Green, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén och Catarina Rönnung (samtliga s):

10. beträffande anslag till Konstfrämjandet, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen ökat bidrag till Konstfrämjandet skulle bifalla motionen 1978/79:609, såvitt nu var i fråga,

11. beträffande medelsanvisningen, vari reservanterna – vid bifall till

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

reservationen nr 10 – ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1978/79:100, med bifall till motionen 1978/79:609 samt med avslag på motionerna 1978/79:317 och 1978/79:1289, yrkandet 2, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Vissa bidrag till bildkonst för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 5 564 000 kr.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande 3. av Ingrid Diesens (m).

Punkten 27 (Riksarkivet: Förvaltningskostnader)

Regeringen hade under punkten B 37 (s. 166–168) föreslagit riksdagen att till Riksarkivet: Förvaltningskostnader för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 18 725 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:1320 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen hos regeringen hemställde att förutsättningar skapades för en basgrupp, knuten till Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv samt folkrörelsearkiven, i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 2),

2. att riksdagen till Riksarkivet: Förvaltningskostnader anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 250 000 kr. förhöjt belopp (yrkandet 3).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:1320, yrkandet 3, till Riksarkivet: Förvaltningskostnader för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 18 725 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1320, yrkandet 2.

Punkten 29 (Bidrag till vissa arkiv)

Regeringen hade under punkten B 45 (s. 177–179) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa arkiv för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 1 452 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:902 av Gunnar Olsson m. fl. (s, c), vari yrkats att riksdagen hemställde att regeringen vid prövning av anslag till Emigrantregistret i Karlstad höjde föreslaget anslag med 14 000 kr. till totalt 65 000 kr., och

1978/79:1320 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen under anslaget Bidrag till vissa arkiv anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 200 000 kr. förhöjt belopp till Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv (yrkandet 1).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande bidrag till Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv

skulle avslå motionen 1978/79:1320, yrkandet 1 såvitt nu var i fråga,

2. att riksdagen beträffande bidrag till Emigrantregistret i Karlstad skulle bifalla motionen 1978/79:902, såvitt nu var i fråga,

3. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:902, såvitt nu var i fråga, samt med avslag på motionen 1978/79:1320, yrkandet 1, såvitt nu var i fråga till Bidrag till vissa arkiv för budgetåret 1979/80 anvisade ett anslag av 1 466 000 kr.

Punkten 37 (Bilateralt nordiskt kultursamarbete m. m.)

Regeringen hade under punkten G 8 (s. 697–700) föreslagit riksdagen att till Bilateralt nordiskt kultursamarbete m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 6 987 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:1872 av Per Olof Sundman m. fl. (c, s, m, fp, vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att anslaget Bilateralt nordiskt kultursamarbete m. m. höjdes med 45 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit,

1978/79:1873 av Per Olof Sundman m. fl. (c, s, m, fp, vpk), vari yrkats att riksdagen för kulturellt utbyte med Grönland skulle anslå 25 000 kr. under anslaget Bilateralt nordiskt kultursamarbete m. m., och

1978/79:1878 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle föreslå att olika möjligheter undersöktes och att konkreta förslag framlades i syfte att bredda ungdoms- och kulturutbytet mellan å ena sidan Sverige och å andra sidan Island, Färöarna och Grönland.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande bidrag till Svenska föreningen Norden m. m. med bifall till motionen 1978/79:1872, såvitt nu var i fråga, beslutade att för ändamålet skulle beräknas ytterligare 45 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande bidrag till kulturellt utbyte med Grönland skulle avslå motionen 1978/79:1873, såvitt nu var i fråga,

3. att riksdagen beträffande anslagsbeloppet med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:1872 samt med avslag på motionen 1978/79:1873, båda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bilateralt nordiskt kultursamarbete m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 7 032 000 kr.,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1878.

Reservation hade avgivits

12. beträffande anslag till kulturellt utbyte med Grönland av Per Olof Sundman, Olle Eriksson, Karl-Eric Norrby och Kerstin Göthberg (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa

2. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1873, såvitt nu var i fråga, beslutade att för ändamålet skulle anvisas 25 000 kr.,

3. att riksdagen beträffande anslagsbeloppet med anledning av propositionen

nen 1978/79:100 och med bifall till motionerna 1978/79:1872 och 1978/79:1873, båda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bilateralt nordiskt kultursamarbete m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 7 057 000 kr.

ÅKE GREEN (s):

Herr talman! De reservationer som vi socialdemokrater fogat till utskottets betänkande har i hög grad en sak gemensamt, nämligen en klar vilja, en klar ambition att försöka bredda intresset för olika sektorer inom det traditionella kulturutbudet. Det gäller såväl bildkonsten, genom ökat stöd till Konstfrämjandet och till konstnärerna, som teatern, musiken och dansen, genom resursförstärkningar till de regionala skådebanorna och Riksskådebanan. Med andra ord: som en röd tråd i våra motioner och reservationer löper tanken och tron på olika former av uppsökande verksamhet.

Det har tyvärr visat sig att oavsett ökade anslag till kulturinstitutioner, tillkomsten av nya riksinstitutioner och byggande av nya, pampiga kulturhus når man i stort sett bara de människor som redan är förtrogna med vanan och framför allt ser värdet i att ägna en del av sin tid åt det estetiska området. Det är i och för sig bra, men det stora problemet – jag skulle t. o. m. vilja säga faran – ligger i att det är i ytterst få fall som vi med dessa åtgärder når grupper med liten eller ingen erfarenhet av det estetiska kulturområdet.

Detta innebär att om vi har ambitionen att få fler människor medvetna om det värde som ligger i t. ex. en konst-, teater- eller musikupplevelse måste vi satsa mer resurser på just sådana organisationer som tilldelats den många gånger mycket svåra uppgiften att motivera nya grupper av människor för upplevelser av det här slaget. Jag säger den "mycket svåra uppgiften", därför att de människor som vi vill nå upplever inte i dag den estetiska kulturen som någonting meningsfullt och framför allt inte som ett viktigt led i deras sociala utveckling. Vi förstår orsaken till ointresset, men det vore ett stort svek från oss reservanter att bara acceptera det. Detta är anledningen till att vi vill prioritera och öka resurserna till Skådebanan och Konstfrämjandet.

Att moderaterna inte känner något för de här tankarna förvånar inte – det vore i stället mer förvånande om de skulle göra det. Däremot förvånar det oss något att man inom centern ställer sig så pass kallsinnig till frågorna som man har gjort.

Statens kulturråd konstaterade i sin utredning Stödet till Skådebanan att Skådebanan, genom sin förankring i organisationer som representerar breda medborgargrupper, genom sin kulturpolitiska målinriktning och genom sin service till i princip alla producenter, har sådana förutsättningar att den bör ges bättre möjligheter till vidare utveckling.

Skådebanans styrka ligger inte minst i att organisationen, om den får tillräckliga resurser, har förutsättningar att bedriva ett samordnat publikarbete. Detta är helt enkelt nödvändigt, om man vill nå resultat med en ombudsverksamhet, som till sin huvudsakliga del är förlagd till arbetsplatserna. Förutsättningen för att ett ombudsarbete i längden skall kunna bli framgångsrikt är att det är fast förankrat i den fackliga verksamheten på de

olika arbetsplatserna. Skådebanan är den enda publikorganisation där såväl LO som TCO finns bland huvudmännen. Detta innebär enligt vår mening att de stora löntagarorganisationerna får ta ett stort ansvar för verksamheten.

Vi vill vad det gäller Skådebanan och det regionala stödet utöver vad regeringen föreslagit öka stödet med elva grundbelopp, vilket i stort sett motsvarar 600 000 kr.

För att Skådebanan skall kunna tillgodogöra sig denna resursförstärkning och utveckla den regionala verksamheten krävs det emellertid också att Riksskådebanan får mer pengar. För Riksskådebanans del föreslår vi ett ökat bidrag utöver vad som föreslås i propositionen med 90 000 kr.

Vad sedan gäller Konstfrämjandet befinner sig detta i en intressant utveckling inom hela landet, men också i fråga om denna verksamhet krävs ökade resurser. I planerna ingår att komplettera den nuvarande grafikutgivningen, som f. ö. är landets största, med utgivning av bl. a. bilder i affisch- och reproduktionsutförande för såväl barn som vuxna. En utbyggd konstabildande och pedagogisk verksamhet med kurser, studiematerial och service till studieförbund, organisationer och andra övervägs också. Medlemmar, ombud och allmänhet skall i större utsträckning kunna erbjudas aktiviteter i form av utställnings- och studiebesök, kortare konstresor m. m. En verksamhet med konst på arbetsplatsen avses utvecklas i samarbete med arbetsmarknadens organisationer. Men allt detta kräver större resurser än man i dag har, och i detta fall föreslår vi reserverar en uppräkning med 300 000 kr.

Slutligen vill vi försöka medverka till att bildkonstnärernas ekonomiska situation förbättras. Vi föreslår därför att den gruppen bryts ut ur konstnärsnämnden och att det i stället bildas en särskild bildkonstnärsfond.

Med detta korta anförande, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer.

INGRID DIESEN (m):

Herr talman! Årets kulturbudget uppvisar en rätt betydande ökning. Moderata samlingspartiet har inte på någon punkt velat bidra till ytterligare kostnadsökningar, utan vi ställer oss helhjärtat bakom det uttalande om ekonomisk återhållsamhet som utskottet har gjort. Men vi har på vissa punkter reserverat oss mot utskottets betänkande, och jag skall därför motivera vår ståndpunkt i dessa frågor.

Under punkten 1 behandlas en partimotion från moderata samlingspartiet i vilken krävs en utvärdering och översyn av verksamheten vid statens kulturråd. Utskottet tycker att frågan är för tidigt väckt, och det är ju ett argument som ofta används i sådana här sammanhang, när man inte har så mycket annat att säga.

Kulturrådet började sin verksamhet den 1 oktober 1974 och har fått en central ställning inom det kulturpolitiska området – kanske en alltför dominerande ställning.

Rådet prövar anslagsframställningar inom praktiskt taget varje sektor inom kulturlivet, fördelar bidrag och gör utredningar för att bara nämna en del av

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

dess verksamhet. Organisationen förefaller tungrodd, och många uppdrag skulle nog med fördel kunna läggas ut på lokala ansvariga organ. Vi tror att det skulle vara värdefullt, om uppdraget att granska kulturrådets verksamhet gavs till någon som inte direkt deltar i rådets arbete.

I ett annat yrkande i den moderata motionen föreslås att riksdagen uttalar att kulturrådet skall ta kvalitetshänsyn i sitt arbete. Utskottet avvisar också detta förslag, men säger att det är uppenbart att kulturrådet i olika sammanhang skall ta hänsyn till kvalitetssynpunkter, och det är ju alltid ett medgivande.

Självfallet är det svårt att formulera kravet på kvalitet, men det får inte avhålla oss från att försöka. Bristen på kvalitetskrav diskuterades av många remissinstanser, innan det nuvarande kulturrådet inrättades. I den sammanställning som Sven Nilsson gjorde över remissvaren på utredningen Ny kulturpolitik heter det bl. a.: "Framför allt då det gäller kvalitetsdiskussionen är utslaget så kraftigt i remisserna att det anses klart att kulturrådet här missat något väsentligt." Det sägs på ett annat ställe: "Kvalitetsbedömning anses således av kulturarbetarna själva som oundvikligt, och – som Svenska Filminstitutet framhåller i sitt remissyttrande – som prioriteringsinstrument för kulturpolitiken är en sådan värdering nödvändig."

Vi tycker för vår del att de här synpunkterna är lika aktuella i dag som för fem år sedan. Det hade varit rimligt om också kulturutskottet hade valt samma linje.

Under punkten 11, som rör Operan och Dramaten, finns också en moderat reservation. Utskottet har inte biträtt vårt yrkande att riksdagen uttalar att Dramatiska teaterns och Operans riksansvar att vårda den klassiska repertoaren inte får eftersättas. Fastän uttalandet gäller båda teatrarna kommer jag i fortsättningen att tala mest om Dramaten, som jag känner bäst. Låt mig börja med en kort historik.

Kungliga dramatiska teatern är en gammal institution, som kan fira 200-årsjubileum 1988. Det var i maj 1788 som det första reglementet stadfästes och som den första föreställningen gick av stapeln i Bollhuset vid Slotsbacken. Efter några år fick teatern flytta till det gamla de la Gardieska palatset Makalös, nu kallat Arsenalen, nere i Kungsträdgården. Där spelade man till år 1825, då teatern brann. Fram till 1863 måste Dramaten dela lokaler med Operan, men därefter kunde man åter spela i eget hus vid Kungsträdgårdsgatan. År 1908 invigdes det nuvarande teaterpalatset vid Nybroplan med en föreställning av Strindbergs Mäster Olof.

Marmorpalatset vid Nybroplan är ett av de främsta exemplen på Jugendstilen i vårt land, men det är kanske inte ungdom utan snarare ålderdom som nu utmärker många arbetsplatser i detta hus.

Verksamheten vid de kungliga teatrarna diskuteras ju flitigt i våra dagar, och många är kritiska till anslag som beviljas dessa teatrar, då man tycker att anslagen är alltför höga.

Vår framstående kännare av svensk teater Gösta M. Bergman, som har tecknat Dramatens historia, skriver om 1860-talet, när inflyttningen i teatern vid Kungsträdgården hade skett: "Knappt under någon period torde Kungl.

Teatern emellertid ha kunnat visa upp en sådan litterär repertoar av klassiskt och modernt taldrama.”

Så bör det väl vara också i dag: modern dramatik, blandad med en klassisk repertoar. Nya generationer måste ju också få stifta bekantskap med det grekiska dramat, med Shakespeares rika rollgalleri, där tragik blandas med komik, med det spanska dramat från Calderon till Lorca, med den franska dramen samt med Ibsen och Strindberg, för att bara nämna några epoker ur dramats rika historia. Har de inte alla något allmänmänskligt att lära också vår tids människor? Ett mödosamt tillkämpat och bevarat kulturarv får inte lättvindigt kastas över bord.

Men vilka är då Dramatens uppgifter? Enligt det första reglementet skulle Dramaten vara en nationalscen, som bara skulle spela svenska original, men detta ändrades ganska omgående. Den ansvarige teaterdirektören skriver 1788:

”Den lag att endast gifva originaler, så hedrande, så nyttig för en Theater som redan vunnit tillräcklig stadga, torde kanske äga för mycken stränghet för en annan, som är i sin början, hvars repertoire är fattig och i ett land som ännu ej har öfverflöd af författare, då densamma ej allenast beröfvas den billiga rätt att begagna sig af andra nationers mästerstycken, utan äfven genom brist på egna piecer, kunde bringas i fattigdom och förfall, eller ock genom nödvändigheten att mottaga svaga originaler försämra smaken hos allmänheten.”

Kanske äger de här raderna också i dag en viss giltighet.

Jag tror nog att man på de båda teatrarna är medveten om sitt ansvar för den klassiska repertoaren. Men skall man ha en stående repertoar med stora genomarbetade uppsättningar av klassiker, så är det svårt att förena med de andra krav som ställs på teatrarna, t. ex. på en utbredd turnéverksamhet. Man kan inte låta scenerna här i Stockholm stå tomma, det skulle ytterligare öka underskottet. Skådespelare på turné kan inte heller delta i repetitioner. Vad man vill se i landsorten är säkert framför allt större uppsättningar från Dramaten och Operan. Då finns det inte så många scener som kan ta emot dessa föreställningar. Det är också dyrt att turnera, och den gästande teatern får ingen del av biljettinkomsterna.

Kulturutskottets majoritet har inte velat instämma i vårt uttalande att Operans och Dramatens riksansvar att vårda den klassiska repertoaren inte får eftersättas. Utskottet hänvisar bara till det mål för den statliga kulturpolitiken som innebär att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs. Det är ett ganska vittomfattande och opreciserat uttalande, som kan innebära nästan vad som helst. Jag tror det hade varit av värde om utskottet velat formulera sig mer bestämt när det gäller ansvaret för klassikerna.

Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna 1 och 5 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande 1978/79:24 behandlas nio vpk-motioner till årets riksdag med ett 40-tal krav. De spänner över ett

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

mycket vitt område. Från ökade anslag till den manuella glasindustrin till de fria grupperna och deras verksamhet. Då jag som företrädare för vpk inte har möjlighet att utveckla mina synpunkter i utskottets skrivning, lägga fram förslag eller lägga fram reservationer, kommer jag att ta upp så gott som samtliga dessa motioner och utveckla varför vpk inte kan acceptera de avslagsyrkanden som finns. Jag gör det därför att jag anser det vara ett demokratiskt krav att de förslag som omfattas av en stor del av befolkningen i vårt land också skall få en rättvis behandling. Enligt vad som bestämts kommer man inte bara i denna debatt utan också i andra att ålägga sig talarbegränsning på grund av den tidsbrist som riksdagen nu har. I det läge som vi befinner oss i är det sannolikt ofrånkomligt, men jag tycker det vore djupt otillfredsställande om denna talarbegränsning skulle innebära att krav som vi för fram och som omfattas av många utanför detta hus inte behandlas på ett klargörande sätt.

Den folkpartistiska minoritetsregeringen ålägger sig förvisso ingen begränsning när det gäller att vräka ur sig propositioner. Inte heller ålägger man sig några som helst anständighetskrav vad gäller att ge riksdagsledamöterna och de enskilda partierna, framför allt vpk, en rimlig möjlighet att ta ställning till förslagen och framföra synpunkter. Själv har jag inom loppet av några veckor gång på gång fått uppleva att massmedia samt kultur- och utbildningsintresserade har haft tillgång till propositionerna men inte vi som skall fatta beslut i frågorna. Detta är, herr talman, helt enkelt otillständigt. Trots omfattningen av de ärenden som vi nu behandlar skall jag ändå försöka begränsa mitt inlägg till en halvtimme.

Den nya s. k. kulturpolitiken antogs ju under relativ enighet i riksdagen. Målsättningarna var så luddigt formulerade att alla kunde ställa upp bakom dem, och det är först när man kommer in på de konkreta prioriteringarna som de verkliga motsättningarna kommer i dagen.

En gemensam nämnare för samtliga övriga partier när det gäller den statliga kulturpolitiken har varit vad Ola Ullsten vid en kulturdebatt för några veckor sedan formulerade sålunda: "att stödja men inte styra, att stimulera men inte föreskriva." Han förklarade också att en kultursatsning som går på djupet och blir en verklig angelägenhet för de många människorna handlar om att ge människor en chans att i samspel med andra kunna utveckla sin erfarenhet och kunskap liksom sina konstnärliga upplevelser och uttrycksmedel.

För vpk handlar det om att kulturen också skall vara ett uttryck för människors arbete – att den skall vara ett redskap för att utforska verkligheten och en betingelse för att förändra den. Därför handlar det inte bara om att stödja. Det handlar också om att styra – styra inriktningen till de grupper som i dag inte ges möjligheten till ett rikt kulturliv. I annat fall kommer också fortsättningsvis de grupper som redan i dag är gynnade att gynnas. I annat fall kommer också fortsättningsvis en oerhört väsentlig bit av vårt kulturarv att försummas, nämligen den som gäller just arbetets villkor och historia. Att stödja men inte styra – att stimulera men inte föreskriva – innebär också att man tillåter den kommersiella kulturindustrin att fortsätta sin expansion och

sina härjningar bland inte bara barnen och ungdomen utan också de vuxna.

Sedan kan man naturligtvis också diskutera storleken av det s. k. stödet. Jan-Erik Wikström skall så till vida ha ett erkännande att han faktiskt utverkat större anslag till många eftersatta områden än de socialdemokratiska utbildningsministrarna, men bidragen är fortfarande droppar i ett ofantligt hav. Låt mig bara ta ett exempel, som vi anfört i vår motion angående de fria gruppernas och centrubildningarnas verksamhet.

Om man som kulturpolitiskt mål sätter, att varje elev i för- och grundskola skall se minst två föreställningar per år, förutsätter detta ca 18 000 föreställningar. 1975/76 uppgick antalet föreställningar till 8 000, och av dem svarade de fria grupperna för närmare hälften. Litet mer statistik: 1976/77 svarade de fria grupperna för nästan 30 % av landets totala föreställningar. 21 % av den totala teaterpubliken besökte dem, men de fick bara 1,3 % av det statliga teaterstödet.

Den anslagsökning som föreslås i årets budgetproposition förbättrar inte nämnvärt det förhållandet att samhället på detta sätt konsekvent unyttjar dessa grupper. Den referensgrupp som medverkade vid fördelningen av anslaget förra året skrev då:

”Det är med mycket stor tveksamhet vi deltar i ett beredningsarbete av den karaktär som fördelningen till de fria grupperna innebär. Vi vet på förhand att situationen är omöjlig, beroende på de bristande resurserna. De förslag vi lägger innehåller ett antal komponenter som vi inte kan acceptera för den fria teatersektorns utveckling.”

Dessa komponenter var bl. a. att arbetsvillkoren för de professionella, heltidsarbetande medlemmarna inte förbättrades och att de ”stora” grupperna inte fick någon kompensation för sin verksamhet. De kunde inte i tillräcklig grad se till den konstnärliga förnyelsen och inte heller i tillräcklig utsträckning tillgodose en geografisk spridning. De fick vidare ingen kompensation för det nya dramatikeravtal som hade träffats. Konsekvensen av det kunde bli att grupperna i fortsättningen inte skulle kunna spela nyskriven svensk dramatik. Referensgruppen fortsatte på följande sätt:

”Vad vi ovan beskrivit, vet vi, kommer att innebära en stagnation för utvecklingen under nästkommande år. Föreställningsantalet kommer att minska, sannolikt gäller detta i hög grad för barn- och ungdomsteatern. Kanske kommer grupper att tvingas lägga ned sin verksamhet. De kan tvingas till nedskärning av antalet medlemmar. Vi befärar att den kvalitetsmässigt mest välutvecklade delen inom den fria teatersektorn kommer att drabbas hårdast. Vi befärar, att om inte en väsentlig uppskrivning av anslagen kommer till stånd, kommer hela den fria teatersektorn långsamt att försvinna. Detta kan vi inte med den samlade kunskap vi har om teaterområdet acceptera.”

Om vi fortsätter till ett annat kanske än mer försummat område, inte vad gäller pengar i första hand utan vad gäller just styrning, så är det filmens. I sitt tal inför kulturpolitikens femårsjubileum framhöll Ola Ullsten att filmen tycks ha bemästrat sina svårigheter. Jag citerar ur Ola Ullstens tal: ”Ideerna

bakom 1963 års filmreform och Filminstitutets verksamhet har visat sig framgångsrika." Vi får anledning att återkomma till denna fråga, eftersom den delvis berörs av de beslut som kulturutskottet skjutit framför sig. Men redan nu kan konstateras att det är beklämmande att se oviljan till filmpolitisk debatt och den ensidiga hyllningen av den förda filmpolitiken från Filminstitutets sida. På vilket sätt har Filminstitutet levt upp till de kulturpolitiska målsättningarna? På vilket sätt har institutet försökt gynna en filmproduktion oberoende av genregränser, format eller distributionsformer? Institutet har ensidigt ställt sig på den kommersiella filmbranschens sida och helt fixerat sig vid att ett antal svenska filmer, oavsett kvalitet, skall produceras – filmer avsedda att distribueras på biografinbranschens villkor.

Var har vi i dag den undersökande och beskrivande film som fick en ideologisk bas och riktning i 1960-talets växande medvetenhet om klassamhället och förtrycket i den tredje världen? Dom kallar oss mods, Den vita sporten och Rekordåren var några av de filmer som då producerades. Även i dag finns det naturligtvis en viss produktion av filmer som vänder kameraobjektivet och ställer makthavarna mot väggen. Ett anständigt liv hör till dessa filmer, men sådana filmer utgör ett fåtal, av den enkla anledningen att det är dyrt att producera film. Därför behöver stödet till konstnärsnämnden förbättras för att möjliggöra en produktion av en annan slags film, som är avsedd att distribueras på annat sätt än genom vanliga biografier. Det har vi också tagit upp i en motion.

I en annan motion har vi tagit upp musikernas svåra situation. När jag säger musikerna menar jag inte producenterna av den plastmusik som dagligen sköljer över oss inte bara via kassetter, grammofonskivor och P3 i radio utan som också sköljer över oss via veckopress likaväl som andra massmedia. Vi har ett rikt muskarv att falla tillbaka på och vidareutveckla. Vi har en internationellt sett högtstående musikkader. Levande musik i form av jazz, likaväl som folkmusik, väcker känslor till liv i stället för att passivisera eller döva genom ett monotont upprepande och snabbt förgångna effekter.

Enligt konstnärsnämndens undersökning av kulturarbetarnas ekonomi tillhör musikerna en av de mest utsatta grupperna, och deras situation försämras kontinuerligt. Det är, som vi framhåller i vår motion, viktigt att kulturarbetarna får en grundtrygghet. Därför bör staten täcka upp 50 % av de heltidsverksamma fria gruppernas personalkostnader. Men lika viktigt är att häva den undersysselsättning som nu råder. Utskottet framhåller att anslagsposten Arrangerande musikföreningar höjts med 60 %, men det är fortfarande bara en sjättedel av vad kulturrådet har begärt, och rådet har förvisso inte tagit till i överkant – tvärtom.

Sveriges konstföreningars riksförbund har i årets budgetförslag fått en ökning av sitt statsanslag med endast 100 000, varav en bra bit över hälften är kompensation för kostnadsstegringar. Kulturrådet föreslår en höjning med 256 000. Rådet har redan tidigare framhållit angelägenheten av att det satsas resurser på bildkonst och därvid särskilt betonat den unika roll som SKR spelar. För bildkonsten gäller inte bara att man skall kunna upprätthålla tidigare nivå. Det är en oerhört väsentlig uppgift att de aktiviteter som startats

också vidareutvecklas och att man ges tillfälle till förnyelse. Få områden torde vara så utsatta för ett kommersiellt tryck och för behovet av alternativ som just bildkonstens område.

Den i vår motion föreslagna höjningen om 156 000 kr. utöver regeringens förslag är, herr talman, en bråkdel av behovet. SKR har begärt 775 000 kr. I en kompletterande skrivelse om anslagsbehovet till statens kulturråd framhåller SKR bl. a. följande:

”Bortsett från TV och folkbiblioteken har inget annat kulturförmedlingsorgan såsom konstföreningarna lyckats med att föra ut kulturen till människornas närmiljöer antingen man därmed menar arbetsplatserna eller bostadsområdena. Det förekommer inte sällan att arbetsplatskonstföreningar ordnar utställningar i företagets lunchrum varje månad under året. Dessa utställningar når alla företagets anställda, således inte bara medlemmarna.

I konstföreningarna förekommer en intensiv kulturdebatt, som sällan återspeglas i kultursidornas rubriker men som inte är av mindre betydelse för det.”

Längre fram heter det:

”Lika litet som man begär att seriös teater-, dans- och musikdistribution skall vara självbärande kan man begära detta av seriös bildkonstdistribution. Om konstföreningarna skall kunna hålla sin utställningsverksamhet på en hög konstnärlig nivå måste denna verksamhet på ett eller annat sätt få stöd av allmänna medel. Det är orimligt, att de enskilda konstföreningarna genom medlemsavgifter skall finansiera det kulturutbud som nu sker genom föreningarna.”

Herr talman! Två av våra motioner har – om jag får tolka utskottets skrivning så – rönt en positiv behandling. Det gäller först vår motion om att statsgaranti till bokförlag även får omfatta avskrivningslån. Utskottet avstyrker visserligen vår motion under hänvisning till att kulturrådet f. n. överväger detta förslag och att man därför inte nu bör fatta beslut. Men jag uppfattar ändå utskottet så att när kulturrådet så småningom kommer med förslaget så kommer man att ställa sig positiv till det. Den andra motionen gäller glaskonsten. Vpk anser att det arbete som utförs vid glasbruken till stor del är ett konstnärligt arbete som bör jämföras med det som utförs av en konstnär eller en författare. Detta gäller inte bara formgivarens insatser utan också det arbete som utförs av glasblåsare, slipare, gravörer och andra vid förverkligandet av konstföremålet. Därför bör kulturbidrag utgå. Utskottet instämmer i vår bedömning och skriver att det inom den manuella glasindustrin ryms värden som är väsentliga delar av kulturarvet. Vidare framhåller man att vid utarbetandet av en samlad plan för glasindustrin bör den konstnärliga och konsthantverksmässiga tradition som finns inte bara få leva kvar utan också vidareutvecklas. Därmed kommer förhoppningsvis ledamöter från samtliga partier att se till att så också blir fallet vid utarbetandet av planen. I annat fall kommer vi från vpk:s sida att återkomma.

Slutligen, herr talman, några ord om vår motion om arbetarrörelsens historia. Utskottets talesman får förlåta mig uttrycket, men utskottets

yttrande är det konturlösaste svar jag sett i detta sammanhang. Utskottet försöker frammana något slags motsättning mellan Riksställningars verksamhet och vårt förslag vad gäller organiserandet av en vidareutveckling av arbetet med arbetarrörelsens historia. Men här finns ingen motsättning – och det framhåller vi också i vår motion. Riksställningars verksamhet härvidlag är utmärkt och skall självfallet stödjas. Men det är inte det vår motion gäller. Om själva knuten i motionen säger utskottet inte ett dugg, och det är dystert. Dyster är också den värdering man fortfarande gör av ett så eftersatt område som detta. Anslagen till arbetarrörelsens arkiv är en bråkdel av vad som anslås exempelvis till det s. k. nygamla riksdagshuset. Det är möjligt att det finns andra vägar att vidareutveckla forskningen om arbetarrörelsens historia och villkor. Men då tycker jag att utskottet skall skriva det och inte avvisa våra krav genom att försöka skapa motsättningar som inte finns.

Jag tycker, herr talman, att det förslag vi framlagt är väl värt att verkligen diskuteras, och det kan säkert ligga till grund för en verksamhet som skulle kunna vitalisera och stimulera intresset för arbetarrörelsens historia, inte minst genom att man också skulle kunna engagera skolorna.

Därmed yrkar jag bifall till samtliga vpk-motioner.

PER OLOF SUNDMAN (c):

Herr talman! Jag står här i dubbla egenskaper: dels är jag talesman för utskottsmajoriteten – och majoriteten förekommer i några olika kombinationer –, dels är jag talesman för reservationerna 4 och 12.

Det är angeläget att vi alla är så kortfattade som möjligt. Eva Hjelmström accepterar det. Jag för min del accepterar också att hon tar längre tid på sig än vi andra talare; det har vi förståelse för.

Jag skall börja med de två nämnda reservationerna, så är det överstökad.

Reservationen 4 gäller biblioteksersättning åt författare för utlåningen av deras verk vid folk- och skolbibliotek.

Vi är sedan länge här i riksdagen – och förhoppningsvis, kan jag väl tillfoga, regeringen – ense om att de konstnärliga och litterära yrkesutövarna inte skall få "stöd" utan "ersättning" för nyttjandet av deras verk. Det är en viktig distinktion. "Stöd" är något som man delar ut med ett vänligt leende och en klapp på axeln – det var det här som blev över till dig. Ersättning är en reell kompensation för nyttjandet av konstnärens, i det här fallet författarens, verk. Skall det verkligen vara en ersättning och inte en något uppsnyggad gåva – då måste ersättningen givetvis på ett eller annat sätt följa den allmänna löneutvecklingen. Det är det vi inom centern försöker förklara i vår omfattande motion nr 1871.

Propositionen och utskottsmajoriteten föreslår att biblioteksersättningens grundbelopp höjs med bara 1 öre – från 28 till 29 öre per hemlån. Utskottet synes ursäktas denna lilla höjning med att författarkollektivet ändå kompenseras med ett ökat antal utlån från biblioteken – alltså får författarna trots allt mera pengar. Det där är en felsyn som jag hoppas att vi har mött för sista gången.

Det är helt riktigt att antalet utlån ökar – och därmed också anslaget under denna post. Utlånen har från 1972 fram till 1977 ökat med hela 27,5 %. Men samtidigt har antalet mottagare ökat i ännu snabbare takt. Antalet mottagare av s. k. författarpenning har stigit från 2 600 till drygt 3 500 under samma tid – och det utgör 35 %, som alltså skall jämföras med 27,5 % i ökat antal hemlån.

Alltså: Statens kaka har ökat i storlek – men de som skall dela på kakan har ökat i antal ännu snabbare.

Herr talman! Jag skall på grund av den nämnda tidsnöden inte fördjupa mig i siffror. Jag skall inte heller ytterligare argumentera för vad som anförs i centerns motion och reservation. Den som vill kan ju läsa, och den som vill ha fler siffror och faktiska uppgifter kan vända sig till författarfondens kansli eller till mig.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationen 4. Där föreslås en höjning av författarsättningens grundbelopp med 2 öre. Det är en futtig höjning – det medger jag – men det är ändå en fördubbling av vad utskottets majoritet och utbildningsministern anser att rikets finanser orkar med.

I motionen 1873, undertecknad av en representant för vart och ett av riksdagspartierna, föreslås att 25 000 kr. skall anvisas för bilateralt kulturutbyte med Kalatlit Nunaat-folkets land. Det sistnämnda landet kallas vanligen Grönland.

Motionen hänger givetvis samman med att Grönland vid utgången av den här månaden får ett visst mått av självstyre inom det danska riket.

Jag hade faktiskt räknat med att kulturutskottet skulle tillstyrka motionen. Ingen kan ju bestrida det angelägna i motionens förslag, och det äskade beloppet, 25 000 riksdaler, är ju inte mer än ett mikroskopiskt dammkorn i budgetpropositionen.

Jag tvekade innan jag reserverade mig – beloppet är ju faktiskt så litet – men jag fick stöd från mina partikamrater. Det är min förhoppning att så pass många av kammarens ledamöter skall rösta för reservationen att regeringen ändå ser till att ändamålet med reservationen på ett eller annat sätt blir tillmötesgått.

Med detta yrkar jag bifall till reservationen 12.

Herr talman! Jag övergår nu till att som utskottsmajoritetens talesman kommentera övriga reservationer vid utskottsbetänkandet.

Det är tio reservationer, om man drar ifrån dem som jag redan har berört. Det är faktiskt rätt litet. När vi förra året behandlade motsvarande betänkande kring i huvudsak den s. k. allmänna kultursektorn förelåg faktiskt 25 reservationer.

Tre av året reservationer är av principiell art. Sju reservationer – alla socialdemokratiska – berör anslagens storlek. Och av dem är två följdreservationer. Återstår alltså fem reservationer, om vi ser på detta litet matematiskt.

I reservationerna finns yrkanden om anslagshöjningar på sammanlagt en bra bit över 1 milj. kr. De äskandena framförs i fyra olika reservationer. I den femte reservationen – reservationen 2 i betänkandet – vill man dock reducera

propositionens förslag med 850 000 kr. Saldot blir därmed så lågt som litet drygt en kvarts miljon kronor i ökningsar.

Detta vittnar, såvitt jag förstår, om två omständigheter. För det första vittnar det om att budgetpropositionens förslag inom den allmänna kultur-sektorn är i stort sett acceptabla. Det rör sig om reformförslag, utöver kostnadsökningarna, på så där 50 milj. kr. Det är ett bra kliv framåt. Det är kanske det största kliv vi har gjort inom det här området, som statsrådet Jan-Erik Wikström skriver i propositionens ingress. Å andra sidan har det ju bollats en hel del med de olika slutsummorna under senare år, anslagsposter har tillkommit, anslagsposter har flyttats osv., och det kan möjligen diskuteras om det verkligen är ett absolut rekordår.

För det andra vittnar socialdemokraternas motioner och reservationer om att de är medvetna om det mångomtalade kärva ekonomiska läget. De är alltså återhållsamma. De försöker inte skära pipor i vassen genom att komma med överbud som ytterst bygger på förutsättningen att dessa överbud skall avvisas. Deras förslag i motioner och reservationer om ökade anslag är till alla delar seriösa och respektabla. Jag vill gärna säga detta, herr talman, trots att det något faller utanför ramen för vad man brukar säga från kammarens talarstol.

I reservationerna 6 och 7 vill socialdemokraterna höja bidraget till de regionala skådebanornas verksamhet och till Riksskådebanan.

Skådebanan är en förträfflig institution, det påpekade Åke Green, och han har alldeles rätt. Den är också en gammal institution – den kom till redan 1910 och kan alltså fira 70-årsjubileum nästa år, och det hoppas jag att den gör under värdiga former. Skådebanan har gjort utomordentliga insatser för att sprida intresset för levande teater till nya publikgrupper.

Verksamheten stelnade under en tid – jag tror det sammanföll med televisionens genombrott – men därefter har verksamheten tagit nya tag, vitaliserats, anpassats till nya villkor och förhållanden.

Vi har egentligen – det är lika bra att erkänna det – ett svagt teaterintresse i Sverige i jämförelse med vissa andra länder. Det är tydligt inte minst om vi jämför oss med Finland.

Skådebanan har som sagt vitaliserats och delvis fått nya, effektivare arbetsformer.

Utskottets majoritet ställer sig trots detta avvisande till de socialdemokratiska propåerna om ökade anslag. Det hänger helt enkelt samman med att vi måste vara återhållsamma och försiktiga och övervägande i våra prioriteringar.

I reservationen 8 vill socialdemokraterna höja anslaget till Samarbetsnämnden för folklig dans med 150 000 kr. F. n. är det 120 000 kr. Reservationen går tillbaka på motionen 1978/79:613, undertecknad av kulturutskottets socialdemokratiska ledamöter och suppleanter. Det är en tilltalande motion. Den fångar upp det starkt tilltagande intresset under senare år för folkliga musik- och danstraditioner. Det rör sig här om en folklig kultur som har engagerat centern under en lång följd av år. Vi har i det förgångna tagit en del initiativ som dess värre inte har rönt gensvar i riksdagen.

Motionen innehåller två yrkanden.

Det första yrkandet innebär ett förslag att kartlägga den folkliga dans- och musikverksamheten i syfte att åstadkomma underlag för lämpliga stödåtgärder inom detta område. Detta yrkande har enhälligt tillstyrkts av utskottet.

Det andra yrkandet avser ett stöd med 150 000 kr. till Samarbetsnämnden för folklig dans. Här ställer sig utskottsmajoriteten avvisande. Vi tycker helt enkelt att kartläggningen bör komma först och medelsanvisningen därefter.

I reservationen 10 föreslår socialdemokraterna i kulturutskottet att Konstfrämjandet skall få 300 000 kr. mer än vad som föreslås i budgetpropositionen.

Konstfrämjandet är en något yngre institution än Skådebanan – det bildades 1947. Det har en verksamhet som i icke ringa mån påminner om Skådebanans, men där Skådebanan sysslar med scenkonst, där arbetar Konstfrämjandet för bildkonsten.

Det är alldeles riktigt som reservanterna skriver och som Åke Green nyss framhöll – Konstfrämjandet befinner sig i en intressant utvecklingsfas men har ont om pengar.

Här har vi åter hamnat i en besvärlig prioriteringssituation. Hälften av den anslagshöjning som föreslås i propositionen kan anses vara en faktisk resursförstärkning och inte bara en kompensation för kostnadsökningarna. Utskottets majoritet nöjer sig med detta men gör det naturligtvis inte med någon större glädje.

I reservationen 2 vill socialdemokraterna, under hänvisning till motionen 608, minska det statliga anslaget till särskilda kulturella ändamål. Det finns faktiskt inte så mycket att säga om den saken. Jag får bara konstatera att utskottets majoritet inte delar socialdemokraternas uppfattning.

Som jag sade inledningsvis finns det tre reservationer som är av mera principiell natur och som inte rör anslagsfrågor. Två av dem är moderata.

I reservationen 1 vill moderaterna ha en utvärdering och översyn av statens kulturråds verksamhet. Utskottets majoritet tycker, som fru Diesen påpekade, att den frågan är väl tidigt väckt.

I samma reservation hävdar moderaterna att kulturrådet skall ta hänsyn till kvalitetsfrågor i sin verksamhet.

Det här med kvalitet är en knepig fråga. Det har diskuterats många gånger här i kammaren – och förvisso ännu fler gånger inom utbildningsdepartementets kulturenhet och i statens kulturråd. Utskottets majoritet vill inte göra det uttalande om att "statens kulturråd skall ta kvalitetshänsyn i sin verksamhet" som moderaterna kräver i sin motion 1287 och i reservationen 1. Moderaterna har själva angivit skälet härför i sin reservation: "Gränsdragningen mellan kultur som är värd att stödja och annan verksamhet är svår att göra." Det bör alltså kulturutskottet inte lägga sig i. Detta hindrar naturligtvis inte att vi i andra sammanhang och i andra fora för en envis och penetrerande diskussion kring kvalitetsbegreppet.

I reservation 5 vill moderaterna att riksdagen skall uttala att Dramatiska

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål. m. m.*

teatern och Operan har ett riksansvar att vårda den klassiska repertoaren.

Det är en självklarhet. Det är i så hög grad en självklarhet att kulturutskottets majoritet inte finner skäl att göra ett uttalande i den vägen.

I den socialdemokratiska reservationen 3 vid punkten 7 yrkas att motionen 896 skall bifallas.

Det är en i stort sett alldeles utmärkt motion, som behandlar bildkonstnärernas besvärliga ekonomiska och sociala situation. I motionen, som starkt påminner om tidigare centermotioner, framhålls bl. a. att det är viktigt att den s. k. visningsersättningen får en tillfredsställande lösning.

Det här är en fråga som diskuterats länge – inte minst i kulturutskottet. Och den frågan måste lösas snarast. Tiden är verkligen mogen för det. Utskottet gör därvidlag också ett tillkännagivande med anledning av den socialdemokratiska motionen.

Däremot ställer sig utskottet avvisande till tanken att bryta ut anslaget till bildkonstnärerna under posten B 8. Bidrag till konstnärer m. m. för att bilda en särskild bildkonstnärsfond. Det kan knappast tjäna något vettigt ändamål.

Det aktuella anslaget utgår kommande budgetår med drygt 25 milj. kr. Den helt övervägande delen av det är riktad just till bildkonstnärer. Om man nu skall bryta ut något ur anslaget så skulle det väl rimligen vara den mindre del som disponeras för andra ändamål.

Innan jag slutar vill jag gärna säga att jag instämmer i mycket av det som framfördes av Eva Hjelmström. Annat kan jag inte instämma i. Det gäller bl. a. motiveringarna till några av de yrkanden som framförs från vpk-håll.

Eva Hjelmström har framfört sina och vpk:s synpunkter. Jag finner det dock föga meningsfullt att ta upp en diskussion med henne. Främst är det ju fråga om väsentligt höjda anslag, och tyvärr måste vi vara återhållsamma på den punkten.

Herr talman! Jag har yrkat bifall till reservationerna 4 och 12. I övrigt får jag yrka bifall till kulturutskottets hemställan.

INGRID DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna kommentera det Per Olof Sundman hade att säga om våra reservationer.

När det gäller den utvärdering av kulturrådets arbete som vi har krävt upprepar han bara utskottets uttalande att det är en fråga som är för tidigt väckt. Men jag vill påminna om att det redan gjorts utvärderingar på andra områden inom kulturpolitiken som är lika unga. Litteraturstödet, som kom till senare än kulturrådet, har redan varit föremål för en utvärdering. Likaså har kulturprogram inom föreningslivet utvärderats. Det argumentet kan därför inte vara särskilt tungt.

Vi tycker också att utvärderingen skall göras av någon institution eller grupp utanför kulturrådet. Kulturrådets ordförande, Anders Clason, säger i en intervju i tidningen Impuls att han skall se över kulturrådets organisation. "Det gäller att få rådet mera arbetsdugligt", säger han. Det är tydligt att det

behövs en översyn av kulturrådets arbetsformer.

När det gäller kravet på kvalitet som ett övergripande mål för kulturpolitiken vill jag erinra om att vi redan nu ställer krav på kvalitet i vissa avseenden. Det gäller t. ex. konstnärsstipendier. Där sägs att man skall ta hänsyn till såväl konstnärlig kvalitet som ekonomi. Det kravet är alltså inte helt främmande inom kulturpolitiken.

Att det sedan är svårt att göra gränsdragningen får inte avhålla oss från att försöka. Att ställa det kravet är ändå nödvändigt för den prioritering som måste göras när man fördelar anslag.

Beträffande klassikerna tycker jag att det hade varit av värde om riksdagen hade gjort ett uttalande om ansvaret för dem. Vi värderar inte det klassiska arvet. Det framgår bl. a. av en artikel i tidskriften *Artes*, där en rumänsk teater- och filmforskare, som numera bor i Sverige, säger att de "viktigaste offentliga ansträngningarna siktar på att förhindra de ungas möten med landets minnen". Hon säger också: "Något liknande den utbredda kärlek till klassikerna som hon minns från hemlandet har hon inte sett ett spår av i Sverige."

Det är beklagligt att det är så. Men om det är som Per Olof Sundman säger, nämligen en självklarhet att bl. a. de kungliga teatrarna har detta riksansvar, så gläder det mig liksom det gläder mig att riksdagen inser detta.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Per Olof Sundman använde större delen av sitt anförande, som f. ö. var längre än mitt, till att kommentera reservationerna. Det ingår självfallet i hans uppgift som utskottets talesman. Men varför närmast konsekvent undvika att ta upp våra krav till diskussion? Vi ställer dem ju inte av något slags skämtlynne, utan vi ställer dem därför att de omfattas av många människor utanför detta hus. Alla dessa förvägras nu en reell debatt.

Per Olof Sundman sade att det är föga meningsfullt att gå in i en diskussion om våra krav och hävdade att de huvudsakligen gäller anslagshöjningar. Självfallet handlar de om anslagshöjningar och ekonomiska prioriteringar, men också om principiella frågor.

Eftersom jag inte fick något som helst svar från Per Olof Sundman skulle jag gärna vilja veta vilken uppfattning han har om de fria gruppernas verksamhet, vilken uppfattning han har om att musiker, högtstående jazzmusiker och andra tvingas flytta från landet, därför att det inte finns några arbetstillfällen för dem här. Vilken uppfattning har han om Filminstitutets verksamhet? Är det enligt hans mening huvudsakligen ett organ som fungerar på branschens villkor? Vad anser han om konstföreningarna, som i så många fall varit föregångare i fråga om presentation av nya konstströmningar och oetablerade konstnärer.

Det har inte skapats någon klarhet i dessa frågor vare sig i utskottets skrivning eller i Per Olof Sundmans inlägg här, och det är beklagligt.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

PER OLOF SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Diesen sade att det går att utvärdera litteraturstödet och att man då också bör kunna utvärdera kulturrådets verksamhet. Litteraturstödet, sade hon, har fungerat kortare tid än kulturrådet.

Det är en riktig iakttagelse, men litteraturstödet avser en begränsad, klart avskiljbar sektor, medan kulturrådet har en utomordentligt komplex verksamhet. Det måste få fungera längre tid innan man kan utvärdera det.

Eva Hjelmström var litet bitter över att jag inte hade kommenterat hennes anförande. Hon hävdade också att mitt anförande var längre än hennes. Jag kan inte uttala mig om det sistnämnda, men vi får väl höra med stenograferna om vem som talade längst.

Hon sade att jag undvek att ta upp vpk:s krav till diskussion. Ja, det gjorde jag faktiskt. Jag sade att det var meningslöst att ta upp dem till debatt just nu. Hon frågade hur jag egentligen såg på stödet till de fria grupperna, hon ville höra min uppfattning om filmstödet, hur jag såg på jazzmusikernas och konstföreningarnas ställning osv. Jag kan mycket enkelt besvara dessa frågor. Om det var möjligt skulle jag vilja att de fick alla de pengar som förordas i vpk:s motioner och gärna litet till. Men tyvärr måste jag anpassa mig efter de ekonomiska realiteter under vilka vi lever.

INGEGÄRD FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Ersättningen åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek fastställdes 1954 och bestämdes då till 3 öre per boklån för svenska originalverk. Detta s. k. grundbelopp styr såväl övrig ersättning för verk i bibliotek som de statliga insatserna. Fr. o. m. 1962 har detta grundbelopp successivt höjts till 28 öre innevarande budgetår. Orsaken till höjningen har naturligtvis varit den allmänna löne- och inkomstutvecklingen men måste även vara beroende av de statliga medel som är tillgängliga.

Med hänsyn till vår ekonomiska situation, som också Per Olof Sundman har talat om, kan utskottet inte tillstyrka införandet av en automatiskt verkande indexregel, som föreslås i reservationen 4 vid punkten 9. Av samma orsak tillstyrker utskottet propositionens förslag om höjning av grundbeloppet till 29 öre och därmed även det föreslagna förslagsanslaget. Jag yrkar därmed avslag på reservationen 4 vid punkten 9.

I reservationen 12 vid punkten 37 yrkas extra medel för samarbete med Grönland. Jag delar reservationens uppfattning att det är angeläget att de kulturella förbindelserna med Grönland ges möjlighet att utvecklas. Men inom det nordiska kultursamarbetet, t. ex. inom Nordiska kulturfonden, finns medel som borde kunna utnyttjas för detta ändamål i stället för att man tar pengar ur statsbudgeten. Jag yrkar därför avslag på reservationen 12.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Jag har ingen ambition att delta i någon tävlan om vem som kan tala längst, eftersom jag alltid har hävdat att det inte är längden utan

innehållet som måste tillmätas betydelse.

I vår motion 1298 raljerar vi något med de vackra formuleringarna i budgeten, vilka avlivs av den krassa verkligheten när regeringen har fastställt anslagen. Ty då är det inte så grant. I själva verket får flera områden av kulturen vidkännas ordentliga inskränkningar. Man höjer anslag men inte mer än att höjningarna motsvarar inflationens verkningar. Det är ingen bra kulturpolitik.

Vi har i våra motioner i huvudsak yrkat bifall till de anslagsäskanden som har gjorts av statens kulturråd, trots att vi är medvetna om att man även från det hållet är för blygsam, om vi skall kunna tala om en expansiv kulturpolitik. Jag skall i korthet beröra motionerna.

Motionen 1298 vänder sig framför allt mot den njugghet som har visats gentemot statens kulturråd och påvisar det angelägna i att man på ett riktigt sätt kan fullfölja viktiga projekt som Kultur i arbetslivet och Kultur i boendemiljön. Vi anser inte att det är rimligt att skära ned det av rådet begärda anslaget till en tredjedel. Jag yrkar alltså bifall till motionen 1298.

Vi anser vidare att den verksamhet som har till syfte att ge handikappade, i detta fall döva och synskadade, största möjligheter till kulturellt utbyte är en så viktig sak att den inte får strypas genom brist på pengar. Verksamheten måste i stället utvecklas. Vi säger i vår motion att vi inte vänder oss emot att Synskadades riksförbunds bibliotek överförs till ett statligt huvudmannaskap. Vi säger däremot nej till den ekonomiska njugghet som har kommit till uttryck i sammanhanget. Man har, tyvärr, gått in för anslag som bara avser att täcka kostnadsökningarna och en oförändrad nivå när det gäller anskaffning av tal- och punktskriftsböcker.

Man gör det, heter det, i avvaktan på att det nya huvudmannaskapet skall bli verklighet, men det är ett dåligt skäl. Här om någonstans borde man vara generös, och behovet föreligger ju oavsett huvudmannaskapet. Därför yrkar jag bifall till motionen 1302.

Vi vänder oss likaledes mot de prutningar som görs när det gäller konstnärsnämndens förslag. Dess förslag bör ligga till grund för riksdagens beslut, och vi vill därför att det skall anvisas ett reservationsanslag på 33 025 000 kr.

Det har gjorts en analys av kulturarbetarnas arbetsmarknads- och inkomstförhållanden. Den visar klart att det finns ett konstnärsproletariat i detta land med orimligt låga inkomster. Vi anser att det måste vara samhällets uppgift att förbättra kulturarbetarnas villkor och tillvarata talanger som annars kanske går till spillo. Därför yrkar jag bifall till motionen 1301.

Herr talman! Det här har som vanligt blivit en bred kulturpolitisk debatt, som har spänt över många områden. Den har handlat om konsten, musiken, filmen, litteraturen och mycket annat. På en rad av dessa fält verkar kulturarbetarna på kommersialismens villkor. Det har tagits vissa initiativ för att öka kulturutbudet och höja kvaliteten. Jag tänker exempelvis på femkronorsböckerna, som ges ut med statligt stöd och som är en bra sak. Men det är en oerhört svår uppgift så länge man inte på allvar går in för att bryta kapitalets maktställning även på detta område, informationens och kultu-

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

rens.

Låt mig bara ta några exempel för att belysa situationen och därmed peka på förklaringen till den kulturskymning som i stor utsträckning råder. I Sverige ägs den största morgontidningen, den största kvällstidningen, den ojämför- ligt största veckotidningskoncernen och den enda stora filmindustrin av en familj, som därtill har den största aktieposten och det avgörande inflytandet inom AB Svenska Pressbyrån, som distribuerar böcker, tidningar och tidskrifter till omkring 16 000 återförsäljare, däribland Pressbyråns 12 000 egna kiosker.

Enligt företagets egna uppgifter säljs f. n. varje månad genom Pressbyrån över en halv miljon s. k. populärpockets, huvudsakligen primitiva agent- och detektivböcker, romantiska "hjärteböcker" och vildavästernberättelser – en halv miljon varje månad!

1975 såldes i Sverige 6,4 miljoner s. k. populärpocketböcker. Som jämfö- relse kan nämnas att samtidigt såldes i vårt land 1,8 miljoner s. k. kvalitetspocketböcker, dvs. fack- och skönlitteratur, och 2,8 miljoner exemp- lar övrig skönlitteratur. Jag är övertygad om att dagens proportioner när det gäller bra och dålig litteratur är ungefär desamma.

I en kultursidesartikel i Dagens Nyheter den 18 maj 1977 skildrade Sara Lidman kulturskymningen i sin hemkommun Jörn i Västerbotten. Hon skildrade ett läge som känns igen i alla svenska samhällen utom storstäderna och de medelstora städerna, som åtminstone har bibliotek och bokhandel med kvalitetslitteratur. Så här skriver hon:

"Jörn har två kiosker öppna alla dagar kl. 8–20. Biblioteket är öppet några få timmar i veckan. Bokhandeln är nedlagd. Folkets Hus visar varje vecka en pornografisk eller en våldsförämjande film, aldrig en film med minsta konstnärligt värde. Denna bild är ju typisk för landet inkl. Stockholms utkanter. Allt vad vi menar med kultur dränks och överröstas av nazistpro- pagandan, typ Benknäckargänget."

Sara Lidman har, som i så många andra fall, rätt. Det existerar på åtskilliga områden en kulturskymning som vi inte råder bot på genom mer eller mindre halvhjärtade anslag därför att man skyggar för de stora och avgörande frågorna, nämligen om ägandet och makten över bokutgivning, filmproduk- tion, tidningar osv.

Så länge kommersialismen, profitjakten och skenkulturen får breda ut sig, så länge kommer också de bästa politiska ambitionerna på kulturlivets område att motverkas. Dagens situation i vårt eget land utgör en bekräftelse på den slutsatsen.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Kulturutskottet har behandlat en vpk-motion om ungdoms- och kulturutbyte med Island, Färöarna och Grönland, och jag tycker att utskottet har gjort det illa. I motionen 1878 har vi föreslagit att riksdagen beslutar av regeringen kräva att olika möjligheter undersöks och konkreta förslag framläggs i syfte att bredda ungdoms- och kulturutbyte mellan å ena sidan Sverige och å andra sidan Island, Färöarna och Grönland. Utskottet

förklarar bara att pengar har satsats och att man inte är beredd att satsa ytterligare. Följdriktigt avstyrker man också motionen.

Det är alltså vad som blir kvar i praktiken av de högtidliga orden om det positiva i ett ökat ungdoms- och kulturutbyte i Norden. Mer än så räcker det inte till när besluten skall tas.

Det nordiska samarbetet har varit och är till nytta. Det har varit bra för vårt land, och de övriga länderna har uttalat samma synpunkter. Därför är det beklagligt att Sveriges och hela Nordens samarbete med just Island, Färöarna och Grönland kommit på undantag. Detta gäller särskilt Färöarna, inte minst på grund av deras geografiska läge, som gör det dyrt att hålla naturliga och fungerande kontakter med de övriga nordiska länderna. Färöingarna har förklarat att de vill ha förbättrade kontakter med Sverige och övriga länder i Norden, och det vore därför på sin plats att även vi från Sverige någon gång i handling visade att vi önskar förbättrade kontakter och satsar de nödvändiga medel som det kräver.

Nu hänvisar utskottet till att Sverige avsatt 1,5 milj. kr. för nordiskt samarbete och att pengarna fördelas av en kommitté i vilken också ungdomsorganisationerna i Norden deltar. Det är bra, och vi har inte heller funnit anledning att anmärka på det i vår motion. Vår motion handlar om att man skall utreda och få fram förslag för att bredda ungdoms- och kulturutbytet mellan Sverige, Island, Färöarna och Grönland. Jag tycker därför att utskottets argument är dåliga. De måste ha legat i botten på argumentsäcken och räckte därför inte till mer än att avstyrka motionen.

Utskottet säger att bidrag redan i dag utgår för kulturutbytet med Island, Färöarna och Grönland. Vi har inte heller motsatt oss det, och det kan därför inte användas som ett argument mot vår motion och de krav vi ställer. Helt avgörande måste vara den situation som råder i dag: bidragen är klart otillräckliga, och man är i stort behov av ytterligare anslag. Det gör detsamma vad utskottet försöker anföra – situationen är ändå densamma, och den är minst sagt dålig. Utskottet försöker egentligen bara skönmåla sitt yrkande om avslag på motionen. Det hade varit bättre om utskottet klart sagt ut att man inte vill satsa ytterligare medel och i stället valt att motivera avslagsyrkandet. Behandlingen av motionen avslöjar alltså en viss likgiltighet och ett ointresse för denna fråga.

Herr talman! Jag gör mig inga illusioner om att riksdagen skall frångå utskottets hållning, men jag vill ändå yrka bifall till motionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1298 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Den som vill att kammarken bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 1298 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 292
Nej – 13
Avstår – 1

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Tore Nilsson och Ingrid Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingrid Diesen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 1 av Tore Nilsson och Ingrid Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingrid Diesen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 257
Nej – 51

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1298 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 1298 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Åke Green begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkan-
det nr 24 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Georg Andersson
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Åke Green begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 169

Nej - 136

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1302 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 6 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1302 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 294

Nej – 12

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 7

M o m . 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) motionen nr 1319 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 1301 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Eva Hjelmström begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 7 mom. 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1319 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 295

Nej – 13

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Åke Green begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller kulturutskottets hemställan i betänkan-
det nr 24 punkten 7 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 3 av Georg Andersson
m. fl.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Åke Green begärde rösträkning
verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav
följande resultat:

Ja - 158
Nej - 150

Punkten 8

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9

M o m . 1-3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservatio-
nen nr 4 av Per Olof Sundman m. fl., och förklarades den förra propositionen
vara med övertvägande ja besvarad. Sedan Per Olof Sundman begärt votering
upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller kulturutskottets hemställan i betänkan-
det nr 24 punkten 9 mom. 1-3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 4 av Per Olof Sundman
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Olof Sundman begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja - 222
Nej - 86

M o m . 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

M o m . 2 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2151 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 2 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 617 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller kulturutskottets hemställan i betänkan-
det nr 24 punkten 10 mom. 2 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit motionen nr 617 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja - 294

Nej - 13

Punkten 11

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservatio-
nen nr 5 av Tore Nilsson och Ingrid Diesen, och förklarades den förra
propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingrid Diesen begärt
votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller kulturutskottets hemställan i betänkan-
det nr 24 punkten 11 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 5 av Tore Nilsson och
Ingrid Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingrid Diesen begärde rösträk-
ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav
följande resultat:

Ja - 259

Nej - 48

Punkten 12

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2131 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 13 och 14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Åke Green begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Åke Green begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158

Nej – 150

Punkten 16

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) motionen nr 618 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 1304 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Eva Hjelmström begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Anslag till kultur- ändamål, m. m.

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 618 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 13
Avstår - 1

Punkten 17

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 18

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Åke Green begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 18 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Åke Green begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 150

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2131 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 18 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 2131 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 13

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Åke Green begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 18 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 8 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Åke Green begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 151

M o m . 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 19-21

Kammarken biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 22

M o m . 1-3

Kammarken biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 906 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Punkterna 23–25

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 26

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Åke Green begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 26 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Åke Green begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 150

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 317 av Eva Hjelmström och Carl-Henrik Hermansson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 26 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 317 av Eva Hjelmström och Carl-Henrik Hermansson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 294
Nej – 13

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 900 av Carl-Henrik Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 26 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 900 av Carl-Henrik Hermansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 294
Nej – 13

Punkten 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1320 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1320 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 295
Nej – 13

Punkten 28

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1320 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till kultur-
ändamål, m. m.*

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 29 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1320 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294

Nej - 13

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 30-36

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 37

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av Per Olof Sundman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Olof Sundman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 37 mom. 2 och 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av Per Olof Sundman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Olof Sundman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 205

Nej - 98

Avstår - 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1878 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
4 april 1979

*Markförvärv för
nytt övnings- och
skjutfält för Hal-
lands regemente*

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 37 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1878 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkten 38

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 39

Lades till handlingarna.

§ 7 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1978/79:19 med anledning av propositionen 1978/79:97 om ändring i civill försvarslagen (1960:74)

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8 Markförvärv för nytt övnings- och skjutfält för Hallands regemente

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1978/79:20 med anledning av propositionen 1978/79:70 om markförvärv för ett nytt övnings- och skjutfält för Hallands regemente jämte motioner.

I propositionen 1978/79:70 (försvarsdepartementet) hade regeringen – efter föredragning av försvarsministern Lars De Geer – föreslagit riksdagen att medge att mark anskaffades för ett nytt övnings- och skjutfält för Hallands regemente med infanteriets kadett- och aspirantskola i enlighet med vad föredragande statsrådet hade angett i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:253 av Bengt Kindbom (c), såvitt gällde yrkandena 1 a)–c),

1978/79:1218 av Erik Glimnér m. fl. (c),

*Markförvärv för
nytt övnings- och
skjutfält för Hal-
lands regemente*

1978/79:1787 av Sture Korpås m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen beslutade som sin mening ge regeringen till känna att vederbörande kommuns inställning borde tillmätas avgörande betydelse vid planering och genomförande av markförvärv för försvarets behov,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:1221 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om en utredning med uppgift att inventera och samordna försvarets markinnehav och markanspråk samt göra en översyn av försvarets fastighetsnämnds organisation och ledning,

2. att riksdagen i avvaktan på en sådan utredning skulle avslå propositionen 1978/79:70, och

1978/79:1783 av Alvar Andersson m. fl. (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande utredning om försvarsmaktens markinnehav m. m. skulle avslå motionen 1978/79:1221,

2. att riksdagen beträffande försvarets fastighetsnämnds sammansättning skulle avslå motionen 1978/79:1218,

3. att riksdagen beträffande det militära försvarets markbehov i västra Sverige m. m. skulle avslå motionen 1978/79:353, yrkandena 1 a)–c),

4. att riksdagen beträffande betydelsen av kommuns inställning vid markförvärv för försvarets behov skulle avslå motionen 1978/79:1787,

5. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:1783 medgav att ett nytt övnings- och skjutfält för Hallands regemente med infanteriets kadett- och aspirantskola skulle anskaffas i enlighet med vad som föreslagits i propositionen 1978/79:70.

Reservation hade avgivits av Georg Pettersson, Gunnar Björk i Gävle och Kalevi Wernebrink (samtliga c) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen beträffande betydelsen av kommuns inställning vid markförvärv för försvarets behov med anledning av motionen 1978/79:1787 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Georg Pettersson, Gunnar Björk i Gävle och Kalevi Wernebrink (samtliga c).

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Betänkandet behandlar frågan om ett nytt övnings- och skjutfält i Halland. Propositionens förslag bygger på den utredning som försvarets fredsorganisationsutredning har gjort och på försvarets fastighetsnämnds bedömningar.

Vi har i utskottet varit eniga om att tillstyrka förslaget. Enigheten har kunnat uppnås tack vare hårda skrivningar om att de krav som har framförts i en motion av Alvar Andersson m. fl. skall tillgodoses. Jag räknar med att

man skall vara mycket lyhörd för de önskemål som har framförts i den motionen.

I en reservation från centerpartisterna i utskottet har vi sagt att det är angeläget att kommunerna får en god insyn i och ett ökat inflytande på hanteringen av markfrågor – vi tror att det betydligt skulle underlätta handläggningen av dessa frågor i ett senare skede. Kommunerna kommer säkerligen att anstränga sig för att få ett skjutfält till stånd, eftersom dessa frågor ofta är kopplade till sysselsättningen i den egna kommunen eller i en grannkommun. Vi tror alltså att kommunerna känner ansvar för att lösa markfrågorna. Därför har vi i vår reservation framhållit att systemet bör utformas så att kommunerna tillerkänns ett större inflytande än de har i dag. Vi beklagar för vår del att andra partier inte har velat ställa upp bakom detta krav på en ökad öppenhet i handläggningen av markfrågorna.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen av Georg Pettersson m. fl.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Av alla tecken att döma står vi inför genomgripande förändringar av vår försvarsorganisation. Det är inte längre möjligt att upprätthålla den organisation som vi har haft under efterkrigstiden. Den har blivit alltför dyrbar, den har blivit alltför ineffektiv och den fyller inte längre de säkerhetspolitiska krav som vi kan ställa på försvarsorganisationen i dagens läge. Vi står helt enkelt vid ett vägskäl när det gäller försvarspolitiken. Det borde därför vara angeläget att när det gäller sådana här mer lokala och kanske kortsiktiga spörsmål, som anskaffandet av mark innebär, också diskutera frågan i ett större perspektiv.

De skäl vi har anfört i vpk-motionen i det här fallet är desamma som vi framförde för några månader sedan när vi diskuterade markförvärv som då var aktuella framför allt i Skövde regionen. Armén i första hand men även andra delar av försvarsmakten disponerar stora markområden på många olika håll i landet. Det är enligt vår mening önskvärt att översyn och kontroll genomförs när det gäller dessa olika markinnehav. Det bör göras innan man går vidare och på nytt i samband med omorganisationer och omflyttningar av förband och skolor går in för att anskaffa ny mark och lägga den under försvarets domvärjo.

Det är alltså mot denna bakgrund som vi nu, liksom vi tidigare gjort, har krävt en utredning. Vidare vill vi att en översyn av försvarets fastighetsnämnd och dess arbete skall genomföras. Vi tror att man förr eller senare kommer att bli tvungen att ompröva dessa frågor, framför allt – som jag tidigare sade – av ekonomiska skäl, men också på grund av att det kan bli nödvändigt med genomgripande förändringar av det svenska försvaret, om inte förr så inom nästa programplanepериод efter 1982. Det är alltså väl motiverat att dessa åtgärder vidtas. Vi har således yrkat avslag på propositionen.

Vi anser att man kan klara sig med de markförvärv man redan har gjort och att det nu inte vore klokt att satsa pengarna och binda upp markinnehav i en

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Markförvärv för
nytt övnings- och
skjutfält för Hal-
lands regemente*

Onsdagen den
4 april 1979

*Markförvärv för
nytt övnings- och
skjutfält för Hal-
lands regemente*

organisation som kanske ganska snart måste omprövas.

Vi för fram samma krav som vi framförde i samband med den tidigare markanskaffningsaffären, nämligen att det skall genomföras en grundlig inventering och samordning av resurserna samt att det skall föreligga möjligheter att använda de skjutfält och de övningsmarker som finns på ett mera rationellt sätt och att hela anskaffningsförfarandet skall ses över.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen 1221.

ERIC HOLMQVIST (s):

Herr talman! De föregående talarna har mycket kort utvecklat sina synpunkter i den här frågan, och jag skall i stort följa deras exempel.

När det gäller markförvärvet för I 16 i Laholms kommun tror jag att det kan sägas vara väl dokumenterat att det föreligger behov av mark. Vi finner också att ett på den punkten helt enigt utskott har kunnat avge föreliggande betänkande.

Jag kan medge att det finns människor i området som drabbas av olägenheter. Men förutsättningarna för att där få fram ersättningsmark att erbjuda dem som så önskar är ganska gynnsamma. Både landstinget och staten har mark i anslutning till det fält som nu blir aktuellt.

På en punkt har vi emellertid kommit till skilda uppfattningar, och det är i frågan om ett uttalande om hur man i framtiden skall hantera sådana här ärenden. Centerns representanter i utskottet menar att det borde göras ett uttalande av den innebörden, att när kommunen har haft invändningar mot ett förvärv så skulle detta binda regeringen i dess handlande; den skulle då ha att följa kommunens linje.

Jag vill rent allmänt säga att riksdagen bör vara försiktig med att göra uttalanden som starkt binder regeringen i dess arbete – det må vara försvarsministern eller någon annan som har att förbereda ärenden som skall underställas riksdagen eller att verkställa beslut som riksdagen har fattat. Vi har ju en lagstiftning om hur kronan och andra skall gå fram när det gäller att förvärva mark. Vi har också ett särskilt organ för den uppgiften.

I det särskilda yttrandet anser centerpartisterna att det är angeläget att reducera antalet militära representanter i fastighetsnämnden. Vi övriga menar att det förhållandet att man råkar vara officer inte skall vara grund för diskriminering. Eftersom de militära myndigheterna i dag egentligen har ett mycket litet inflytande och de civila är förhärskande har vi inte velat vara med om något uttalande på den punkten.

Jag tror det är felaktigt att tvinga regeringen att följa kommunens uppfattning. Jag är litet överraskad över detta ställningstagandet från centerns sida, Gunnar Björk. Det inträffade under trepartiregeringens tid rätt ofta att regeringen inte ville ge kommunerna tillstånd att disponera marken på det sätt som de önskade. Skall man göra uttalanden bör det lämpligen ske i sådan form att de har allmän giltighet, dvs. gäller alla förvärv. Men jag ifrågasätter över huvud taget det lämpliga i att göra sådana uttalanden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi har ansett att man bör ta sig en funderare på om inte kommunen bör ha ett större inflytande i dessa frågor, om man inte bör fästa större avscende vid vad en kommun anser. I andra planfrågor har kommunerna stort inflytande, och vi har svårt att se varför de inte skulle kunna ha det också när det gäller skjutfält. Det finns en begränsning, och det är när det gäller försvarsanläggningar av olika slag. På den punkten tror jag att det är svårt att åstadkomma ett kommunalt inflytande. Men när det gäller markfrågor för skjut- och övningsfält tycker jag gott man kunde ha det.

ERIC HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Om Gunnar Björk i Gävle vill ha en helt annan ordning i fråga om handläggningen av markförvärven tycker jag det hade varit lämpligt att ta upp det.

Jag tycker att det är olämpligt att göra uttalanden av det här slaget, som ju aldrig kan bli riktigt bindande men som kanske kan åberopas som grund för att ställa regeringen till ansvar för att den har handlat på ett sätt som inte står i överensstämmelse med ett kommunalt beslut. Jag tycker det är olyckligt att riksdagen medverkar till att skapa sådana oklara situationer. Inte ens sedan jag nu har hört herr Björks invändningar är jag övertygad om det lämpliga i det.

KALEVI WERNEBRINK (c):

Herr talman! Jag tar till orda med anledning av det särskilda yttrande som är fogat till försvarsutskottets betänkande nr 20.

Den av mina partikolleger aktualiserade motionen 1978/79:1218 tar upp frågan om försvarets fastighetsnämnds sammansättning och speciellt lekmannainflytandet i densamma.

Den nuvarande sammansättningen med representanter för arméstaben, flygstaben och fortifikationsförvaltningen är en underlig kombination, eftersom försvarsstaben i nämnda sammanhang endast har fått en roll som expert. Det naturliga hade självfallet varit att försvarsstaben haft en ordinarie plats i nämnden och att övriga försvarsgrenar haft rollen av experter.

Från allt fler håll i vårt samhälle ställs i dag krav på lekmannainflytande, och därmed menar jag att motionärerna i vällovligt syfte har aktualiserat frågan.

Jag anser i likhet med motionärerna att försvarets fastighetsnämnd bör vara en civil nämnd, som prövar de militära myndigheternas markbehov. Även om denna nämnds sammansättning fastställdes så sent som 1977 finns det anledning att göra en översyn av det då fattade beslutet.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men vill genom mitt inlägg ge riksdagen till känna vad vi åsyftat med det särskilda yttrandet.

ALVAR ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag skall för min del uteslutande uppehålla mig vid det som propositionen och utskottsbetänkandet direkt handlar om, nämligen frågan

Onsdagen den
4 april 1979

*Markförvärv för
nytt övnings- och
skjutfält för Hal-
lands regemente*

om övnings- och skjutfält för Hallands regemente.

Det har sedan lång tid tillbaka stått klart att Hallands regemente, om det blev kvar i Halmstad, måste få utökade markarealer och övningsfält av tillfredsställande storlek. Man igångsatte en utredning, som hade att ta ställning till ett 20-tal alternativa lösningar. Flera av dem var väl inte allvarligt menade. Fältet låg för långt borta, i områden med betydande befolkning osv. I utredningens slutskede hade man kommit ned till två tänkbara områden, Slättåkrafältet och Mästockafältet.

Försvarets fredsorganisationsutredning har betonat att det är klokt att förlägga övningsfältet till Mästocka, därför att försvaret redan tidigare för flygets räkning haft övningsmark där. I 16 använde området i betydande utsträckning. Det har en yta på ca 1 700 hektar, även om det står 1 600 i propositionen. Men den skillnaden tänker jag inte dra några långtgående slutsatser av.

Detta flygets övningsfält tillkom under 1950-talet och orsakade bygden en hel del problem. Med detta övningsfält blev glesbygden där ännu glesare. I denna del av dåvarande Veinge kommun, som nu har uppgått i Laholms kommun, hade man bara några år tidigare byggt en ny skola. Den fick läggas ned, då tillkomsten av övningsfältet gjorde att en hel del människor måste flytta från bygden. Militären hade köpt markområdena.

Med detta såsom bakgrund blir människorna givetvis ytterligare oroade av att man förlägger också det nya övningsfältet, som kräver ännu större markarealer, till samma bygd och utglesar bygden ännu mer. Det gamla och det nya övningsområdet upptar ett sammanlagt markområde på femtio kvadratkilometer, alltså en halv kvadratmil.

Denna del av Laholms kommun är redan förut en glesbygd. Den tunnas nu ut ytterligare på ett sådant sätt att fråga är om man över huvud taget har möjlighet att upprätthålla några samhällsfunktioner där. Den problematiken är tyvärr inte ovanlig när det gäller att anskaffa mark för militära övningsfält. I detta fall har kommunen och även befolkningen ändå varit betydligt mer resonabla än i de flesta andra fall.

Varken jag eller mina medmotionärer har i motionen 1783 tagit avstånd från att det i nuvarande situation kan vara klokt att förlägga övningsfältet i anslutning till det redan befintliga. Vi har utgått från vad försvarets fredsorganisationsutredning säger när den föreslår Mästocka, nämligen:

”Möjligheterna till samordning och samutnyttjande bör därvid tas till vara i syfte att begränsa arealen och pressa kostnaderna. Vi utgår från att området ställs under gemensam förvaltning. Nödvändigheten att hålla kostnaderna nere nödvändiggör dock att omfattningen av fältet noga prövas i samband med förvärvet.”

Vi motionärer har utgått från att alternativet Slättåkra, som ju inte kan kopplas samman med något befintligt övningsfält och som omfattar 2 900 hektar, ansågs tillräckligt. Nu begär man alltså 3 300 hektar i Mästocka. Tillsammans med tidigare 1 700 hektar blir det 5 000 hektar. Vi har ifrågasatt om inte området skulle kunna minskas. Om två tredjedelar av det önskade fältet har vi motionärer ingen avvikande mening, utan bara beträffande den

sydvästra delen, där de flesta människorna bor. De flesta fritidshusen ligger också där, och – det har vi inte direkt skrivit ut i motionen, men jag vill påpeka det i alla fall – den bästa ungskogen finns där. Det sista är inte oväsentligt i en tid när det talas om brist på skogsråvara.

Vi har i motionen pekat på att det går att öka fältet åt andra håll, om man anser att det skulle bli för stor åderlåtning att ta bort den sydvästra delen. Där har utskottet tydligen helt missförstått motionen. Utskottet anför nämligen på s. 8 i betänkandet: "Att som motionärerna föreslår förlägga övnings- och skjutfältet till området nordost om Tönnersjöfältet har utskottet inte heller funnit vara möjligt. En sådan lösning har undersökts och förkastats av försvarets fastighetsnämnd. Den skulle skapa olägenheter för bl. a. den civila luftfarten, som har luftleder i anslutning till detta område."

Detta är vi helt på det klara med och har därför inte heller yrkat på att man skall plocka bort det nya fältet från Laholms kommun och lägga det i Halmstads kommun in över Smålandsgränsen, vilket skulle bli fallet om man lade det nya övningsfältet nordost om det nuvarande fältet.

Vad vi har gjort är att påpeka att det finns vissa möjligheter att utöka området. Vi har inte nämnt arealerna, men låt oss säga att det finns 300 å 400 hektar som man kan ta utan att det berör en enda människa och utan att det uppstår kollision med några luftleder. Jag är helt på det klara med att det inte finns någon möjlighet att lägga hela fältet nordöst om Tönnersjöfältet.

Det är egentligen på den punkten som jag vill direkt kritisera utskottet. Men utskottets skrivning kan bero på att vid den föredragning vi hade när utskottet besökte Halmstad försökte militären förstora vårt yrkande så mycket som möjligt för att visa att det var omöjligt att genomföra. Det anfördes ju då att det fanns bofast befolkning inom området och att det skulle bli kollision med luftlederna. Det har aldrig varit vår mening att utsträcka fältet så långt, och det tror jag också framgår av motionen när man tittar litet närmare på den.

Sedan vill jag säga att jag högaktar utskottet för att det inte har upprepat den dumhet som försvarets fastighetsnämnd gjorde sig skyldig till och som åberopats i propositionen, att människorna skulle kunna bo kvar inom området, i varje fall en betydande del av dem, om de godtog alla olägenheter som det skulle innebära.

I motionen framhöll vi att detta är rena cynismen, och människorna i bygden har uppfattat fastighetsnämndens resonemang som en ren oförskämdhet. Men utskottet har som sagt inte upprepat dessa funderingar, och det vill jag gärna uttrycka min tillfredsställelse över. Så behandlar man ju inte människor i vår tid att man kommer med sådana erbjudanden.

Jag är klar över att motionsyrkandet faller, och jag tänker inte yrka bifall till motionen, men jag skulle vilja understryka vad utskottet har anfört nederst på s. 8 och överst på s. 9 i betänkandet.

Utskottet understryker där angelägenheten av att man tar största möjliga hänsyn till de berörda människorna. Att man gör det i fråga om ersättningen anser jag vara en alldeles given sak, liksom att man hjälper dem med markanskaffning – där får kommunen, landstinget, domänverket osv. hjälpa

Onsdagen den
4 april 1979

*Markförvärv för
nytt övnings- och
skjutfält för Hal-
lands regemente*

till. Men det bör också finnas en möjlighet, om man betraktar hela fältet som en enhet, att utvidga i en sådan riktning att intrånget mildras åtminstone en del i den sydvästra delen.

Jag anser att utskottets skrivning ger utrymme för en sådan tolkning att utskottet menar att man inte skall vara låst vid några gränser utan att man under den praktiska handläggningen – som naturligtvis är en ganska invecklad, omfattande och långvarig process – skall försöka uppnå bästa möjliga samförstånd. Jag vill tolka utskottets betänkande på det sättet, och om det praktiska handhavandet av frågan sker på det sättet så bör det vara möjligt att åstadkomma lösningar som naturligtvis inte är tillfredsställande för alla berörda människor men som i varje fall kunde innebära ett steg åt det hållet.

ERIC HOLMQVIST (s):

Herr talman! Alvar Andersson framställde, trots att han höll ett ganska långt anförande, inget yrkande om bifall till motionen 1783, som han och några andra ledamöter väckt. Det är bara ett par punkter i anförandet som jag vill ta upp.

Utskottet har verkligen vinnlagt sig om att göra en så inträngande bedömning av ärendet som möjligt. Vi har också haft tillfälle att samtala med de människor som är berörda av markförvärvet. Jag vill här skjuta in att jag tror det har varit mycket viktigt att Alvar Andersson, liksom övriga riksdagsmän från Halland, har bidragit till att skapa upplysning kring frågan och därigenom underlättat möjligheterna att göra förvärvet.

Det är riktigt som Alvar Andersson säger att de människor som vi mött har varit resonabla. Även om det i vissa fall – som vi kunde förstå – var fråga om en stor omställning för deras vidkommande, hade vi möjlighet att resonera med dem om de här frågorna på ett angenämt sätt. Vi har också tillkännagett att om det bara rör sig om mindre justeringar bör sådana vara möjliga att göra, liksom att ersättningsmark givetvis skall lämnas.

Jag vet inte om jag har missförstått Alvar Andersson, men nog kom väl den där tanken upp om att fältet skulle väsentligt kunna förskjutas. När vi prövade den saken fann vi emellertid att det då bara skulle bli andra människor som skulle drabbas. Jag tror inte det är möjligt att åstadkomma en tillfredsställande lösning där vi kan få mark på annat håll. Sammantaget är nog förutsättningarna trots allt ganska gynnsamma här.

När det gäller Kalevi Wernebrinks anförande vill jag säga att inte heller han kom med något skäl till att vi skall reducera det lilla inslag av militär personal som vi har i försvarets fastighetsnämnd. Vad finns det för saklig grund för detta? Han ställde bara det yrkandet rakt ut. Eftersom riksdagen inte heller i det fallet skall rösta om förslaget, har jag självfallet inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1221 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1221 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	293
Nej	–	12
Avstår	–	1

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Georg Pettersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gunnar Björk i Gävle begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Georg Pettersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gunnar Björk i Gävle begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	218
Nej	–	87

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Markförvärv för
nytt övnings- och
skjutfält för Hal-
lands regemente*

Onsdagen den
4 april 1979

Ekonomiskt försvar

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1978/79:21 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller ekonomiskt försvar inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för punkterna 1 och 2. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande båda punkterna i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 2 (Anslagsfrågor)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 14 såvitt nu var i fråga föreslagit riksdagen bl. a. att till lagring för beredskapsändamål (handelsdepartementet) för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 48 550 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:594 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandet att riksdagen till lagring för beredskapsändamål (handelsdepartementet) budgetåret 1979/80 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 8 400 000 kr. förhöjt investeringsanslag av 56 950 000 kr. (yrkandet 9), och

1978/79:1786 av Stig Josefson m. fl. (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen under elfte huvudtiteln beträffande Överstyrelsen för ekonomiskt försvar för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 271 131 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande fonden för låneunderstöd skulle

a. till Lån till teko-, sko- och garveriindustrier för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kr.,

b. medge att avtal om avskrivningslån till teko-, sko- och garveriindustrier fick ingås inom en sammanlagd investeringsram av 285 000 000 kr.,

c. till Försörjningsberedskapslån för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 64 100 000 kr.,

3. att riksdagen beträffande fonden för beredskapslagring, överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond, till Lagring för beredskapsändamål med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1978/79:594, yrkandet 9, för budgetåret 1979/80 anvisade ett investeringsanslag av 48 550 000 kr.,

4. att riksdagen beträffande diverse kapitalfonder, förrådsfonden för ekonomiskt försvar skulle

a. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten för förrådsanläggningar inom de kostnadsramar som hade förordats i propositionen

1978/79:100 bil. 14,

b. till Förrådsanläggningar m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 950 000 kr.,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1786.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Ekonomiskt försvar

Reservation hade avgivits av Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Evert Hedberg och Karl-Erik Svartberg (samtliga s) som ansett att riksdagen under 3 bort hemställa

att riksdagen beträffande fonden för beredskapslagring, överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond, med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1978/79:594, yrkandet 9, till Lagring för beredskapsändamål för budgetåret 1979/80 anvisade ett investeringsanslag av 56 950 000 kr.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Ekonomiskt försvar har av två borgerliga regeringar behandlats utomordentligt snävt i budgetarbetet. Inte heller i år innebär regeringens förslag ett fullföljande av 1977 års totalförsvarsbeslut. Dessutom kan konstateras att långsiktsprogrammet för denna totalförsvarsgren saknar den fasthet som gäller för militärt försvar och civilförsvar.

Särskilt allvarliga är de prutningar som skett när det gäller tekniska produkter och metaller. Vi socialdemokrater har därför i en partimotion föreslagit att ytterligare 8,4 milj. kr. anslås för inköp av dessa varor.

Utskottsmajoriteten företräder samma grundsyn i vad gäller önskvärdsenheten i att hålla fast vid målsättningen i 1977 års försvarsbeslut. Men som så många gånger förr fullföljer inte företrädarna för de tre borgerliga partierna sina uttalade målsättningar i praktisk handling. I stället hänvisar utskottsmajoriteten till det besvärliga budgetläget, och finansutskottets uppmaning om återhållsamhet får ånyo utgöra motiv för avstyrkande av vår motion.

Herr talman! Till försvarsutskottets betänkande nr 21 har vi socialdemokrater fogat en reservation, som bättre än majoritetens förslag tillgodoser behovet av en god försörjningsberedskap. Till den reservationen yrkar jag bifall.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! I försvarsutskottets betänkande nr 21 behandlas frågor kring det ekonomiska försvarets verksamhet med anledning av propositionen 100, såvitt den avser det ekonomiska försvaret.

Beträffande den socialdemokratiska reservationen anser utskottet att lagringen för beredskapsändamål i största möjliga utsträckning skall förverkligas enligt intentionerna i 1977 års totalförsvarsbeslut. Utskottet har i och för sig stor förståelse för det yrkande om ytterligare medel för ändamålet som har förts fram i motionen 594. Vi anser dock att det budgetläge som råder och finansutskottets uppmaning om stark återhållsamhet med beslut som medför ökade utgifter – och från socialdemokratiskt håll föreslår man nu sådana på försvarshuvudtiteln – gör det nödvändigt att avvisa även förbättringar som i och för sig är önskvärda. Motionsyrkandet om ytterligare medel till det

ekonomiska försvaret bör därför avslås.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Roland Brännström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 2 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Roland Brännström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158

Nej – 140

Mom. 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 10 Nytt riksdagshus

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1978/79:25 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt avser nytt riksdagshus jämte motiöner.

I propositionen 1978/79:100 bil. 20 hade föreslagits att riksdagen för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 50 milj. kr. till Den inre riksdagsförvaltningen: Nytt riksdagshus (punkten B 5, s. 16).

I propositionen hade hänvisats till riksdagens beslut under våren 1978 att godkänna ett förslag om återflyttning till ombyggda lokaler på och vid Helgeandsholmen (Förs. 1977/78:5, KU 1977/78:23, rskr 1977/78:152). Detta

skulle ske inom en kostnadsram av sammanlagt 312 milj. kr. (i prisläget den 1 april 1977), varav 260 milj. kr. avsåg byggnader och 52 milj. kr. inredning och utrustning.

Nr 120

**Onsdagen den
4 april 1979**

Nytt riksdagshus

I detta sammanhang hade behandlats de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:217 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle, med upphävande av under riksmötet 1977/78 fattat beslut, besluta avbryta arbetet på en flyttning till Helgeandsholmen och uppdra åt riksdagens förvaltningskontor att uppta förhandlingar med Stockholms kommun med syfte att riksdagen skulle kvarstanna i nuvarande s. k. provisoriska riksdagshus vid Sergels torg,

1978/79:236 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade uppdra åt riksdagens förvaltningskontor 1. att utlysa en arkitektpristävlan med i motionen angiven inriktning, 2. att upphäva beslutet om att bygga ett garage vid Riksplan, 3. att ge arkeologerna den tid som krävdes för deras arbete,

1978/79: 302 av Bonnie Bernström m. fl. (fp, m, c), vari hemställts att riksdagen uppdrog åt riksdagens byggnadskommitté att utarbeta alternativ till utformning av Riksplan i syfte att skapa förutsättningar för en historisk park,

1978/79:1099 av Oskar Lindkvist m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle 1. upphäva tidigare godkännande av redovisat ombyggnadsförslag beträffande Helgeandsholmen såvitt det påverkade användning och utformning av det område inom vilket arkeologiska utgrävningar skett eller avsetts ske, 2. uppdra åt förvaltningsstyrelsen att för riksdagens prövning lägga fram ett reviderat ombyggnadsförslag vilket i vad avsåg bevarande av och tillgänglighet till områdets kulturhistoriska lämningar m. m. i allt väsentligt tillgodosåg de krav som ställts i motionen,

1978/79:1678 av Gördis Hörnlund (s) och Sven-Gösta Signell (s), vari hemställts att riksdagen uppdrog åt förvaltningsstyrelsen att för riksdagens prövning framlägga ett reviderat ombyggnadsförslag i enlighet med vad som framförts i motionen, samt

1978/79:1688 av Tore Nilsson m. fl. (m, c), vari hemställts att riksdagen beslutade att icke bevilja begärt anslag till Den inre riksdagsförvaltningen: Nytt riksdagshus innan förslaget H2 ytterligare granskats samt jämförts med förslaget Samspel.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1978/79:217,
2. med bifall till propositionen 1978/79:100 bil. 20 punkten B 5 och med avslag på motionen 1978/79:1688 till Den inre riksdagsförvaltningen: Nytt riksdagshus för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,
3. förklara motionerna 1978/79:236, yrkandena 2 och 3, 1978/79:1099,

yrkandet 1, 1978/79:1678, de båda sistnämnda i vad gällde omprövning av byggandet av garage på Helgeandsholmen, besvarade med hänvisning till vad utskottet anfört,

4. avslå dels motionen 1978/79:302, dels motionerna 1978/79:236, 1978/79:1099 och 1978/79:1678, de tre sistnämnda i återstående delar,

5. uppdra åt förvaltningsstyrelsen att vid det fortsatta arbetet med ombyggnadsförslaget beakta vad utskottet i betänkandet anfört om anordnandet av uppställningsplatser och den framtida garageförsörjningen för riksdagens behov.

Reservation hade avgivits av Torkel Lindahl (fp) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1978/79:217,

2. med bifall till propositionen 1978/79:100 bil. 20 punkten B 5 och med avslag på motionen 1978/79:1688 till Den inre riksdagsförvaltningen: Nytt riksdagshus för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

3. med anledning av motionerna 1978/79:236, 302, 1099 och 1678 uppdra åt förvaltningsstyrelsen att utarbeta och för riksdagen lägga fram förslag till alternativ utformning av Riksplan och lösning av riksdagens garageproblem i enlighet med vad reservanten anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Holger Mossberg (s), Torkel Lindahl (fp), Olle Svensson (s), Ove Karlsson (s), Wivi-Anne Cederqvist (s) och Kerstin Nilsson (s).

KARL BOO (c):

Herr talman! Riksdagens lokalfrågor på längre sikt har varit föremål för ett omfattande utredningsarbete, och olika lösningar har prövats.

I maj 1975 fattade riksdagen principbeslut om återflyttning till ombyggda lokaler på Helgeandsholmen. I mars 1978 beslutade riksdagen att 1975 års principbeslut skulle ligga fast och att återflyttningsplanerna skulle förverkligas enligt förvaltningsstyrelsens då lagda förslag. I årets budgetproposition anmäls att arbetena pågår i huvudsak enligt av riksdagen godkända program, systemhandlingar, tidsplaner och kostnadsberäkningar.

Mot denna bakgrund har konstitutionsutskottet enhälligt ansett att det inte finns anledning att ånyo pröva frågan om riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen. Detta har inte heller krävts, annat än i en motion från vpk, och det är foljdriktigt att utskottet har yrkat avslag på den motionen.

Det frågan nu gäller är främst de arkeologiska utgrävningarna och den framtida utformningen av Riksplan.

Det avgörande för beslutet om riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen har varit att skapa goda arbetsmöjligheter för riksdagen.

En annan viktig utgångspunkt har varit att bevara det gamla riksdagshuset och att ge det riktiga funktioner. Riksbyggnadernas värde säkerställs bäst

genom att de används för det ursprungliga ändamålet, alltså som riksdagshus. Självfallet måste miljöutformningen tillmätas synnerligen stor betydelse i denna känsliga del av Stockholm. Detta är ett gemensamt intresse för alla som har med frågans lösning att göra, även för dem som kommer från andra delar av landet än Stockholm.

Vid utgrävningen av Riksplan har det visat sig att lämningarna har varit mer omfattande än som kunde förutses. Detta har, som redovisas i budgetpropositionen, något försenat byggnadsarbetena. Det är självklart att arkeologerna måste få den tid som behövs för att de på ett bra sätt skall kunna fullfölja sitt arbete. Detta uttalar också konstitutionsutskottet enhälligt.

Som framgår av riksantikvarieämbetets redovisning, som återges i bil. 1 och 2, har de arkeologiska utgrävningarna på Helgeandsholmen gett till resultat att man funnit många intressanta lämningar, delvis sådana som tidigare inte varit kända. Detta framhålls också i motioner som väckts i anslutning till propositionen.

Av särskilt stort intresse är att väl bevara de partier av Stockholms medeltida stadsmur som har påträffats. Även vissa andra, okända lämningar har kommit fram vid utgrävningarna.

Utskottet har självfallet ingen möjlighet att göra några speciella bedömningar beträffande de olika lämningarna. Här spelar givetvis riksantikvarieämbetets bedömning den avgörande rollen, och denna bedömning är det svårt för någon att bestrida.

Utskottet har för sin del dock funnit att alla förutsättningar bör skapas för att göra det möjligt att bevara stadsmuren och göra den tillgänglig för allmänheten. I detta syfte föreslår utskottet att de tilltänkta 90 garageplatserna under Riksplan slopas. Detta vill jag särskilt betona, eftersom det tydligen inte har observerats på alla håll. Så sent som i går kväll hörde jag att en av dem som talar mest för en annan utformning av Riksplan än den utskottet förordar inte har uppfattat detta.

Det kan väl i detta sammanhang få sägas att det aldrig varit någon speciellt stor fråga för riksdagen att få ett större antal garageplatser under riksdagshuset. Det har framför allt inte varit någon stor fråga för riksdagens ledamöter, eftersom bara ett fåtal av dessa har med sig bilen till riksdagen. Däremot är det självfallet värdefullt om man på en så stor arbetsplats som riksdagen kan ha tillräckligt många parkeringsplatser för den personal som arbetar i riksdagen. Utskottet har vägt detta önskemål mot intresset att bevara och göra den medeltida stadsmuren tillgänglig för allmänheten. Utskottet har efter den avvägningen valt att slopa de tilltänkta garageplatserna under Riksplan. Utskottet förordar nu att det skall finnas utrymme endast för ett begränsat antal servicefordon och handikappfordon i närheten av riksdagshuset.

De frågor som berör stadsbild, yttre miljö, trafik m. m. har behandlats i nära samarbete mellan projektgruppen för riksdagshuset och Stockholms kommun.

En av de frågor som tilldragit sig ett mycket stort intresse är Riksplans utformning med hänsyn till de historiska lämningarna.

Byggnadskommittén framhåller för sin del att en sänkning av riksplan till Strömparterrens nivå medför att planen blir mindre lättillgänglig, medan ett bibehållande av Riksplan på samma nivå som hittills ger goda förutsättningar för att Riksplan får en attraktiv och levande miljö och även blir lättillgänglig för en större allmänhet. Samma bedömning har riksantikvarieämbetet gjort, och även utskottet ansluter sig till denna bedömning. Förslaget att man skulle göra en s. k. ruinpark har därmed avvisats av utskottet. Jag kan förstå att det är många som känt sig kallade att skissa på och arbeta fram olika förslag till en historisk park. För en lekman som tagit del av dessa förslag har inte något verkat övertygande.

Utformningen av Riksplan kan aldrig bli en fråga enbart för Stockholms kommuns invånare. Det är en angelägenhet för riksdagen och därmed för hela landet. Men självfallet skall man skapa förutsättningar för alla att framföra sina uppfattningar, och så tycker jag också har skett i betydande utsträckning.

Vid planeringen av Riksplan har det också förutsatts att denna skall bli så grönskande som möjligt. Av det skälet kommer det inte att tillåtas någon bilparkering på Riksplan. Nurfarten till servicefunktionerna i byggnaden är också så utformad att den inte stör helhetsintrycket.

Med det föreliggande utskottsförslaget, som innebär vissa ändringar av tidigare antagna principer, tror jag att man har kommit fram till en bra avvägning mellan kravet att arbetet i riksdagshuset skall fungera väl och kravet att det skall vara en bra miljö i riksdagshuset och dess omgivning-
ar.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

TORKEL LINDAHL (fp):

Herr talman! Frågan om riksdagens framtida hus börjar bli något av en följetong, och detta är säkerligen inte sista gången den debatteras här i kammaren. Riksdagshusfrågan var en av de första frågor jag fick kontakt med när jag kom till riksdagen, och frågan kommer kanske att debatteras även efter det att jag har slutat här.

Vad som har slagit mig när jag tänkt tillbaka på frågans behandling är den brist på alternativ som hela tiden har förelegat. Riksdagen har varje gång förelagts endast ett förslag som man haft att säga ja eller nej till. Det har alltså inte förelegat några alternativa förslag. Det är inte tillfredsställande, och jag tror att frågan har blivit lidande på det. Den idé som jag personligen tycker var den bästa av alla, nämligen det Celsingska förslaget, kom helt och hållet bort.

Jag hör till dem som anser att det alternativ som riksdagen nu har beslutat sig för på Hjelgeandsholmen är ett dåligt alternativ, som ger ett dåligt fungerande hus. Men debatten om den saken är ju nu egentligen över. Majoriteten har två gånger uttalat sig för det alternativet, och man får väl finna sig i att det är majoriteten som bestämmer i det här landet – fattade beslut skall respekteras. Men sedan må man ju ändå ha rättighet att tala om

för denna majoritet att den fattat ett dåligt beslut.

Det jag nu sagt är orsaken till att jag denna gång inte yrkat på ett upprivande av beslutet om återflyttning till Helgeandsholmen enligt det alternativ som man har beslutat sig för.

När frågan behandlades förra året var jag med på en reservation, där det krävdes att det skulle läggas fram alternativa förslag innan vi beslutade oss. En majoritet i riksdagen ville inte ha några alternativ utan var nöjd med det som fanns och sade ja till det. Det får man acceptera, och nu gäller det att göra det bästa möjliga av ett ganska dåligt alternativ. Jag skall försöka att efter bästa förmåga delta i den debatten för att vi skall kunna göra någonting som är någorlunda vettigt av det.

I dagens läge har vi framför allt att ta ställning till frågan om Riksplan och dess utformning. Det är mycket viktigt att betona – och jag är glad över att utskottets majoritet, om än något undanskymt, är med på den linjen – att de arkeologiska utgrävningarna får ta den tid de tar. Vi får inte från riksdagens sida hetsa på utgrävningarna, utan de måste göras i den takt som krävs av arkeologerna. Vi har ingen anledning att i riksdagen sitta och sura eller försöka forcera arbetet med hänvisning till tidsprogrammet eller att det kostar mer pengar. Om en vanlig byggherre råkar ut för att man hittar fornminnen där han skall bygga måste han avbryta arbetet för att utgrävningarna skall få ta sin tid. Det är ett minimikrav att riksdagen uppträder exakt på det sätt som vi fordrar att andra skall göra.

Innan utgrävningarna är klara är det ingen som med säkerhet kan uttala sig om vad som finns på Helgeandsholmen. Innan vi vet exakt vad som finns tycker jag personligen att det är något av en dumhet att bestämma sig för hur man skall göra. Låt oss ta reda på vad som finns där och när vi vet det ta fram olika alternativ för utformningen av Riksplan. Det är ett tillvägagångssätt som borde vara värdigt riksdagen.

Det finns flera olika idéer. Det är många som har arbetat med skisser över Riksplans utformning. På TV-skärmen visas nu en bild, även om den syns litet otydligt här, som föreställer en idé av arkitekten Geisendorf. Där är större delen av Riksplan byggd ungefär efter de skisser som är planerade. Förslaget är utarbetat med det Silowska alternativet som grund. Det innehåller transportvägar ner för att transportförsörjningen till riksdagen skall kunna tryggas. Men det innehåller också den historiska parken, där man bevarar murarna under tak, för att de skall skyddas, en glasvägg som gör det lätt att komma åt och se, en nedsänkning av parken för en bättre kontakt med vattnet.

Jag tycker det är ett mycket intressant förslag. Det kan också tänkas att det finns andra idéer som är minst lika intressanta, men om majoriteten får som den vill får vi aldrig reda på de alternativen. Vi får aldrig en chans att diskutera dem, eftersom man har bestämt sig.

Debatten om garaget blev visst litet väl obehaglig, och man har alltså tagit bort parkeringen där. Men det är ju i princip samma utförande, antingen man låter bilarna parkera där eller inte. Det är en mycket otillfredsställande behandling av frågan.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Nytt riksdagshus

Det finns inget förslag som har övertygat när det gäller en historisk park, sade Karl Boo. Ja, hur många seriösa förslag som har fått chans att utveckla annat än mycket snabba idéskisser har vi fått se? Inte särskilt många, skulle jag vilja säga. Det är möjligt att även jag efter att ha studerat olika alternativ finner att det nu föreslagna är det allra bästa. Men det är en närmast omöjlig sak att ta ställning till om man inte har alternativ att jämföra med. Hur kan man då veta att det är det bästa alternativet man beslutar sig för? Jag står helt frågande inför denna brådska, framför allt som vi, som jag sade tidigare, befinner oss i den situationen att utgrävningarna pågår.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av mig avgivna reservationen.

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra en kort kommentar, och jag skall därvid inte gå in i replik beträffande första delen av Torkel Lindahls anförande – den diskussionen har vi redan fört.

Att det nu föreliggande förslaget innebär ett slopande av parkeringsgaraget påstår Torkel Lindahl inte betyder någon ändring i sak. Till detta vill jag säga att det innebär, Torkel Lindahl, betydande förutsättningar att på ett bra sätt disponera området, så att man kan göra muren, liksom de eventuellt andra delar av utgrävningsfynden som skall bevaras, tillgänglig för allmänheten. Detta måste väl ändå också Torkel Lindahl acceptera som ett positivt förslag från utskottets sida.

Härutöver vill jag bara säga att beträffande de alternativ vi har sett i skiss, så har inget kunnat övertyga mig som varande en bra lösning. Denna min bedömning behöver inte på något sätt spela någon avgörande roll, men däremot anser jag att det som riksantikvarieämbetet sagt i det yttrande som föreligger i bilaga till utskottsbetänkandet måste väga synnerligen tungt. Jag rekommenderar detta till läsning för dem som ännu inte tagit del av det.

TORKEL LINDAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Skillnaden i förhållande till det ursprungliga förslaget är i princip att man inte målar upp parkeringsrutor, att man eventuellt bygger upp några mellanväggar och att man troligtvis inte behöver riva fullt så många murar. Självfallet är det en fördel att man inte behöver riva så mycket av ruinerna. Jag håller gärna med om att det nuvarande förslaget så till vida innebär en förbättring, men i princip är skillnaden ytterst minimal. Det är i stort sett samma förslag, med den ändringen att man inte använder sig av utrymmet till parkering.

Det må vidare vara hänt att inget av de alternativa förslagen har övertygat Karl Boo, och det är väl i och för sig inget orimligt i detta. Det är bara det att inget av de andra förslagen fått möjlighet att tävla på samma villkor, så att de kunnat föras fram till så att säga samma stadium och så att man kunnat göra en seriös utvärdering av det. Jag förespråkar inte något speciellt alternativ, utan jag visade en idéskiss över hur man eventuellt kan tänka sig en alternativ lösning. Vad jag efterlyser är att vi får alternativ att diskutera innan vi tar ställning. Jag tycker det är djupt otillfredsställande att hela riksdagshusfrågan

har präglats av att vi aldrig haft några alternativa förslag att ta ställning till, utan att vi bara har haft att säga ja eller nej till en enda fråga.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Till detta betänkande finns fogat ett särskilt yttrande från sex av konstitutionsutskottets ledamöter, varav fem socialdemokrater. Vi som gått samman i det särskilda yttrandet delar i princip utskottets mening att principfrågan om huruvida riksdagen skall flyttas tillbaka till Helgandsholmen och Gamla stan eller ej numera måste betraktas som avgjord av riksdagen. Fem av oss, de socialdemokratiska ledamöterna, tillhör också den utskottsmajoritet som anser att de yrkanden som innebär att planerna på att återställa Riksplans hittillsvarande nivå skall omprövas eller omarbetas till förmån för en nedsänkt "historisk park" bör avslås. Jag har uppfattat det tidigare principbeslutet på så sätt att Rikspan skall bevaras på hittillsvarande nivå, och jag kan därför inte ansluta mig till den reservation som Torkel Lindahl här har talat för.

Men i det här yttrandet har vi velat framhålla att vi är många som vidhåller uppfattningen att en återflyttning till den speciella och känsliga miljön på och kring Helgandsholmen kan få många och ännu inte överblickbara konsekvenser, från både funktions- och kostnadssynpunkt. Jag är lika tveksam som tidigare om det över huvud taget är möjligt att utan drastiska förändringar i den mycket speciella och känsliga miljön i och kring de gamla riksbyggnaderna på Helgandsholmen skapa minst lika goda möjligheter för riksdagen att fungera som i de nuvarande lokalerna vid Sergels torg. Jag tycker också att den diskussion som nu förts om en park på och under Rikspan är ett första exempel på vilka svåra avvägningsproblem som riksdagen ställs inför vid ett förverkligande av återflyttningsoalternativet då det gäller att skapa en funktionell arbetsplats och samtidigt tillgodose rimliga miljökrav.

Karl Boo sade att det har varit möjligt att tillgodose både funktions- och miljökraven. Jag anser att ju längre den här frågan behandlas och ju längre byggnationen fortgår, desto mer kommer det att visa sig att det var ett oklokt beslut som fattades, då man bestämde sig för att flytta till dessa känsliga delar i stället för att skapa en arbetsplats som fungerar funktionellt. Det går inte att nå fram till en bra kompromiss mellan miljö- och funktionskrav.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Konstitutionsutskottet hänvisar till att riksdagen 1975 fattade principbeslut om återflyttning till ombyggda lokaler på Helgandsholmen och att man 1978 avvisade förslag om omprövning och krav på ytterligare utredning av möjligheterna att kvarstanna vid Sergels torg.

Mot den angivna bakgrunden finner konstitutionsutskottet inte anledning

Nytt riksdagshus

att till förnyad prövning i sak ta upp principfrågan om riksdagen skall flytta till Helgeandsholmen eller ej. Den frågan måste numera betraktas som avgjord, skriver utskottet och avstyrker yrkandet i vpk-motionen 217.

Nu är det inte särskilt poängfyllt att hänvisa till fattade beslut för att avvisa en motion, där det just yrkas på att dessa beslut skall upphävas. Yrkandet i vår motion går nämligen ut på "att riksdagen, med upphävande av under riksmötet 1977/78 fattat beslut, beslutar avbryta arbetet på en flyttning till Helgeandsholmen och uppdra åt riksdagens förvaltningskontor att uppta förhandlingar med Stockholms kommun i syfte att riksdagen skall kvarstanna i nuvarande s. k. provisoriska riksdagshus vid Sergels Torg".

En fråga som måste riktas till utskottets företrädare är denna: Spelar det ingen roll för utskottet vad som händer på området? Är 1978 års beslut så definitivt att ingenting kan rubba det? Finns det ingenting som har gett utskottets ledamöter anledning att fundera på om 1978 års beslut ändå inte borde omprövas?

Det har hela tiden funnits inslag som vittnat om att starka krafter bestämt sig för en återflyttning och att detta varit styrande för frågans handläggning. Problem vid en återflyttning har tonats ned, medan problem vid ett kvarstannande har förstörats. Utredningsarbete och projektering har drivits så, att man undan för undan skulle binda riksdagen vid Helgeandsholmsalternativet och minska handlingsfriheten.

Riksdagen skall tillbaka till Helgeandsholmen, det har hela tiden varit vederbörandes målsättning. Då kör man över alla hinder. Då får kulturhistoriska värden stryka med för garagebyggnader osv. Vpk har också väckt en motion, som behandlas i detta betänkande, om hur man skall förfara med de unika fynd som framkommit vid de arkeologiska utgrävningarna och om den framtida användningen av Helgeandsholmen. Dessa frågor kommer Tommy Franzén att behandla, och jag skall därför endast påpeka att handläggningen av denna fråga följer samma mönster som så mycket annat i riksdagshusfrågan: Riksdagen skall tydligen tillbaka till Helgeandsholmen. Varken kulturhistoriska värden eller dagens och morgondagens problem kan hindra den hänsynslösa framfarten.

Vad är det då som styrt dem som så energiskt har drivit denna fråga? Knappast rationella hänsyn.

Huset vid Sergels torg ansågs från början vara provisoriskt. Det hade inte den pompa som andra parlamentsbyggnader har. Det var heller inte riksdagens eget hus – riksdagen var hyresgäst hos kommunen!

"Säkerhetsfrågorna har tillmätts en mycket stor betydelse", sade konstitutionsutskottets ordförande Karl Boo i debatten 1978. Det är säkerligen inte bara detta som varit motivet för Karl Boo och andra att söka avskärmningen på Helgeandsholmen: Karl Boo citerade vad chefen för planverket sagt om den relativa slutenheten och den ringa publiken på Helgeandsholmen. Det är naturligtvis fler demonstrationer på Sergels torg än på Helgeandsholmen, men det är säkert bra för riksdagsmännen!

"Man återtar sin plats i rikets centrum, flankerad över vattenytorna av slott, riddarhus och stadshus", återgav Karl Boo med stor förtjusning i den

debatten.

Om detta har vpk skrivit i motionen 217, f. ö. på vers och till melodin för Riddarna kring det runda bordet. Vad säger då riddarna kring konstitutionsutskottets runda bord?

Dels talar man om vad alla vet, nämligen att riksdagen tog beslut i frågan 1978. Det är detta beslut motionärerna vill upphäva.

Dels petar man litet i planerna för att inte framstå som vandaler, vilka skövlar allt av kulturhistoriskt värde. Därmed försöker man ge sken av att motioner rörande Helgeandsholmens framtida utformning har tillgodosetts.

Dels ställer man upp bakom regeringens yrkande om ett reservationsanslag på 50 milj. kr. till nytt riksdagshus.

Det finns i konstitutionsutskottet ledamöter som tidigare intagit en kritisk hållning till planerna på en återflyttning till Helgeandsholmen. Det kan inte vara utan vanda dessa ställt upp bakom utskottets ställningstagande nu. Det framgår också av den reservation och det särskilda yttrande som fogats till betänkandet.

I det särskilda yttrandet refereras kritiska synpunkter, som framfördes i motioner vid tidigare behandling av frågan. I dessa talas om misstagen att från början begränsa arkitektävlan till att gälla Helgeandsholmen, om jämförelser mellan Helgeandsholmen och Sergels torg i fråga om riksdagens möjligheter att fungera osv. Om man därtill lägger Olle Svenssons yttrande i riksdagsdebatten 1978 att "hur höga kostnaderna kommer att bli vid inflyttningen i början eller i mitten av 1980-talet kan man bara gissa sig till – en halv miljard är säkert inte tilltaget i överkant" så är det inte svårt att förstå att olusten måste vara stor i dag.

Vad saken handlar om – om man följer konstitutionsutskottets förslag – är att än en gång avvisa tanken på att pröva Sergels torg som alternativ till Helgeandsholmen, att möjligheterna att skapa ett område på Helgeandsholmen för rekreation med utnyttjande av den historiska miljön spolieras och att det begärda anslaget ännu mer låser planeringen, oavsett vilka erfarenheter man kan göra under arbetets gång.

Kan de ledamöter som agerade mot planerna på en återflyttning ställa upp på konstitutionsutskottets förslag? Det enda rimliga måste vara att stödja vpk-motionerna i dag.

I det särskilda yttrandet påpekas att man inte kan överblicka de konsekvenser från både funktions- och kostnadssynpunkt som en återflyttning till den speciella och känsliga miljön på och omkring Helgeandsholmen kan få. Diskussionen kring en park på och under Riksplan anförs som ett första exempel på vilka svåra avvägningsproblem mellan att skapa en funktionell arbetsplats och att tillgodose rimliga miljökrav som riksdagen ställs inför vid förverkligande av återflyttningssalternativet.

Slutledningen skrämmar dock: "Det torde emellertid bli kommande generationer av riksdagsledamöter som får dra de nödvändiga slutsatserna av riksdagens redan fattade, enligt vår mening beklagliga principbeslut om återflyttningen till Helgeandsholmen."

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Nytt riksdagshus

Men om man har förstört den känsliga miljön, om man fullföljt ett ombyggnadsarbete vars kostnader ingen vet och om man fått ett riksdagshus som fungerar dåligt, är det sannerligen ingen lätt uppgift för kommande generationer riksdagsledamöter att dra nödvändiga slutsatser av galenskaperna. Det handlar heller inte bara om kommande generationer av riksdagsledamöter, det handlar om kommande generationer människor i och utanför Stockholm som fått ett miljömässigt viktigt område förstört.

Att godta konstitutionsutskottets förslag skulle vara att ge upp för de krafter som till varje pris vill genomföra sina planer på Helgeandsholmen och som vägrar ta hänsyn till faktiska problem som uppstått och kan komma att uppstå vid genomförandet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till motion 217 om att riksdagen bör besluta att upphäva 1978 års beslut om återflyttning till Helgeandsholmen, och vidare avbryta arbetet på en återflyttning samt uppta förhandlingar med Stockholms kommun om ett kvarstannande vid Sergels torg. I konsekvens härmed är vi också motståndare till det begärda anslaget på 50 milj. kr. för nytt riksdagshus, dock av andra skäl än de som anges i motion 1688, som kan komma att bli föremål för omröstning.

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra en kommentar till Nils Berndtsons anförande. Den beskrivning han ger av förarbetena till de beslut som har fattats om återflyttning till Helgeandsholmen är en vrångbild av vad som verkligen har förekommit. Få frågor torde ha så grundligt diskuterats och utretts som just denna. Det har funnits många alternativ att ta ställning till. Därutöver har riksdagen vid två tillfällen beslutat om återflyttning, nämligen 1975 och 1978, då det första beslutet bekräftades med stor majoritet.

Jag vill erinra om att vi ändå har en parlamentarism här i landet och att det är majoriteten som fattar besluten. Och de besluten har man självfallet kommit fram till efter bedömningar från riksdagsledamöter som känner ett ansvar både för riksdagens arbete och för miljön omkring riksbbyggnaderna. Jag vågar också påstå att de är utomordentligt angelägna om att den skall bli så väl bevarad och levande som möjligt.

NILS BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är ingen vrångbild som jag gett av handläggningen av denna fråga. Man har agerat så att man bit för bit låst riksdagens möjligheter att ta fasta på Sergels torg som ett alternativ. Det har skett genom att man i samband med anslagsaskanden talat om nödvändigheten av att närmare analysera funktionsduglighet, framtida kostnader, anslagsbehov osv. Man har hela tiden gått in för att stycke för stycke försöka binda upp riksdagen.

Och, Karl Boo, det är inte sant att riksdagen har haft jämförbara alternativ. Vi har haft en rad alternativa möjligheter när det gällt ombyggnaden på Helgeandsholmen, men när har Sergels torg ställts upp som ett klart

alternativ och fått motsvarande prövning och resurser som Helgeandsholmensalternativet har fått? Min beskrivning är tyvärr riktig.

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra om att jämförelserna mellan ett kvarblivande här vid Sergels torg och en återflyttning till Helgeandsholmen tidigare verkligen har varit föremål för både utskottets och riksdagens bedömning. Vi har ju funktionerna omkring oss här i huset och kan göra jämförelser med dem. Därutöver har vi haft att ta ställning till kostnadsberäkningar för båda alternativen.

NILS BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är framför allt de framtida lokalbehoven som utredningarna har behandlat, inte bara den situation som råder i dag. Det är bl. a. där som anhängarna av en återflyttning har staplat hinder på varandra för att omöjliggöra att även huset vid Sergels torg skulle kunna bli ett funktionsdugligt alternativ för framtiden. Jag anser fortfarande att denna fråga hela tiden har styrts med den klara inriktningen att en återflyttning till Helgeandsholmen är det enda alternativ som man har velat satsa på.

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! I motionen 1099 har socialdemokrater i Stockholm och Stockholms län krävt att riksdagen skall upphäva det tidigare godkända ombyggnadsförslaget för Helgeandsholmen och att förvaltningsstyrelsen skall få i uppdrag att återkomma med ett reviderat förslag. Vi menade också att utformningen av Helgeandsholmen som en sammanhängande och lättillgänglig park skulle ske i samförstånd med Stockholms kommun.

Bakgrunden till motionen är den opinion som vuxit sig stark i Stockholm. Vi har ofta frågor i riksdagen om vilket inflytande som medborgarna skall garanteras. Allt fler politiker har accepterat självklarheten i att folk skall ha både insyn och medinflytande. Vi har öppnat möjligheter för ett omfattande remissförfarande i frågor av betydelse för kommunernas invånare. Med utgångspunkt i det betänkande som konstitutionsutskottet har lämnat till kanmaren kan vi konstatera att denna möjlighet inte ges i Stockholm. I en fråga som berör en av de mest vitala kulturmiljöer som finns i denna stad – nämligen platsen framför det nygamla riksdagshuset på Helgeandsholmen – får inte stockholmarna vara med och ge synpunkter. Här är det riksdagen som bestämmer. Här framträder folk från olika kommuner och småbyar och styr med röstknappen i riksdagsbänken en fråga där folk som bor i Stockholm har andra synpunkter.

I Stockholm är det utombys folk som bestämmer. I vårt Stockholm tar staten – dvs. riksdagen – över tänkandet och planerandet i kraft av den suveräna beslutsrätt som tillkommer riksdagen. Ju mer avlägset man bor från Stockholm, desto mer anser man sig tydligen vara expert på hur kulturmiljöerna i Stockholm skall utformas. Så får inte de statliga myndigheterna fortsätta att agera. I stadshuset i Stockholm är inställningen entydig. I de

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Nytt riksdagshus

politiska partierna reagerar man starkt mot den styrning som sker från riksdagen när det gäller Rikspan och dess utformning. De politiska ungdomsorganisationerna intar samma inställning. Åtskilliga miljögrupper – några av dem bildade enbart för att kämpa för en bättre miljö i Stockholm – deltar intensivt i aktiviteten. Man vill på Rikspan ha en levande historisk park och hejda tätortsbilismen.

Jag kan, herr talman, inte erinra mig någon annan fråga under mina 30 år i Stockholm som har skapat en sådan enighet som utformningen av den framtida Rikspan på Helgeandsholmen. Här står Stockholm mot riksdagen. Följer kammaren konstitutionsutskottets majoritet, tar man på sig ett stort ansvar.

Det kan tyckas att miljön i och kring Rikspan är en liten fråga. Låt oss i de större sammanhangen kalla den marginell. Men för oss i Stockholm har den helt andra dimensioner. Det visar hela den uppslutning för en historisk park som opinionen ger uttryck för.

Vad för slags park skall man då ha på Rikspan? Jag har liksom mina medmotionärer inget slutgiltigt förslag att presentera kammaren. På den punkten är vi motionärer helt öppna. Vi anser att riksdagen borde medge en idétävlan som alla intresserade kunde delta i. Det gäller hela utemiljön kring riksdagsbyggnaderna på Helgeandsholmen.

Vi fick höra av ordföranden i konstitutionsutskottet att inget av de föreslagna alternativen hade övertygat honom. Därför säger han nej till våra motionskrav, som är så rimliga. Och det är ganska utmärkande för den debatt som förekommit – när det gäller både återflyttningen till Helgeandsholmen och den nu aktuella frågan om utformningen av Rikspan – att man är ängslig för att släppa fram nya idéer och förslag och ge nya möjligheter för folk som är intresserade att lämna tips, synpunkter och uppslag som kan göra utemiljön framför riksdagsbyggnaderna mer acceptabel och även tillgodose de krav som vi i Stockholm vill ställa på en av våra viktigaste kulturmiljöer.

Vi har, herr talman, i vår motion ställt de krav som jag angett i mitt anförande. Vi konstaterar nu att det är endast en reservation som åtföljer konstitutionsutskottets betänkande nr 25. Från vår synpunkt sett har den naturligtvis inte ett innehåll som gör oss helt tillfredsställda. Men vi ser ingen möjlighet att vinna någonting på att yrka bifall till vår motion, och därför ber jag att få yrka bifall till den reservation som avgivits av Torkel Lindahl.

I detta anförande instämde Anita Gradin, Mats Hellström och Sture Palm (samtliga s).

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort kommentar också till Oskar Lindkvists anförande.

Oskar Lindkvist för ett resonemang om att utformningen av miljön kring riksdagshuset på Helgeandsholmen inte angår folk ifrån småorterna och småbyarna utan att det endast är stockholmarna som har möjlighet att göra en bedömning av den frågan. Det vill jag inte acceptera. Jag tycker att vi skall

kunna få en gemensam bedömning ifrån dem som i framtiden ändå skall finnas på den arbetsplats som riksdagshuset är och dem som i Stockholms kommun har intresse för just utformningen av miljön och bevarandet av de lämningar som kommit fram.

Låt mig än en gång framhålla att det ändå är den högsta vårdande myndigheten i landet, riksantikvarieämbetet, som här har gett ett ganska bestämt besked om t. ex. den framtida nivån på Rikspan. Jag vill med det säga att vad jag som enskild ledamot av denna kammare har för bedömning självfallet spelar mindre roll. När en myndighet som den jag här åberopat har så bestämda uppfattningar menar jag att vi inte utan vidare kan komma förbi det utan måste ta stor hänsyn till dessa uppfattningar.

OSKAR LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att man skall väga in vad riksantikvarieämbetet har för synpunkter på utformningen av Rikspan. Det är en självklarhet. Men jag tror att herr Boo har något missuppfattat mitt inlägg.

Jag har inte sagt att utformningen av Rikspan inte angår folk i småbyarna. Jag har däremot sagt att det är folk i småbyarna som kommer att bestämma hur utformningen av Rikspan skall vara och att man konsekvent förvägrar stockholmarna möjligheten att delta i den verksamheten.

En grundregel i vår motion är att en idéävlan skulle utformas i samverkan mellan Stockholms kommun och riksdagen. Därmed skulle vi ha fått in synpunkter på utformningen, och i förslagen skulle naturligtvis också ha vägts in de synpunkter som riksantikvarieämbetet har anlagt på dessa frågor.

Karl Boo nöjer sig med att säga att han böjer sig för riksantikvarieämbetet, som har anfört dessa synpunkter. Men han struntar fullkomligt i vad politikerna i Stockholm, de politiska organisationerna, de många opinionsgrupperna och vanligt folk på Stockholms gator har att säga om den framtida utformningen av Rikspan. Det är det vi kritiserar i vårt sätt att resonera om Rikspanns framtid.

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra om att vi i utskottet inför beslutet 1978 hade besök av framstående företrädare för samtliga stora partier i Stockholms stadsfullmäktige. Vi diskuterade omflyttningen, och de gav samfälligt beskedet att de på allt sätt skulle underlätta riksdagsledamöternas planering av sin vistelse i huvudstaden för att utöva riksdagsarbetet.

Sedan vill jag bara säga direkt till Oskar Lindkvist: Jag menar att denna riksdag är representativ för svenska folket. Har Oskar Lindkvist någon annan uppfattning? Denna riksdag bör då ha rätt att säga sin mening också beträffande den yttre miljön kring riksdagshuset.

Nr 120

**Onsdagen den
4 april 1979**

Nytt riksdagshus

OSKAR LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet att konstitutionsutskottet har haft besök av företrädare för de politiska partierna i Stockholms stadshus, och jag vet också att företrädarna har sagt att man på allt sätt skall underlätta riksdagens planering när det gäller återflyttningen till Helgeandsholmen. Jag tror att det för de flesta kommunpolitiker är en självklarhet att man skall hjälpa till när riksdagen har fattat beslut om en återflyttning.

Men Karl Boo vet ju att det är samma företrädare för de politiska partierna som i dag står bakom kravet på en annan utformning av Riksplan än den som framgår av konstitutionsutskottets betänkande. Det är därför som vi framför mycket stark kritik från vår sida. Jag tycker att det skulle ha hedrat Sveriges riksdag att i en fråga av denna karaktär visa litet generositet. Riksdagen har inget övermått av goodwill. Det skulle ha varit möjligt för riksdagen att säga att inför det intresse som har visats från allmänheten är vi beredda att gå er till mötes och utlysa en idétävlan om hela utemiljön kring riksdagsbyggnaderna på Helgeandsholmen.

Slutligen frågar Karl Boo om jag anser att riksdagen är kompetent som ombud för Sveriges folk att fatta beslut i den här frågan. Självklart! Jag bara beklagar att man tydligen, om man följer konstitutionsutskottet, är beredd att fatta ett sådant beslut att man kommer i direkt motsatsställning till de intressen som är så starkt förhärskande i Stockholm.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! I motionen 1688 har vi ånyo aktualiserat ett förslag som heter Samspel. Enligt skrivningen i utskottets betänkande innebär det förslaget en väsentligt annorlunda lösning. Det håller jag med om i den meningen att det är den riktiga lösningen, som vi ser det.

I ett särskilt yttrande av herr Mossberg m. fl. citeras ur motionen 1977/78:19: "Det är en god tradition för riksdagen att kräva ett fullgott underlag för beslut med vidsträckta konsekvenser." Jag instämmer i detta citat. En förutsättning för ett fullgott underlag är att tid bereds för granskning. Vi anser att så inte har skett i detta fall.

Principfrågan om riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen är avgjord av riksdagen, och jag noterar det med tacksamhet. Till herr Berndtson vill jag säga att det enligt min mening är helt orimligt att riksdagen skulle stanna kvar i dessa förhyrda lokaler och i denna miljö.

I betänkandet behandlas Riksplan enligt två huvudlinjer, nämligen att lägga Riksplan huvudsakligen i nivå med Norrbro eller att alternativt sänka Riksplan till Strömparterrens nivå. Betänkandet rekommenderar anslutningen till Norrbro för att ej rubba gällande tidsplaner.

Byggnadskommittén binder således riksdagen för överskådlig tid med en lösning som senare kan visa sig vara olycklig. Och den är olycklig. Nedfarten riktas nämligen mot riksdagshuset, ej mot Norrbro. Person- och varubilar måste således trafikera Riksplan i hela dess bredd. Trots vad en av talarna tidigare sade om grönskan där tror jag att själva trafikapparaten kommer att vara mycket störande. Hur är det: Skall Riksplan vara en fredad park eller

skall den verkligen korsas av ovidkommande trafik?

Det finns en lösning, herr talman, som berör Norrbro och som samtidigt gör Riksbron och Riksgatan till ett gångstråk. Den lösningen ligger färdig sedan mer än sju år. Den betecknades av dåvarande generaldirektören Olhede som genial. Den väckte också uppmärksamhet inom Stockholms kommun. Den lösningen heter Samspel.

Systemhandlingarna beträffande det föreliggande förslaget är daterade till augusti 1977. Varje ledamot fick ett exemplar. Men vad uppfattade mottagarna av innehållet? Riksdagens arbetsbörda är stor.

Alla ledamöterna torde ha uppfattat att det rörde sig om ett beslut att återflytta till Helgeandsholmen. De flesta uppfattade nog också att delar av anläggningen skulle ligga i Gamla Stan och att trafiken mellan arbetsrum och plenisal skulle fordra minst en hissfärd, en rullbana och fyra rulltrappor.

Jag säger fyra rulltrappor, inte två, som många trodde att ritningarna visade.

Men knappast någon av ledamöterna torde ha uppfattat att man redan ett år tidigare, i mars 1977, förstod att man måste planera för att ta även kanslihusannexet i anspråk. Därom kan man läsa i förvaltningsstyrelsens protokoll av den 5 mars 1977. Om detta säger systemhandlingarna, underlaget för riksdagens beslut, ingenting.

Hur många uppfattade mängden av undermåliga detaljlösningar i det föreliggande förslaget? Knappast någon, ty då hade reaktionen blivit en annan.

Märkte min partikamrat Gunnar Biörck att läkarmottagningen har lagts utan dagsljus i källaren under gamla riksbanken, med kökets förrådsutrymmen som närmaste granne?

Märkte Erik Wärnberg att andaktsrummet hade placerats i ett svåråtkomligt avlägset hörn av källaren under kanslihuset?

Märkte någon att den föreslagna påbyggnaden över gamla riksbanken hade höjden av ett fem- eller sexvåningshus? Om kammarens ledamöter i större utsträckning hade varit här skulle jag ha visat en bild av hur det kommer att se ut med den påbyggnad som skall läggas på taken. Nu är en sådan bildvisning meningslös, men jag vill rekommendera samtliga ledamöter som möjligen lyssnar att försöka att snabbt ta reda på hur det enligt ritningarna kommer att se ut.

Vilken storm har vi inte att vänta, då detta våldsamma ingrepp i stadsbilden blir känt!

Det är dålig kulturvård att prestera funktionellt dåliga lösningar. God kultur och god funktion går hand i hand.

God funktion innebär också acceptabla gångavstånd.

God funktion innebär största möjliga oberoende av mekaniska transportmedel.

God funktion innebär överskådlighet, inte minst med tanke på bevakningen. Arkitektgruppens förslag, fullt utbyggt, innebär ett orimligt antal vaktmästarstationer utan samordning.

Säkerheten är svår att tillgodose med det stora antalet ingångar, utspridda

lokaler, ljusschaktliknande gårdar osv.

Samspel å sin sida tillgodoser de funktionella kraven föredömligt och tillvaratar de kulturhistoriska värdena med en förnuftig avvägning.

Grundförhållandena har föranlett byggnadsstyrelsen till motsägelser. Man har sagt att grunden inte är så bra. Sättningar av katastrofal natur är kända från mitten av 1950-talet, och nya sprickor kunde konstateras medan huset ännu var åtkomligt för granskning på nära håll. Grundförstärkning är en form av försäkring – i detta fall en nödvändig försäkring.

Riksantikvarieämbetets utsaga att riksbyggnaderna "är utomordentligt gedigna" gäller givetvis under förutsättning att grunden är utomordentligt gedigen, vilket ingalunda är fallet. Detta skildras närmast drastiskt i byggnadsstyrelsens egen skrift Riksdagens hus. Jag hänvisar till den.

Jag skulle vilja fråga byggnadsstyrelsen varför man inte tillkallat någon av dem som efter egna iakttagelser vet att rustbädd och pålskallar ruttnat sönder under en del av byggnaden.

I riksdagshusärendet får man ofta höra: Nu är det för sent att vädja till förnuftet. Tåget har redan gått. Men jag vill påstå att det inte är för sent. Tiden måste nu användas till grundförstärkning. Samma tid står till buds för en grundlig utredning. En sådan skulle bl. a. omfatta en jämförelse mellan H 2, Sergels torg och Samspel. För min del menar jag att Sergels torg är ur bilden. Riksdagsbyggnadskommittén kan ej fungera utan dessa kunskaper.

Sedan vill jag göra en kort historik. Hur har då detta kunnat ske? I den första arkitekttävlingen røjdes Samspel ur vägen genom ett anonymitetsbrott i strid mot tävlingsbestämmelserna.

I en följande tävling, där Samspelsgruppen medverkade efter ingripande av ett par riksdagsmän, var Celsing och Samspelsgruppen ensamma om att klara uppgiften inom Helgeandsholmen, alltså utan att ta någon del av Gamla stan i anspråk.

Förslaget Samspel bedömdes sedan av arkitekten Hans Borgström, som vi för vår del anser måste vara partisk. Borgström undvek att jämföra Samspel med programmet.

Handläggningen bedömdes därefter på förvaltningsstyrelsens uppdrag av f. d. JO Gunnar Thyresson, som konstaterade att anonymitetsbrott och jäv inte förelåg. Gunnar Thyresson ansåg att detta ej hade någon betydelse för tävlingsresultatet. För många framstår arkitekttävlingen som en skenmanöver. Jag kan bara konstatera att på det sättet fördes det förslag åt sidan som uppfyllde alla krav som riksdagen ställt, nämligen att alla riksdagsbyggnaderna skulle byggas på Helgeandsholmen.

Samspel bygger på kunskaper om och erfarenheter av såväl riksbyggnaderna som riksdagens arbetssätt. H 2 – det föreliggande förslaget – bygger på hugskott och ett sorgfälligt undvikande av korrekta lösningar. Riksdagen måste hävda sin suveränitet och inte låta sig ledas vilse av underordnade ämbetsverk. På den tiden då riksdagen skötte sitt hus i egen regi var förhållandena helt andra och bättre. En återgång rekommenderas.

Herr talman! Jag vill vara den förste att beklaga att en felaktig uppgift om den hittillsvarande medelsförbrukningen kommit med i den diskussion som

jag medverkar i. Jag trodde alltså på en uppgift där, som senare visade sig vara en överdriven summa. Om det är sant att medelsförbrukningen verkligen är så låg – jag tror att siffran 9 milj. kr. nämns i betänkandet – då är det enligt min mening svårt att förstå hemställan om ett reservationsanslag på 50 milj. kr. Därför hemställer vi att riksdagen begär en grundlig utredning, där förslaget Samspel jämförs med H 2 samt att de begärda 50 miljonerna inte beviljas utan att ärendet prövats av riksdagen.

Slutligen, herr talman, vill jag summera invändningarna mot de förslag som utskottet anser skall förverkligas. Vi har nämnt dem i flera motioner och i flera debatter, men de kan vara värda att upprepas. Invändningarna är alltså:

1. Förslaget som man nu skall bygga efter motsvarar inte vad riksdagen beställt. Riksdagens uppdrag var att man skulle bygga för riksdagen på Helgeandsholmen. Ingenting skulle byggas utanför Helgeandsholmen.

2. Huset kommer inte att kunna fungera. Det kommer att ta för lång tid för ledamöterna när de skall infinna sig till votering. För att undvika detta måste ledamöterna hålla sig i själva riksdagshuset under debatterna.

3. Det blir dyrt att bevaka huset. Det innebär stora säkerhetsproblem. På sikt är det skrämmande med dessa spridda lösningar vad beträffar lokalfrågan.

4. Utskottets förslag blir kostsamt i jämförelse med det förslag som jag och andra framfört.

5. Att som föreslagits lägga påbyggnader på taken skulle ge en anskrämlig stadsbild.

6. Lösningen av trafikproblemen genom tillfart och utfart över Riksplan är opraktisk.

7. Grundförstärkningar räknar man inte med.

Jag vill inte på något sätt vara med och ta ansvar för att ett riksdagshus byggs på så osäker grund. Beträffande Samspel nöjer jag mig med att hänvisa till vad vi har sagt i vår motion 1688:

” — — — Samspel erbjuder korta gångavstånd, ett oberoende av hissar och rulltrappor, kontrollerbara kostnader, fullständig grundförstärkning, programenliga rumsytor, betydande reservytor, väl dimensionerade partilokaler, välplacerad läkarmottagning, vackra och värdiga andaktsrum, minsta antal vaktmästarplatser, ledamotsrum fredade för trafikbuller och avgaser, en skonad stadsbild, närkontakt mellan plenisal och statsråd.”

Det är väl för tråkigt att riksdagen inte redan är tillbaka på Helgeandsholmen; hade Samspel kommit fram som det borde, hade man följt förslagen om det i motioner för länge sedan, skulle riksdagen redan i dag eller i varje fall mycket snart ha varit tillbaka på en Helgeandsholme som är lätt att bevaka, lättåtkomlig och trevlig och där man kunnat bevara Riksplan på bästa sätt.

Jag yrkar bifall i första hand till min motion och i andra hand till reservationen.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Frågan om Riksplans utformning har skapat en omfattande debatt. Men den debatten tycks av allt att döma vara centrerad till Stockholm.

Debatten rör frågan om ett garage eller en park. Riksdagens byggnadskommitté har hävdat att det skall bli bådadera. Jag tror att man måste ställa frågan så: Hur vill de som närmast berörs – stockholmarna – att Rikspan skall utformas? Det finns en kompakt folkopinion mot ett garage framför riksdagshuset. Det måste bli en park, som är tillgänglig för allmänheten och som är utformad på ett estetiskt tilltalande sätt, en park i nedsänkt nivå och sammanbyggd med Strömparterren.

Motståndet mot en sådan lösning har varit stort bland beslutsfattarna. För att riksdagen skall fungera tillfredsställande måste garage byggas. Riksdagens beslut om återflyttning till Helgeandsholmen innefattar ett garage på Rikspan. – Med dessa argument har de blivit bemötta som har förespråkat en annan utformning. Någon annan lösning än garage har varit otänkbar för beslutsfattarna.

Park, historisk park, anläggning för scen å Operan – det är några av de skisser och förslag som framlagts som alternativ till garageplanerna. Oavsett vilket av dessa förslag som väljs är dessa alternativ alla att föredra före ett garage.

Sommaren 1978 kom nya argument in i debatten. Då resulterade de arkeologiska utgrävningarna i historiska fynd: Delar av den gamla stadsmuren frilades. Dessa har ett historiskt värde. Många andra intressanta fynd har också gjorts i utgrävningarna. Då uppstod frågan: Hur skall dessa fynd bevaras och göras tillgängliga för allmänheten?

Stelbentheten hos de ansvariga kvarstod. De frilagda delarna av stadsmuren kan bevaras inne i det tänkta riksdagsgaraget, var byggnadskommitténs uppfattning. Förslag från vänsterpartiet kommunisterna att byggnadskommittén skulle förelägga riksdagen förslag om ett slopande av garaget och i stället anlägga en park avvisades. Detta krävde vi i byggnadskommittén den 30 augusti förra året, och vi förnyade kravet den 8 november samma år. Kravet löd:

”Med hänvisning till trafik- och miljömässiga skäl samt till historiska fynd som gjorts och kan förväntas göras på Rikspan föreslår jag

1. att beslut om byggnation av parkeringsgarage på Rikspan upphävs samt att området omplaneras, så att de historiska fynden i möjligaste mån kan bevaras och göras lätt tillgängliga för allmänheten i en trivsamt miljö.

2. att en arkitektävling utlyses för förslag till lösningar i enlighet härmed.”

Dessa förslag har alltså konkret lagts fram i kommittén redan sommaren 1978, men avvisats.

Efter hand började dock skrivelser komma riksdagen och kommittén till handa. I nästan samtliga dessa krävdes ett slopande av garageplanerna till förmån för anläggandet av en nedsänkt park.

En skrivelse har kommit från kommittén Rädda Helgeandsholmen.

Kommittén inrymmer en mängd organisationer, bl. a. Hyresgästföreningens innerstadsavdelningar, Alternativ stad, socialdemokratiska ungdomsförbundet i Stockholm, Miljöförbundet, Cykelkedjan, Jordens vänner, vänsterpartiet kommunisterna i Storstockholm, kommunistisk ungdom i Storstockholm, Gamla stans byalag, Brunkebergs byalag, Storstockholms miljöråd, stadsmiljögruppen och Stockholms centerungdom.

Därutöver har det inkommit en mängd skrivelser. Förutom från Oskar Lindkvist och hans partikamrater i Stockholmsbänkarna har det kommit skrivelser från huvudlärarna i historia vid Stockholms gymnasier, från Konstnärsklubben i Stockholm och från centerledamöter här i riksdagen som bor i Stockholm. Jag kan konstatera att ingen av dessa ledamöter är närvarande för att från denna talarstol hävda sin ståndpunkt. Man frågar sig varför dessa centerledamöter inte ställer upp. Överlåter de talan till konstitutionsutskottets ordförande, centerpartisten Karl Boo? I så fall har det uppstått ett motsatsförhållande.

Vidare har Stockholms kristna socialdemokrater ställt sig bakom kravet på ett slopande av garageplanerna. Detsamma gäller arkitektstuderande vid Tekniska högskolan, den före stadsträdgårdsmästaren i Stockholm Holger Blom, Stockholms kommunstyrelse, hela Stockholms kommunfullmäktige och borgarråden i Stockholms kommun, inkl. centerborgarrådet Paul Grabö. Därutöver har många andra, här icke nämnda, inkommit med skrivelser.

Jag måste fråga hur centerpartiet vill ha det. Centerledamöterna i Stockholm och centerns borgarråd i Stockholms kommun är för tanken på en historisk park och ett upprivande av garageplanerna. Men centerns ledamot i byggnadskommittén har vid de två tillfällen som frågan varit uppe till behandling i kommittén tillsammans med övriga ledamöter avstyrkt förslaget på ett upprivande av garageplanerna.

De ursprungliga planerna, som så envist hävdas från byggnadskommittén, har sedermera måst revideras.

Nu föreslås att riksdagen skall besluta om att bygga ett garage utan garageplatser. De ursprungliga planerna på 140 garageplatser har reducerats till noll i konstitutionsutskottets betänkande. Jämfört med planerna i utgångsläget kvarstår endast ett par parkeringsplatser för handikappade, lastgator och skyddsrum. Det underliga är – trots denna omvärdering i fråga om garageplatser – att man står fast vid samma förslag till överbyggnad som tidigare.

Frågan om parkeringsplatser för handikappade och frågan om erforderliga lastutrymmen kan ges en helt annan lösning, där hänsyn tas till kraven från en samstämmig Stockholmsopinion. Den lösningen består i att anlägga en nedsänkt park. En sådan lösning ligger rimligen också i stockholmarnas intresse. Exakt hur denna lösning skall se ut kan lämpligen, som vi har föreslagit i vår motion, avgöras genom en arkitekt- och idétävlan. På det sättet kan alla olika synpunkter, idéer och förslag tillvaratas och sammanföras.

Det beslut som nu skall fattas av kammaren kommer att grundas på ett betänkande, som har formulerats av ledamöter vilka kommer långt från Stockholms horisont. Likadant har förhållandet varit med arbetet i byggnads-

kommittén. Våra förslag har avslagits av ledamöter som inte har sin hemvist här i staden.

Behandlingen av Riksplan och beslutet om denna för stockholmarna angelägna fråga avgörs av andra än stockholmarna själva på samma sätt som ledamöter från andra delar av landet tvingade stockholmarna att ha kvar Bromma flygplats.

Karl Boo sade i sitt anförande att byggnadskommittén och riksantikvarieämbetet har förklarat att det förslag som föreligger från tidigare riksdagsbehandlingar är det som är mest lättillgängligt. Då måste man ställa sig frågan: Lättillgängligt till vad? Till en betongplatta med träd och buskar, som ligger högt över vattnet i nivå med Norrbro, eller till de historiska fornlämningarna insatta i ett sammanhang i en park strax ovanför vattnet i Strömmen? Det förslag som Karl Boo predikar för, nämligen att man skall gömma de historiska fornlämningarna under en betongplatta, är ett förslag som Stockholmsopinionen inte kan ställa sig bakom.

Vänsterpartiet kommunisterna har i sin motion klart angivit vilka alternativ och riktlinjer som bör gälla. Jag yrkar därför bifall till motionen 236.

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! I motionen 1678 har jag tillsammans med Gördis Hörnlund tagit upp frågan om byggande av ett garage under Riksplan. Denna fråga har tagits upp även i andra motioner, och den har under dagens debatt fått en genomgående belysning. Av den anledningen skall jag inte ytterligare förlänga diskussionen beträffande ett garage under Riksplan.

I vår motion har vi emellertid tagit upp några andra frågor, som utskottet tyvärr inte med ett enda ord har kommenterat. Bl. a. har vi sagt att det, om det skulle visa sig nödvändigt att riksdagen håller ett antal garageplatser, vore det lämpligt att riksdagen på ett tidigt stadium garderar sig genom att behålla parkeringsplatserna i det nuvarande riksdagshuset. Detta förslag kan inte avvisas genom påståendet att avståndet mellan det nuvarande garaget och Helgeandsholmen skulle vara så långt att man av den anledningen inte kan behålla de nuvarande parkeringsplatserna. Avståndet är ju endast några hundra meter, och det vore underligt om inte ledamöter och tjänstemän kunde gå denna korta väg.

I vår motion har vi också framhållit att man borde pröva om inte riksdagshotellet vid Sergels torg även i fortsättningen kunde förhyras. Det motiverar vi bl. a. med att riksdagens ledamöter vid en ombyggnad på Helgeandsholmen behöver få ordentliga arbetsrum. Vi tror att lokaliteterna på Helgeandsholmen bör användas till andra ändamål än till bostadsrum.

Nu kan det invändas att så är ju förhållandet i de nuvarande provisoriska lokalerna. Det är sant att 150 ledamöter i dag har sin bostadsfråga löst på det sättet att de förenar bostad och arbetsrum. Men detta är en kombination som långt ifrån är tillfredsställande, och om den saken borde vi väl alla vara överens.

Jag tror uppriktigt sagt, herr talman, att sedan vi slutade med att låta

hembiträden bo i köket har ingen annan yrkeskår tvingats bo i sina arbetslokaler. Men ledamöterna av Sveriges riksdag erbjuds detta förhållande – till råga på allt efter beslut som de själva har fattat! Vi anser att det är att vrida utvecklingen tillbaka.

Det kan naturligtvis sägas att ingen tvingas att bo i sitt arbetsrum. Alternativet är att själv anskaffa en bostad, men vi vet att utbudet av bostäder här i Stockholm inte är så stort. Många ledamöter nödgas därför välja att bo i sitt arbetsrum.

Mot denna bakgrund anser fru Hörnlund och jag att man allvarligt bör överväga att behålla hotellet för bostäder även i fortsättningen. Vi beklagar verkligen att utskottet inte har tagit någon notis om dessa i motionen framförda synpunkter.

Till utskottets betänkande finns fogat ett särskilt yttrande av fem socialdemokrater och en folkpartiledamot, och jag vill gärna understryka vad de säger, nämligen att framtida generationer kommer att finna beslutet om återflyttning mycket olyckligt. Jag är övertygad om att därest riksdagen en gång flyttar tillbaka till ett ombyggt riksdagshus på Helgeandsholmen så kommer detta att betecknas som vår tids största skandalbygge, inte bara därför att kostnaderna kommer att ligga i miljardklassen utan även av den anledningen att riksdagen kommer att få en sämre arbetsmiljö än vad vi har f. n.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 217 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 217 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	260
Nej	–	12
Avstår	–	28

Mom. 2

ANDRE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande anslaget och därefter i fråga om mom. 2 i övrigt.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Nytt riksdagshus

Onsdagen den
4 april 1979

Nytt riksdagshus

Anslaget

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1688 av Tore Nilsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 2 såvitt avser anslaget röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1688 av Tore Nilsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 272
Nej - 16
Avstår - 12

Mom. 2 i övrigt

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1688 av Tore Nilsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 2 i övrigt röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1688 av Tore Nilsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 275
Nej - 5
Avstår - 23

Mom. 3-5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av Torkel Lindahl samt 3:o) motionen nr 236 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Torkel Lindahl begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den

under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tommy Franzén begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Den som vill att kammarken till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 3-5 antar reservationen av Torkel Lindahl röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 236 av Lars Werner m. fl.

*Finansiellt stöd
till Luossavaara-
Kiirunavaara AB*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 65
Nej - 13
Avstår - 223

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarken bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 3-5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit reservationen av Torkel Lindahl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Torkel Lindahl begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 216
Nej - 72
Avstår - 15

§ 11 Finansiellt stöd till Luossavaara-Kiirunavaara AB

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:30 med anledning av vissa delar av propositionen 1978/79:87 om finansiellt stöd till Luossavaara-Kiirunavaara AB jämte motioner.

I propositionen 1978/79:87 (industridepartementet) hade såvitt här var i fråga (2) föreslagits att riksdagen till Tillskott av medel till Statsföretag AB på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 700 000 000 kr.

Onsdagen den
4 april 1979

*Finansiellt stöd
till Luossavaara-
Kiirunavaara AB*

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås att Statsföretag AB får ett tillskott av 700 milj. kr. för att genomföra en finansiell rekonstruktion av Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB). Medlen är avsedda att täcka 1978 års förlust i LKAB och möta finansiella påfrestningar som kan uppstå under år 1979. Vidare föreslås ett anslag av 135 milj. kr. för investeringar och andra sysselsättningsfrämjande åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen vid LKAB. Genom dessa åtgärder avses ca 530 personer av den personal som bedöms bli övertalig vid bolaget att få sysselsättning under ca ett års tid."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2170 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt gällde hemställan att riksdagen skulle

1. bevilja LKAB ett villkorligt rekonstruktionslån på högst 1 100 000 000 kr. under åren 1979–1981 på de villkor som angetts i motionen,

3. begära att regeringen på grundval av förslag från LKAB förelade riksdagen förslag om finansiering av om- och tillbyggnad av kulsinterverket i Kiruna,

1978/79:2172 av Alf Lövenborg (apk) och Rolf Hagel (apk), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

1978/79:2187 av Erik Hovhammar m. fl. (m),

1978/79:2188 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gällde hemställan att riksdagen beviljade LKAB ett lån på 1 100 000 000 kr. under åren 1979–1981 i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 1), och

1978/79:2193 av Karl-Anders Petersson m. fl. (c), såvitt gällde hemställan att riksdagen skulle

1. till lån med villkorlig återbetalningsskyldighet till LKAB anvisa ett belopp intill 1 100 milj. kr.,

2. ange erforderliga villkor för nämnda lån,

3. (delvis) hos regeringen ge till känna att om- och tillbyggnad av LKAB:s kulsinterverk i Kiruna skulle påbörjas snarast möjligt.

Utskottet hemställde

1. beträffande finansiell rekonstruktion av LKAB att riksdagen skulle

- a) med bifall till propositionen 1978/79:87 moment 2 och med avslag på motionen 1978/79:2187 till Tillskott av medel till Statsföretag AB på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 700 000 000 kr.,

- b) med anledning av motionen 1978/79:2170, yrkandet 1, motionen 1978/79:2188, yrkandet 1, och motionen 1978/79:2193, yrkandena 1 och 2, samt med avslag på motionen 1978/79:2172, yrkandet 1, som sin mening ge

regeringen till känna vad utskottet anfört om lån för rekonstruktionsändamål till Luossavaara-Kiirunavaara AB,

2. beträffande kulsinterverket i Kiruna att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2170, yrkandet 3, och motionen 1978/79:2193, yrkandet 3 i ifrågavarande del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Följande två reservationer hade avgivits av Erik Hovhammar (m) och Margaretha af Ugglas (m):

1. beträffande finansiell rekonstruktion av LKAB, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) (= utskottet)

b) avslå motionen 1978/79:2170, yrkandet 1, motionen 1978/79:2172, yrkandet 1, motionen 1978/79:2188, yrkandet 1, och motionen 1978/79:2193, yrkandena 1 och 2,

2. beträffande kulsinterverket i Kiruna, vari reservanterna ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av dem angiven lydelse.

Till betänkandet hade fogats följande två särskilda yttranden av Sven Andersson i Örebro (fp) och Olle Wästberg i Stockholm (fp):

1. beträffande finansiell rekonstruktion av LKAB,

2. beträffande kulsinterverket i Kiruna.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 1978/79:30 behandlas dels förslag om statliga insatser för att genomföra en finansiell rekonstruktion av LKAB, dels förslag rörande om- och tillbyggnad av kulsinterverket i Kiruna.

Läget för LKAB, liksom för flera av våra basnäringföretag, är oroväckande. LKAB:s soliditetsutveckling är sådan att om en finansiell rekonstruktion inte sker föreligger risk för att vissa långfristiga lån till LKAB sägs upp i anslutning till bokslutet för 1978, och företaget kan då tvingas i likvidation i slutet av år 1979. Den nuvarande ekonomiska situationen för Statsföretagsgruppen innebär enligt Statsföretag att det är uteslutet att koncernen skall kunna bära några nya finansiella engagemang för LKAB. För åren 1977 och 1978 redovisas förlusten före bokslutsdispositionen och skatten till 630 milj. kr. resp. preliminärt 870 milj. kr., och tyvärr väntas ytterligare förluster under de närmaste åren.

LKAB:s situation är som nämnts ingalunda unik. Det är i stället naturligt att vissa av våra stora företag inte klarar en konjunktursvacka, och den främsta orsaken till detta är att statsmakterna har berövat företagen möjligheten att bygga upp tillräckliga reserver. Självfallet spelar också konjunkturen en stor roll. Men på grund av de stora uttagen av arbetsgivaravgifter har företagen bara mellan 1973 och 1977 belastats med ca 16 % i nya

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Finansiellt stöd
till Luossavaara-
Kiirunavaara AB*

Onsdagen den
4 april 1979

*Finansiellt stöd
till Luossavaara-
Kiirunavaara AB*

arbetsgivaravgifter, vilket i runt tal betyder ca 40 miljarder kronor, pengar som väl skulle ha behövts för att överbrygga konjunktursvängningarna.

För att i den uppkomna situationen hjälpa LKAB har regeringen föreslagit att Statsföretag skall få ett medelstillskott på 700 milj. kr. Av beloppet är 500 milj. kr. avsett för täckning av LKAB:s förlust under år 1978, medan de resterande 200 milj. kr. är avsedda för att klara de finansiella påfrestningar som kan uppstå för LKAB under år 1979.

Utskottsmajoriteten nöjer sig emellertid inte med detta utan föreslår dessutom att LKAB får möjlighet att under perioden 1979–1981 erhålla ett statligt lån för rekonstruktionsändamål på högst 1 100 milj. kr. Lånet avses täcka den förlust som kan uppstå under vart och ett av verksamhetsåren 1979, 1980 och 1981. Lånet skall också under en viss tid vara räntefritt.

Moderata samlingspartiet anser det felaktigt att på detta sätt ge LKAB medel för förlusttäckning de närmaste åren, eftersom osäkerheten i resultatprognoserna är så stor som det har redovisats. Vi reserverar oss sålunda mot utskottsmajoritetens tillstyrkande till att riksdagen redan nu beslutar om 1 100 milj. kr. i statliga lån till LKAB för rekonstruktionsändamål. Vi vill liksom industriministern vänta med ett beslut om ytterligare finansiellt stöd till LKAB till i slutet av år 1979, då resultatutfallet bättre kan bedömas.

Utskottsmajoriteten föreslår också att riksdagen hos regeringen skall begära att Statsföretag och LKAB ges i uppdrag att utreda frågan om om- och tillbyggnad av det befintliga kulsinterverket i Kiruna samt att regeringen därefter snarast förelägger riksdagen förslag om projektets finansiering.

Moderata samlingspartiet anser att utskottsmajoriteten gör en alltför positiv bedömning, när den utan en närmare analys av de *kommersiella* möjligheterna av en om- och tillbyggnad av kulsinterverket i Kiruna satsar på en utbyggnad. Det är ju dock på sikt av avgörande betydelse, inte minst för sysselsättningen, att anläggningen är kommersiellt gångbar, dvs. lönsam. Vi reserverar oss därför mot utskottsmajoritetens förslag om ett beslut i frågan som i praktiken även innebär en utbyggnad. Vi föreslår i stället att det görs en närmare analys av de *kommersiella* möjligheterna till en om- och tillbyggnad av kulsinterverket. En sådan analys är ett exempel på den typ av åtgärder som behövs i en offensiv strategi, syftande till att på sikt återge LKAB lönsamhet. Vi säger där också att regeringen bör uppdraga åt Statsföretag AB och LKAB att närmare analysera det här projektet och därvid undersöka hur det kan finansieras.

Herr talman! Med anledning av vad jag nu har yttrat yrkar jag bifall till de moderata reservationerna, som har nr 1 och 2.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Erik Hovhammar har redogjort för propositionen och bakgrunden till den, så även om jag har anmält mig för en mycket kort taletid kan jag fatta mig ännu kortare än jag hade avsett.

Såsom framgår av propositionen meddelade Statsföretag i december 1978 regeringen att LKAB:s förväntade soliditetsutveckling var sådan att man behövde genomföra en finansiell rekonstruktion. I propositionen föreslår

industriministern att Statsföretag får ett medelstillskott om 700 milj. kr., varav 500 miljoner är avsedda för täckning av LKAB:s förlust under 1978 och de resterande 200 miljonerna för att möta de finansiella påfrestningar som kan uppkomma under 1979.

Statsföretag hade också begärt 1,1 miljarder som ett villkorligt rekonstruktionslån. Regeringen ansåg att det var mycket svårt att i förväg bedöma vad detta skulle innebära för LKAB vad gäller dollarkurser, försäljning, den totala leveransen etc. Jag har i mitt särskilda yttrande tagit upp några av de punkter som varit mycket svårbedömbara. Utskottet vill att regeringen in blanko skriver ut ett belopp om maximalt 1,1 miljarder kronor under tre år, därest förlusten skulle uppgå till det beloppet. Utskottet säger däremot ingenting om vad som skulle ske om förlusten skulle bli större – om man då skulle stanna där eller höja beloppet. Jag förutsätter emellertid att den regering som sitter vid makten 1981 får återkomma och hjälpa till med ytterligare medel om så skulle behövas. Man knäsatte här en ny princip: Man vill skriva ut ett visst totalbelopp i förväg, och sedan får regeringen komma tillbaka varje år och – med hjälp av de medlen – fylla upp det underskott som uppstår för just det året. Det hade varit rimligt att man följt förslaget i propositionen, enligt vilken regeringen avsåg att återkomma under 1979, när läget klarnat vad gäller LKAB:s förlust. Utskottet uppdrar nu åt regeringen att återkomma under 1979 med de pengar som behövs, och utskottet förutsätter att riksdagen skall uttala sig för att LKAB skall få möjlighet att få ett statligt lån på högst 1,1 miljard kronor. Det verkar vara någonting liknande berättelsen om Kejsarens nya kläder. Utskottet vill att man skriver ut 1,1 miljarder in blanko, och sedan får regeringen pytsa ut pengarna allteftersom förlusterna inträffar under de tre följande åren. Ett företag kanske inte blir tillräckligt motiverat att hålla ned kostnaderna när man vet att man har 1,1 miljarder att ta av under en treårsperiod.

Det är likadant när det gäller kulsinterverket. När det inte fanns beredningsunderlag hade man kunnat förvänta sig att utskottet inte skulle uttala sig för en om- och tillbyggnad. Utskottet hade inte ett uttalande när det gäller finansiering av utbyggnad av kulsinterverket i Kiruna särskilt väl underbyggt, utan man hade självfallet kunnat invänta att regeringen uppdragit åt Statsföretag att utreda frågan – innan man uttalar sig för eller emot om- och tillbyggnad. Jag utgår från att regeringen skulle ha uppdragit åt Statsföretag och LKAB att närmare analysera projektet och undersöka möjligheterna till finansiering. Det är trots allt så att man tyvärr inte har någon klar marknadsbild i dag när det gäller pellets eller kulsinter. Vi förutsätter att den tilltänkta utredningen kommer att visa att man kan få lönsamhet för ett pelletsverk i Kiruna.

Herr talman! Jag har inget yrkande. Jag ville bara understryka de synpunkter som jag har framfört i mitt särskilda yttrande.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Basnäringarna i Norrbotten och nödvändigheten av att utveckla dessa har på senare tid ägnats speciell uppmärksamhet i den debatt

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Finansiellt stöd
till Luossavaara-
Kiirunavaara AB*

som pågår om sysselsättning och framtid i Norrbotten. Gruvnäringen är en av dessa basnäringar, och problemen inom den har på ett mycket tydligt sätt återverkat på situationen i de kommuner där gruvbrytning utgör den främsta sysselsättningsmöjligheten. Problemen har uppfordrat till olika slags aktiviteter. De har alla – oavsett om kommunala instanser eller politiska eller fackliga organisationer stått bakom dem – haft det gemensamt att man formulerat krav för en långsiktig planering av verksamheten vid gruvorna och ställt konkreta förslag om hur de aktuella problemen kan lösas.

Vpk:s riksdagsgrupp har motionsvägen fört fram åtskilliga av dessa krav. De kommer att behandlas senare i riksdagen, vilket också näringsutskottet påpekar i det nu aktuella betänkandet.

I motionen 2188 har vi föreslagit riksdagen att bevilja LKAB ett villkorslån på 1,1 miljarder kronor för att med det underlätta företagets möjligheter till en effektivare organisation. Vi har också i motionen angett riktlinjer för en planmässig utveckling av företaget, något som givetvis kräver att ekonomiska resurser ställs till företagets förfogande. Till en sådan utveckling som vpk föreslår hör en om- och tillbyggnad av kulsinterverket i Kiruna.

Vårt motionsyrkande i denna del tillgodoses i den skrivning som näringsutskottets majoritet står bakom. Då detta synes säkra ett riksdagsbeslut efter samma linje, ser jag i dag ingen anledning till någon längre argumentation för behovet av satsningar för att säkra LKAB:s framtid. Som boende i Kiruna finner jag det ändå angeläget att framhålla, att det beslut riksdagen nu står inför att fatta inte minskar behovet av längre syftande åtgärder. Till förslag om sådana åtgärder återkommer jag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Ända sedan sekelskiftet har LKAB haft ställningen som den kanske förnämsta kronjuvelen i det svenska näringslivet. Sedan statens övertagande har bolaget pumpat in många miljarder till statkassan, och nettovinsten har uppgått till 300 miljoner, ja, ibland även till 400 miljoner per år. Men i den stålkris och därmed malmkris som präglat Västeuropa de senaste åren har också LKAB kommit att drabbas hårt. Men ända fram t. o. m. 1976 gick LKAB med vinst. Det är för åren 1977 och 1978 som bolaget har uppvisat mycket stora förluster, och antalet anställda vid Kiruna, Malmberget och Svappavaara har minskat starkt. Kommunerna i Norrbotten har alla en mycket stor arbetslöshet, ca dubbelt så hög som i landet i övrigt, men särskilt hårt har gruvorterna drabbats. Eftersom neddragningarna oftast skett med s. k. naturlig avgång, är det ungdomen som har blivit mest utsatt.

LKAB har mot denna bakgrund tillsatt en strukturutredning, med representanter för Statsföretag, LKAB och berörda personalorganisationer. Utredningen har gått igenom LKAB:s situation och möjligheter att fortleva som ett lönsamt järnmalmsföretag i framtiden. Utredningen framhåller att en förutsättning härför är att bolaget ges möjligheter att rationalisera, effektivisera och också bygga ut sin verksamhet. Under de förutsättningarna

har bolaget stora möjligheter att fortleva, påpekas det. Bolaget måste därför inleda en planering och offensiv utveckling – detta så mycket mer som LKAB är av avgörande betydelse för hela Norrbotten.

Statsföretag och LKAB har då vänt sig till ägarna – riksdag och regering – och väddat om hjälp, väddat om att någon av de miljarder som tidigare inlevererats till statskassan nu skall få användas för att rädda företaget, rädda sysselsättningen i malmfälten och möjliggöra inte bara en överlevnad utan en expansion i framtiden. Man ber om statens hjälp att få förlusterna för 1978 täckta, men också de beräknade förlusterna för 1979–1981 vill man ha löfte om att staten hjälper till med, genom att bevilja bolaget ett rekonstruktionslån på 1,1 miljarder med villkorlig återbetalningsskyldighet. Det lånet skulle utbetalas i tre rater svarande mot förlusterna. Denna senare del av Statsföretags och LKAB:s framställning är av synnerlig vikt dels för att garantera bolagets trovärdighet gentemot kunderna, dels för att ge bolaget arbetsro och möjlighet att ägna all kraft åt att rekonstruera företaget, genomföra nödvändiga rationaliseringar och även ta upp nya verksamhetsgrenar. Därjämte behöver bolaget snarast få finansiell hjälp för att om- och tillbygga kulsinterverket i Kiruna, eftersom just den kulsinter som där produceras utgör en av bolagets vinstgivande produkter med klara förutsättningar för ökad försäljning.

Men regeringen finner ingen anledning att bifalla bolagens framställningar mer än så långt att man godtar förlusttäckning för 1978. Frågan om villkorslånet skall man pröva senare, sägs det, när förlusten för 1979 kan överblickas. Alltså skall LKAB även i fortsättningen leva för stunden och inte veta vilka planeringsresurser man har att disponera. Med några kufiska meningar om osäkerheten i bolagets prognos liksom om att dollarkursen är osäker avslår man framställningen om rekonstruktionslånet.

Det synes mig vara ansvarslost handlat mot ett av statens egna företag, som haft och har så stor betydelse för hela landet och som i Norrbotten spelar så stor roll regionalpolitiskt sett. Detta statliga företag behandlas sämre än privata företag i samma läge. Vad är det man vill pröva senare beträffande LKAB? Som jag ser det finns det bara två alternativ. Antingen ger man LKAB möjligheter till en rekonstruktion och fortlevnad eller också kommer företaget förr eller senare att läggas ned. Är det den senare möjligheten man överväger? Leker regeringen verkligen med LKAB:s nedläggning som en möjlighet? Säg i så fall ut det klart, och hymla inte med det!

Nu har utskottsmajoriteten stannat för ett annat ställningstagande. Socialdemokraterna och centerpartisterna föreslår att LKAB beviljas det äskade rekonstruktionslånet på 1,1 miljarder utöver den av regeringen förordade summan för förlusten 1978, 700 miljoner. Vidare föreslår utskottsmajoriteten att LKAB även skall garanteras medel för om- och tillbyggnad av kulsinterverket, beräknad till ca 400 miljoner.

När det i utskottet visade sig att det fanns en klar majoritet för att tillmötesgå LKAB:s framställning, svängde plötsligt folkpartisterna om och sade sig vilja vara med och rösta ner regeringspropositionen – ett i sanning förvånande handlingsätt! Inga krumbukter i världen, Sven G. Andersson.

Nr 120

**Onsdagen den
4 april 1979**

*Finansiellt stöd
till Luossavaara-
Kiirunavaara AB*

kan dölja det faktum att regeringen inte har velat bifalla LKAB:s framställning. Men inför övermakten i utskottet gav sig helt naturligt folkpartisterna och försökte tala dubbeltungat om att man egentligen hade menat samma sak som utskottsmajoriteten. Hade man menat det, hade väl regeringen skrivit så i propositionen – det är väl ett ganska enkelt konstaterande. Nej, detta är en omvändelse under galgen, och sådana omvändelser brukar bli mycket kortvariga. Vad denna frågas behandling lärt oss är att den enda möjligheten att en folkpartiregering skall kunna stå för ett någorlunda vettigt beslut i näringspolitiken är att det finns en stark socialdemokrati som kan bjuda kraftigt motstånd mot regeringens tokrier.

Regeringens förslag tas upp och försvaras i en reservation, som dock endast moderaterna står för. Det är i och för sig konsekvent av dem, även om regeringstrupperna flytt fältet. Liberalerna vill gärna framställa sig som motståndare till moderaterna och deras konservativa politik. Dagens diskussion visar dock klart, mycket klarare än långa principdeklarationer, att det inte är så, att de verkliga försvararna av den liberala regeringens förslag är just moderaterna. Vidare kommentarer är överflödiga.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets förslag.

ERIK HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Ingvar Svanberg ger en alltför dystert bild av verkligheten när han säger att får inte företaget de här 1 100 miljonerna kan det innebära att LKAB kommer att läggas ned. Så drastisk är inte situationen.

Vi är från moderat håll mycket positiva till LKAB. Vi vet att det stora företaget betyder fantastiskt mycket uppe i Norrbotten, och vi har också under årens lopp varit med om att stödja företaget med väldigt mycket pengar. Därför har vi inte någon avsikt att ställa LKAB åt sidan. Men vi tycker det är rimligt att avvakta och se vad 1979 innebär i fråga om resultatutfall. Ingen kan ju i dag säga om det blir 1 100 eller 800 miljoner i förlust. När de siffrorna föreligger vill vi alltså återkomma. Det är inget direkt avslag. Vi vill titta litet närmare på det reella utfallet, och det är väl företagsekonomiskt väl underbyggt att vilja göra det.

Sedan håller jag med Ingvar Svanberg om att vi moderater blivit ensamma om reservationen. Och faktiskt är det så att vi här försvarar regeringens proposition.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ingvar Svanberg vill gärna ikläda sig rollen som den verkliga kämpen för LKAB i utskottet. Förutsättningarna är, som Ingvar Svanberg säger, att man har ett någorlunda kraftigt s-parti för att få igenom förslag i utskottet.

Nu tror jag att Ingvar Svanberg spelar upp litet för mycket i talarstolen. Det hela var väl inte så märkvärdigt, och den insats som majoriteten gör är inte heller speciellt märkvärdig.

I propositionen sade departementschefen att han ämnade återkomma när man fått större klarhet om t. ex. utfallet beträffande dollarkursen. Det gäller

ju inte småpotatis, Ingvar Svanberg, när man ser att en förändrad dollarkurs enligt antagandet i strukturutredningen skulle betyda ett förbättrat resultat på 175 milj. kr. under 1979. Det är rätt så mycket pengar. Vidare hade man i strukturutredningen beräknat de totala leveranserna för år 1979 till 21,4 miljoner ton, och nu är de uppe i 26 miljoner ton. Det är klart att sådant måste vägas in.

Men vad skriver ni själva i utskottsbetänkandet? Ni överlåter åt regeringen att komma tillbaka. Utskottet skriver: "Det får ankomma på regeringen att utarbeta förslag till medelsanvisning efter hand som underlag finns för bedömning av erforderligt belopp."

Det var därför inte särskilt märkvärdigt för mig att gå på utskottets skrivning. Den överensstämde ju i stort sett med min uppfattning, när ni inte angett någon årlig summa. Ni har i andanom skisserat upp 1,1 miljarder i medelstillskott. Men jag påstår fortfarande att det är någonting av Kejsarens nya kläder.

Sedan vill jag understryka att regeringen verkligen inte tänker lägga ned LKAB. Den satsning man gjort i olika avseenden, bl. a. i Norrbottenspropositionen, visar väl att LKAB behövs och kommer att behövas i framtiden. Vilken regering som än sitter vid makten kommer det att läggas fram förslag om att företaget skall få tillräckliga resurser. Det utgår jag ifrån. Och jag utgår också ifrån att det näringsutskott som sitter också kommer att medverka till detta.

I det här utskottsbetänkandet skiljer det inte speciellt mycket mellan de olika grupperna – det är ingen större skillnad mellan reservanternas och utskottsmajoritetens skrivningar.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Sven Andersson i Örebro utgår tydligen ifrån den föreställningen att bara man vispar omkring i grytan tillräckligt mycket blir det så dunkelt att ingen kan se vad som finns där.

Vi vill ha ett beslut om dessa pengar till LKAB av kort och gott två anledningar. Den första är att man står inför ett likvidationshot – vissa utländska lån kommer att sägas upp innan årets slut om det inte sker någonting.

Det andra är att LKAB ju uppträder som malmleverantör ute i Västeuropa och måste ha ett sådant anseende att det är klart att detta bolag kommer att finnas kvar fortsättningsvis. Att man skall leva på regeringens nåd – att regeringen skall pröva varje år om LKAB är värt att fortsätta – kan inte vara rimligt. Dessutom måste bolaget få använda all sin kraft på att planera för framtiden, att verkligen se till att det händer någonting. Märkvärdigare än så är det inte.

Sedan vill vi att anslaget till LKAB betalas ut i tre rater, svarande mot förlusterna 1979–1981. Detta måste naturligtvis regeringen stå för – det är ett slags beställning från riksdagen till regeringen. Är det så svårt att fatta detta? Det innebär inget förtroende för regeringen, men regeringen kan inte frånga riksdagens beslut om att dessa pengar skall betalas ut till bolaget.

Sven G. Andersson säger att det visar sig att regeringen verkligen har velat göra någonting för Norrbotten genom sin Norrbottensproposition. Sven G. Andersson! Är det någonting som har gjort norrbottningarna misstänksamma mot den här regeringens vilja att låta länet överleva, så är det Norrbottenspropositionens ganska tomma luftballong. Därför finns det ingen anledning att diskutera här och försöka framhålla att "vi menar samma sak". Vi menar tydligen inte samma sak. Man skall pröva varje år, sägs det. Man säger också att om dollarkursen är så eller så, blir resultatet det eller det. Vad har det för betydelse om man är beredd att låta företaget leva vidare? Det är ju förlusterna för året man garanterar för att ge företaget möjlighet att utvecklas. Godtag det, Sven G. Andersson, och försök inte fabla om att det är samma sak vi talar om!

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi skall notera att utskottet föreslår ett statligt lån för rekonstruktionsändamål på högst 1,1 miljarder. Jag vill fråga Ingvar Svanberg: Om förlusten blir större, vad händer då under dessa tre år?

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Om man vill måla hin på väggen för att slippa diskutera det egentliga problemet, då gör man så där, Sven G. Andersson. Denna siffra bygger på företagets egna beräkningar och på strukturutredningens beräkningar; vi har godtagit dem. Blir förlusten ännu mycket större, låt oss för Guds skull diskutera den historien då. I så fall kommer vi att kunna höja beloppet – märkvärdigare är det inte. Men att inte godta någon siffra utan ha alla bollar i luften samtidigt, det är mera opålitligt.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! När man kommer in i debatten efter en sådan här polarisering i en stor och viktig fråga är det kanske inte så lätt att åstadkomma jämvikt. Men jag skall försöka göra några kommentarer, även om det blir upprepningar av vad som tidigare har sagts.

Det gäller här stora planer och stora anslag, och man talar om vad som skall ske sedan, om några år, ifall det inte går på det sätt som man har tänkt sig. Det är ju nästan omöjligt att ge några löften om det, när det bara är fem månader kvar innan vi har val, som troligtvis kommer att åstadkomma förändringar i regeringen.

Det är beklämmande att ett av våra största och finaste företag, som utskottets ordförande nämnde, har kommit att gå tillbaka på detta sätt. Man har sagt från Statsföretag och från företaget i fråga att det i första hand är tre markanta orsaker till det. Den första är den snabba kostnadsutveckling som Sverige har på detta område såväl som på många andra områden. Den andra är ett kallt klimat. Den tredje är att den dagbrytning som vi tidigare har haft så stor glädje av inte kan tillämpas längre. Men alla de här förutsättningarna finns i andra länder i olika delar av världen, vilka bryter malm och som vi konkurrerar med.

Nu har Statsföretag hos regeringen äskat dels dessa 700 milj. kr. som utskottet tillstyrker, dels de 1,1 miljarder kr. som socialdemokraterna och centerpartiet från olika utgångspunkter motionerat om. Man har tidigare i debatten velat göra gällande att det inte är styrkt att det sistnämnda anslaget skulle komma att behövas under tre år. Det finns därför skäl att understryka att det var Statsföretag som i sina petita till regeringen begärde dessa pengar. Man får väl förutsätta att Statsföretag inte begärt dessa pengar utan att något så när ha gjort klart för sig hur pengarna skall disponeras.

I debatten har man motiverat detta anslag med kravet på att LKAB:s soliditet måste tryggas. Jag vill understryka denna motivering. Under ärendets behandling har tjänstemän från Statsföretag och LKAB sagt att LKAB:s likviditet mot slutet av 1979 skulle vara sådan att företaget kan råka i kris. Det är naturligtvis bittert att konstatera att detta företag, som tidigare lämnat vinster och gett koncernbidrag till andra företag inom Statsföretag, där verksamheten inte går ihop, numera i stället måste ta emot anslag.

När det gäller frågan om ett kulsinterverk förmodar jag att riksdagens ledamöter har klart för sig att det inte har föreslagits att pengar nu skall anslås till ett sådant. Vad man begär är att regeringen skall lägga fram ett förslag om ett kulsinterverk. Alla i malmbranschen kunniga framhåller att man inte kan konkurrera på världsmarknaden om man inte bearbetar malmen i ett kulsinterverk. Därför har utskottsmajoriteten enats om att föreslå riksdagen att i skrivelse till regeringen begära en utredning och ett förslag angående ett kulsinterverk.

Statsföretag redovisade för 1978 en förlust på 929 milj. kr. Det är mycket pengar, om man räknar med att det är basindustrierna som ger de sämsta resultaten. Till dessa hör ju LKAB. Alldeles bortsett från valutaförändringar och sådant tror jag inte att LKAB:s situation kommer att förbättras på det sätt som reservanterna tycks utgå från. Statsföretag har fått större och större ekonomiska svårigheter, allteftersom förlusterna i de krisdrabbade företagen undan för undan blivit större och överskotten i vinstbolagen blivit allt mindre. Detta drabbar både Statsföretag och dess dotterföretag mycket hårt.

I detta sammanhang har man talat om Kejsarens nya kläder, men det är väl nästan synd att använda detta gamla fina uttryck för att karakterisera utskottsmajoritetens förslag. Vi har väl alla och envar något funderat över vad som kan göras för Norrbotten, så att man där kan känna att man har det övriga landet med sig och att det inte bara är en mörk utveckling som länet och landsdelen har att se fram emot.

Om Norrbotten får ett kraftigt stöd på det här sättet, så tror jag att man i Norrbotten känner en tacksamhet och en sporre att arbeta och leva vidare. Det är inte Kejsarens nya kläder utan det är ett stöd till en landsända som rättmätigt behöver detta stöd.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Onsdagen den
4 april 1979

*Finansiellt stöd
till Luossavaara-
Kiirunavaara AB*

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Av talarlistan är det en smula svårt att utläsa vem som är utskottets talesman. Det kan inte gärna vara Sven Andersson i Örebro, för han tillhör ju regeringspartiet som har blivit överkört i frågan. Möjligen kan det vara Fritz Börjesson, men hans entusiasm för LKAB var ju så sval. Fritz Börjesson kan knappast räknas till statsdriftens förespråkare. Han är som bekant motståndare till statlig företagsamhet. Erik Hovhammar kan heller inte vara utskottets talesman. Han sysslar ju med glas, och hans inställning till statsdriften är glasklar.

Eftersom jag står sist på talarlistan förmodar jag att det är jag som har utsetts till utskottets talesman. Vi är för en gångs skull överens. Möjligen skulle det också hyfsa debattordningen.

Det har diskuterats mycket om LKAB. Det handlar inte bara om LKAB:s akuta problem utan också om företagets och om malmfältens framtid. Alla vet att malmfältskommunernas ekonomi och LKAB:s aktivitet hänger ihop som siamesiska tvillingar. På sikt är det naturligtvis ohållbart att två kommuners väl och ve hängs upp på något så konjunkturkänsligt som malm. Självfallet måste LKAB:s roll som malmproducent bestå. Men i framtiden måste näringslivet i malmfälten breddas, och där har staten och LKAB ett ansvar för att så sker. Vi har i vår motion föreslagit att LKAB skall få de medel som behövs för att täcka fjolårets förlust och de väntade ekonomiska påfrestningarna under detta år. Utskottet föreslår nu att man skall köra över regeringen och bevilja LKAB ett statligt lån för rekonstruktionsändamål på högst 1,1 miljarder kr. Vi kommer i denna omgång att nöja oss därmed. I övrigt stödjer vi förslag som syftar till att trygga LKAB:s framtid och bredda malmfältens industriella bas.

Jag skall inte ägna tid åt att diskutera nödvändigheten att LKAB får dessa pengar. Riksdagen kommer att besluta i enlighet med utskottets förslag. Motiveringarna för att man skall få resurstillskottet har utförligt behandlats tidigare i debatten. Men därmed löser man inte problemen. Vad handlar det om? Jo, det handlar om att LKAB som malmproducent befinner sig i kris. Det finns ingen anledning att dölja detta faktum.

Nu säljer man malm med förlust. Man har undan för undan minskat sysselsättningen och låtit investeringsverksamheten gå på sparlåga. Det är inte underligt att oron i malmfälten under de senaste åren har legat som ett svart moln över kommunerna. Det är inte underligt att kommunalrådet Gunnar Lidman i Malmberget har blivit flintskallig, så mycket som ansvariga kommunalmän måste slita sitt hår när de på nära håll bevittnar utvecklingen och framtidsperspektivet – dvs. om ingenting radikalt görs. Hittills har de framåtsyftande förslagen från regeringens sida lyst med sin frånvaro. Även nu handlar det om att lösa stundens bekymmer. Det skall vi ha klart för oss.

Arbetarpartiet kommunisterna menar att utöver de medel som behövs för att ekonomiskt rekonstruera LKAB måste man ta sikte på att vidta åtgärder för att utveckla näringslivet och trygga framtiden för människorna och kommunerna. LKAB behöver i en framtid inte enbart ägna sig åt att

producera malm. LKAB, vars naturliga bas är Kiruna och Gällivare kommuner, måste planmässigt bygga upp andra aktiviteter, förädla råvaran och slå in på nya vägar. Att hänga upp hela verksamheten på malmbrytning är lika farligt för företaget som för kommunerna och människorna som bor där uppe.

Vad som behövs är alltså en industrialiseringsplan, vars mål är att skapa full sysselsättning och en industriell förnyelse, ja, en strukturell förändring av malmfältskommunernas näringsliv. Det måste vara framtidsperspektivet. Men det diskuterar man mycket litet.

En planmässig utveckling för att bredda malmfältskommunernas näringsliv kommer att kosta pengar. Ja, men då måste det få göra det. 5 miljarder, eller 10 miljarder – det skulle i alla fall vara mindre än en vanlig Konsumåterbäring av dagens blygsamma format, när man tänker på vilka enorma resurser och rikedomar folkhushållet har hämtat från denna region under årens lopp.

För vad är alternativet? Jo, det är att blodavtappningen från malmfälten kommer att fortsätta. Det finns prognoser som visar att ca 9 000 människor måste lämna malmfälten under de närmaste åren, om det inte görs mycket stora insatser för att skapa ny sysselsättning. Observera det, Fritz Börjesson!

Vi har i motionen 2172, liksom i flera andra, skisserat vad som skulle kunna göras för att skapa tusentals nya arbetstillfällen. I stor utsträckning måste LKAB få medel för nödvändiga reinvesteringar, beviljas medel för att anlägga apatitreningsverk och fosforsyreverk i Vitåfors, på sikt är det nödvändigt att Kiruna får ett nytt kulsinterverk, att öppna koppargruvan i Viscaria, bryta skiffer i Vittangi och öppna en ny huvudnivå i Malmberget liksom också att malmbanan rustas upp. Till det senare skall jag återkomma.

Jag skall inte närmare gå in på dessa förslag, som är kända; de är djupt förankrade i den politiska och fackliga arbetarrörelsen i Norrbotten. Allt detta måste göras. Men för att klara framtidens krav behövs det dessutom en generalplan för att utveckla näringslivet i malmfälten och skapa den säkerhet som måste finnas när malmkonjunkturerna sviktar.

Fritz Börjesson och kompani tänker bara för dagen. Men gör man det kommer man att få en bestående kris i det som ironiskt nog borde vara landets rikaste kommuner.

Det var egentligen vad jag ville säga i den här debatten. Men låt mig framföra ytterligare en fundering, som har ett indirekt samband med LKAB och malmhanteringen. Det gäller den i vår motion och även i andra motioner nämnda upprustningen av malmbanan, som inte tas upp i betänkandet. SJ och regeringen vill uppenbarligen inte satsa på något annat än det norra omloppet – dvs. till Narvik. Det oroar gruvarbetare, det oroar folk i Gällivare kommun och det oroar inte minst dem som bor i Luleå kommun.

Det behövs många nya arbetstillfällen i Norrbotten. Då borde man också satsa på en utbyggnad av hela malmbanan, från norr till söder. Nu inriktar man sig enbart på det norra omloppet. Det innebär negativa konsekvenser för SSAB i Luleå, som måste få billig malm till Luleåverken.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Finansiellt stöd
till Luossavaara-
Kiirunavaara AB*

Onsdagen den
4 april 1979

*Finansiellt stöd
till Luossavaara-
Kiirunavaara AB*

Man kan, genom att modernisera även den södra delen, skapa rationaliseringsvinster. Både Gruv och Metall har krävt att 1 miljard skall sättas in för upprustning av den södra delen av malmbanan. Då kan SJ köra med större vagnar, som skulle kunna sänka fraktkostnaderna med över 10 kr. per ton. På sikt vore det en bra affär. Om man avstår får det konsekvenser för utvecklingen både i Gällivare och i Luleå.

I det här sammanhanget kan man inte undgå att försjunka i djupa grubblerier över en lag som innebär att LKAB möjligen kan få betala ett koncernbidrag på 25 milj. kr.

Det hela hänger samman med bestämmelserna kring de s. k. koncernbidragen, som innebär att ett vinstföretag i AB Statsföretag kan överföra sin vinst till ett annat företag via AB Statsföretag. 100 milj. kr. lär ha kommit till LKAB från Tobaksbolaget, som har sin verksamhet förlagd till Malmö och Härnösand och som redovisar vinster. Det intressanta i sammanhanget är att mottagarföretaget skall betala skatten till givarkommunerna, dvs. i det här fallet till Malmö och Härnösand. Det skulle röra sig om 25 milj. kr. – från ett förlustbolag!

Man kan inte gärna hoppas på annat än att denna oförmåighet rättas till. Annars blir det bara så att staten ger LKAB pengar med den ena handen och tar tillbaka dem med den andra.

Den sista delen av mitt anförande är mera anteckningar i marginalen, men de är inte oviktiga när det gäller LKAB:s och malmfältskommunernas utveckling. Det viktigaste är emellertid att regeringen nu inte, som Pontius Pilatus, tvär sina händer därför att LKAB får denna 1,1 miljarder kronor i rekonstruktionslån. Det är ännu angelägnare att man snabbt lägger fram en generalplan för näringslivets utveckling och breddning i malmfältet. 1,1 miljarder kronor, det belopp som vi här resonerar om, löser nämligen stundens problem, men inte mer.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Erik Hovhammar och Margaretha af Ugglas, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
det nr 30 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Erik Hovhammar och Margaretha af Ugglas.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Hovhammar begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 256
Nej – 45

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Finansiellt stöd
till Uddcomb Swe-
den AB*

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av Erik Hovhammar och Margaretha af Ugglas anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 2 med godkännande av utskottets motivering röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 2 av Erik Hovhammar och Margaretha af Ugglas anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 255
Nej – 46

§ 12 Finansiellt stöd till Uddcomb Sweden AB

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:32 med anledning av propositionen 1978/79:104 om finansiellt stöd till Uddcomb Sweden AB jämte motioner.

I propositionen 1978/79:104 (industridepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att till Tillskott av kapital till Statsföretag AB på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 114 300 000 kr.

Det anslag som föreslagits i propositionen var avsett för en finansiell rekonstruktion av Uddcomb Sweden AB, som till 75 % ägdes av Statsföretag AB. Medlen var beräknade att täcka balanserade förluster, 1978 års förlust och nedskrivningar av vissa anläggningstillgångar.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna.

1978/79:2199 av Erik Hovhammar m. fl. (m),
1978/79:2200 av Karl-Anders Petersson m. fl. (c),
1978/79:2201 av Ingvar Svanberg m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen till
Tillskott av kapital till Statsföretag AB på tilläggsbudget II till statsbudgeten
för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett i förhållande
till regeringens förslag med 35 milj. kr. förhöjt reservationsanslag av
149 300 000 kr., och

1978/79:2202 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen
med avslag på propositionen 1978/79:104 hos regeringen skulle anhålla om
att ett nytt förslag till rekonstruktion av Uddcomb i enlighet med i motionen
förordade riktlinjer skyndsamt förelades riksdagen.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med bifall till propositionen 1978/79:104 och med avslag på motionerna
1978/79:2201 och 1978/79:2202 till Tillskott av kapital till Statsföretag AB på
tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fjortonde
huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 114 300 000 kr. och därvid som
sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. avslå motionerna 1978/79:2199 och 1978/79:2200 i den mån de inte
hade tillgodosetts enligt utskottets hemställan under 1.

Reservation hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lennart
Pettersson, Karl-Erik Häll, Rune Jonsson i Husum, Wivi-Anne Radesjö och
Sivert Andersson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa
att riksdagen skulle

1. med avslag på motionen 1978/79:2202 på tilläggsbudget II till
statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa

a) med bifall till propositionen 1978/79:104 till Tillskott av kapital till
Statsföretag AB under fjortonde huvudtiteln ett reservationsanslag av
114 300 000 kr.,

b) med anledning av motionen 1978/79:2201 till Lån till Statsföretag AB för
täckande av förlust inom Uddcomb Sweden AB under fonden för låneun-
derstöd ett investeringsanslag av 35 000 000 kr. och därvid som sin mening ge
regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. (= utskottet).

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Uddcomb är, som många av oss vet, ett synnerligen
kvalificerat företag med en förnämlig utrustning och kunnig personal. Tyvärr
har inte företaget kommit att utvecklas så som man förväntat, men detta
beror inte på företagets handlande utan på utvecklingen på kärnteknikens
område.

Företaget har sökt att skaffa fram alternativa produkter för att utnyttja sina
resurser och rädda sysselsättningen. Detta arbete tar dock tid, allra helst som
företagets utrustning nödvändiggör att de alternativa produkterna utgörs av

tunga verkstadsprodukter, tunga komponenter i maskinindustrin, osv. Det är dock nödvändigt, framsynt och ekonomiskt riktigt att söka garantera företagets bestånd genom att ekonomiskt hjälpa företaget att överleva tills det hunnit med den omställning till andra produkter som nu är på gång.

De 114 milj. kr. som regeringen föreslår att företaget skall beviljas kommer att nollställa företaget, dvs. ta bort förlusterna t. o. m. 1978. Även innevarande år kommer dock verksamheten att ge underskott, vilket leder till likvidationshot innan året är slut. Vi socialdemokrater har velat dels ge företaget arbetsro utan konkurshot, dels tänka på företagets anseende hos kunderna för att vara ett trovärdigt, kvarlevande företag som inte är föremål för sin ägares ständiga kontroll och beroende av beslut om fortlevnad endast årsvis. Vi har därför föreslagit att även den prognostiserade förlusten för 1979 skall täckas nu.

Detta har dock utskottets majoritet inte velat vara med om utan har nöjt sig med halvmesyren att klara företaget fram t. o. m. 1978. Man skall återkomma senare, säger utskottet, när man fått vota hur 1979 utvecklas och man fått en plan för omändringen till alternativ produktion. Vi beklagar detta.

Jag vill dock notera att utskottet enhälligt kunnat besluta uttala att företaget skall fortleva och ges utvecklingsmöjligheter, vilket bör vara värdefullt för företagets anseende gentemot kunderna.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till den reservation som finns fogad till utskottets betänkande.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det är egentligen ett bedrövligt problem som vi här har att debattera. Det är ett exempel på vad som händer, när staten gör sig till gågosse åt kapitalintressena. Det är ett exempel på vad som händer, när staten lärer sig med multinationellt storkapital. Det är ett exempel på vad som händer, när man ger en kommun – i detta fall Karlskrona – fullständigt orealistiska löften och förhoppningar som man sedan sviker.

Uddcomb var felinriktat från början. Det byggde på orealistiska förutsättningar beträffande kärnkraftens utbyggnad i Sverige och i västvärlden. Det gavs stora subventioner från kommunens sida – Karlskronas betalare av kommunalskatt fick punga ut med betydande belopp för att serva företaget, pengar som kunde ha använts bättre.

Staten iklädde sig ansvaret för bolagets förluster och besparade det amerikanska bolaget alla risker. Staten lät det amerikanska bolaget svara för utvecklingsarbetet, vilket dels var en idémässig och materiell förlust för vårt eget land, dels var ur säkerhetspolitisk synvinkel ytterst diskutabelt. Nu står man där och nödgas säga till Karlskrona kommun att dess arbetsmarknad skall bli mer än hundra jobb fattigare. Hela affären är faktiskt skandalös.

Tyvärr kommer det inte att stanna vid detta. Villkoren för bolaget i framtiden är, med den helt defensiva lösning som regeringen valt, dåliga. Det här blir med folkpartipolitiken som riktmärke inte sista gången vi kommer att ta ställning till Uddcombs problem. Vi kan redan nu betrakta som troligt, att regeringen kommer igen 1981 med nya krav på pengar för att finansiera nästa

Onsdagen den
4 april 1979

*Finansiellt stöd
till Uddcomb Swe-
den AB*

steg i avvecklingen.

Vänsterpartiet kommunisterna vägrar att ställa upp på detta synsätt och dessa ständiga industripolitiska reträtter. Har vi tagit hin i båten, får vi söka få honom i land på något sätt. Har vi lovat Blekinge och Karlskronas befolkning stöd i form av arbetstillfällen, så får vi anstränga oss att tänka mer offensivt.

Uddcomb kommer aldrig att bli någon storproducent av kärnkraftsutrustning, inte heller någon stor exportör. Hela dess framtid har blivit felbedömd. Därför måste man välja en annan, mer offensiv, alternativ inriktning för verksamheten.

Först och främst menar vi att det amerikanska storbolaget skall bort ur sammanhanget. Det har repat en mängd tekniska fördelar av samarbetet och samtidigt låtit svenska skattebetalare stå för fiolerna. Sedan bör ett helt nytt och annorlunda förslag till rekonstruktion av Uddcomb arbetas fram, ett förslag som räddar jobben och eventuellt på sikt ger nya möjligheter.

Uddcomb måste knytas till ett vidare industripolitiskt perspektiv. Företagets verksamhet måste förenas med en långsiktig rekonstruktion av hela den svenska industrin.

Uddcombs kapacitet och kunnande är användbara för en rad ändamål som är behövliga och realistiska.

Det finns behov och utrymme för t. ex. fler kraftvärmeverk och mottrycksverk i kommunerna och inom industrin. För den verksamheten kan Uddcomb ge bidrag.

Det finns behov av nya typer av industrianläggningar inom skogsindustrin, där råvaruslöseriet och läckagen av avfall och värme måste motarbetas. Sådana anläggningar är av intresse för ett företag med Uddcombs potential av kunnande och teknik.

Det finns behov av nya typer av stålverk, mer lämpade att producera kvalitetsstål för högre vidareförädling. Det är arbetsuppgifter som måste ha intresse för ett företag som Uddcomb.

På en rad viktiga områden stiger nu och i framtiden kraven på säkerhet och effektivitet, t. ex. i hanteringen av farliga ämnen. Det gäller inom oljehanteringen. Det gäller inom sjöfarten. Det gäller, som sagt, vid hanteringen av gifter, avfall, vanligt bulk gods m. m. Detta kan inte vara ointressant för ett företag av Uddcombs typ. Det är bara det att utbyggnaden av verksamheten och bevarandet av verksamheten samt omställningen till förmån för dessa nya behov inte är någonting som man kan hoppas på, om det inte också i övrigt förs en industripolitik som medvetet utvecklar industrialiseringen efter de här skisserade riktlinjerna.

Vi har senare tillfälle att diskutera regeringens allmänna industripolitiska proposition, där tyvärr den sortens långsiktiga, planmässiga och medvetna perspektiv fullständigt saknas.

Mot bakgrund av det nu anförda, herr talman, vill vpk därför ha ett nytt förslag till rekonstruktion i stället för det som föreligger, ett förslag som verkligen tar fasta på de möjligheter som finns och som fogar in Uddcombs framtida verksamhet i ett program för nydaning, höjd teknisk effektivitet och

säkerhet och för alternativ energiförsörjning.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Det förefaller som en tanke att det är just i dag vi diskuterar Uddcomb, som har baserat och byggt upp i stort sett hela sin verksamhet på kärnkraften – i dag har vi ju fått ta del av helt andra värderingar av kärnkraften, som väl nu sysselsätter tankarna hos de flesta människor i landet.

Det är klart att den utveckling för Uddcomb som man hade räknat med vid företagets etablering inte har blivit verklighet. Även om man hade räknat med ett underskott under de första åren har företaget ständigt haft finansiella problem. När därför Statsföretag nu begärt att få 114,3 milj. kr. för att finansiellt nollställa Uddcomb har ett enigt utskott tagit positiv ställning till det – där är vi överens på alla punkter. Men utskottet har också mycket starkt understrukt att det blir nödvändigt för Uddcomb att söka sig in på andra verksamhetsområden än just det nukleära och att omstrukturera verksamhetsinriktningen till andra produkter än kärnkraftskomponenter. Också om detta är vi överens. Jag tror att också Jörn Svensson delar den uppfattningen, även om han i sitt anförande inte delgav oss annat än att just de synpunkter som vpk har fört fram i sin motion inte har tillmötesgåtts. Hans parti har ju avvisat propositionen.

Uddcomb har råkat in i en verkligt allvarlig akut situation. Det är därför nödvändigt att riksdagen nu antar förslaget om ett tillskott på 114,3 milj. kr., men Uddcomb måste självfallet, som jag sade, i sin produktionsinriktning komma in på andra områden än kärnkraftskomponenter och nukleär materiel.

Vad som däremot har skilt oss i våra uppfattningar är att socialdemokraterna i sin motion begärt 35 milj. kr. till Statsföretag med villkorlig återbetalningsskyldighet. Det kravet följs upp av reservationen. Man anser att Uddcombs påbörjade omstrukturering skall kunna vara genomförd efter tre år. Men frågan om behovet av finansiellt stöd för att täcka rörelseförluster under rekonstruktionsperioden och för att ge företaget en lämplig finansiell struktur anser utskottet får tas upp när resultatutvecklingen för 1979 kan bedömas närmare. – Detta är väl vad som framgår av propositionen.

Uddcomb ligger naturligtvis inte stilla i sina planer; bl. a. ingår det som underleverantör i Svenska Varvs stora Pakistanprojekt. Jörn Svensson skall trots allt notera att Uddcomb försöker finna andra verksamhetsformer. Får Svenska Varv Pakistanprojektet – ett miljardprojekt – kommer Uddcomb alltså att vara underleverantör, och då kanske dess underskott kommer att utebli det här året och nästa år; därom vet man ingenting.

Utskottsmajoriteten menar att realiserar man vissa projekt, kommer det inte att bli några förluster för Uddcomb. Därest det skulle bli förluster, förutsätter utskottet att regeringen får återkomma. Som Ingvar Svanberg sade har utskottet slagit fast att Uddcomb måste finnas kvar, för det besitter ett kunnande som är nödvändigt på många områden. Men det bör gå att

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Finansiellt stöd
till Uddcomb Swe-
den AB*

kanalisera verksamheten till det kemiska området – de där stora anläggningarna som Svenska Varv skall få, och många andra projekt. Det är nog en dödfödd tanke att tro att Uddcomb i fortsättningen kan basera hela sin verksamhet på nuclear power. Det tror jag inte går alls.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det finns många riktiga synpunkter i det som utskottets talesman framför, men det finns också en avgörande svaghet, och det är den vi har velat skjuta in oss på. Vi menar nämligen att den utgör den verkliga faran, som kan kullkasta förhoppningarna om att klara Uddcomb i det längre perspektivet.

Det är så lätt att säga att Uddcomb måste söka sig alternativproduktion och nya marknader. Naturligtvis måste Uddcomb det – det är en banalitet att säga så – om företaget skall klara sig, men sådana här marknader och nya områden och expansionsmöjligheter uppstår ju inte av sig själva. Vi menar att det inte går längre att på detta eller andra avsnitt av svensk industripolitik bara tala om omställningar, nya produkter, nya områden och nya marknader utan att göra någonting för att tillskapa dessa marknader. Om man för en industripolitik som t. ex. medvetet inriktas på att tekniskt förnya delar av den svenska industrin för att därmed åstadkomma högre förädlingsgrad, större effektivitet, större miljörening osv. – bl. a. inom skogsindustrin – och om man har ett medvetet och planmässigt program för den typen av utbyggnader, så innebär det ett exempel på att man också skapar marknader för krisindustrier av typen Uddcomb eller de svenska varven.

Det är bristen på sammanhang mellan de olika industribranscherna och deras resp. marknader som vi gång på gång – så också i detta sammanhang – återkommer till. Det finns liksom ingen programmatisk helhet, ingen översikt och ingen vilja att genom medvetna planmässiga utbyggnader som stöder varandra åstadkomma en annan utveckling i den svenska industrin. Om man i stort sett bara lämnar Uddcomb åt sig självt och menar att företaget får hitta sina nya marknader på egen hand, då har man ju inte bedrivit en aktiv industripolitik. Hela det synsättet stöter oss – vi menar att det är felaktigt.

Man litar på att marknaden skall sköta det hela och att allt skall bli bra med det, men vi vet att så går det inte. Sker inte en betydande expansion av den nationella marknaden för utrustningar, anläggningar och tekniska produkter på bred front, så kommer företag av Uddcombs eller varvens typ inte att kunna klara sig. Då blir det i nästa omgång aktuellt med nya nedskärningar, nya avskedanden, nya kriser ute i kommuner och bygder. Det är hela denna passiva underkastelse under industriella avvecklingsprocesser som måste brytas. Fallet Uddcomb är ett exempel på just den frågeställningen, och det tycker vi är otillfredsställande behandlat av utskottet.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förutsätter att Karl-Anders Petersson kommer att redovisa en hel del av Uddcombs verksamhet. Utskottet har uttalat sig rent

allmänt om företaget. Det är naturligtvis svårt för ett utskott att ha en direkt uppfattning om vilken inriktning företagets verksamhet skall ha. Men det pågår ju nu en planering för den framtida verksamheten på Uddcomb, en verksamhet som kommer att skilja sig från den nuvarande. Jag är överens med Jörn Svensson om att det är viktigt att den planeringen fortsätter.

Naturligtvis måste även Uddcomb i samarbete med andra företag, såsom Svenska Varv, söka sig till andra marknader när det gäller tunga komponenter som man har kompetens att tillverka. Företagets produktion har haft en ensidig inriktning, och denna måste brytas. Det måste här bli fråga om ett samspel. Statsföretag borde rimligtvis kunna medverka till en produktionsinriktning hos Uddcomb som ger de anställda fortsatta jobb.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Återigen får jag konstatera att det ligger mycket i vad Sven Andersson i Örebro säger. Det är bara det att något sådant planerat samspel inom den svenska industrin inte har förekommit. Det har i stället varit så att nedskärningar i ett företag eller i en bransch har medfört nedskärningar i andra företag och andra branscher. Man har alltså aldrig satt i gång någon medveten planeringsprocess för att få en utveckling i motsatt riktning, något som vi anser vara nödvändigt. Det stora felet med den nuvarande industripolitiken är att den inte har ett sådant planmässigt perspektiv. Man har i stället inriktat sig på kortsiktiga lösningar och fört ett allmänt tal om att det är nödvändigt att skapa nya marknader. Men man har inte gjort någonting för att få fram dessa nya marknader genom en offensiv allmän industripolitik. Regeringens industripolitiska proposition, som vi senare får tillfälle att diskutera, ger – som jag sade – inga som helst förhoppningar om att man i framtiden kommer att arbeta efter sådana medvetet planmässiga perspektiv.

KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Alltsedan Uddcomb Sweden AB bildades år 1969 har företaget stadigt gått med förlust, och denna har dess värre ökat efter hand. Sammanlagt rör det sig nu om en förlust på ca 260 milj. kr. Det var naturligtvis inte avsikten från början att Uddcomb skulle bli ett förlustföretag. Tvärtom hade den dåvarande regeringen stora förhoppningar om att framtiden för det nystartade företaget skulle bli ljus och att det skulle uppnå goda resultat. I den proposition som låg till grund för beslutet om Uddcomb hette det att tillgängliga prognoser förutsätter en stark expansion av kärnkraften, något som kan skapa en betydande marknad för reaktorsystem och komponenter för kärnkraftverk i Sverige. Man hade alltså mycket stora förhoppningar på det nya företaget.

Huvudmotivet för satsningen på Uddcomb var att den ökade elförbrukningen skulle få till följd en ökad kärnkraftsproduktion. Elförbrukningen hade ökat kraftigt under 1960-talet, och man trodde att vi skulle få en lika markant utveckling även i fortsättningen. Elkraftsintressenterna drev också på i den här riktningen för att öka sina omsättningssiffror.

Utvecklingen har blivit en annan. Elanvändningen understiger kraftigt de prognoser som låg till grund för bildandet av Uddcomb. Det är den bristande realismen i marknadsförutsättningarna för kärnkraftsindustrin som avspeglar sig i Uddcombs rörelseresultat, vilka innebär att Uddcomb näst efter NJA redovisat de största förlusterna bland de statliga företagen.

Enligt centerns mening är det absolut nödvändigt att verksamhetens inriktning ändras så snart som möjligt. Det är nödvändigt för att företaget skall kunna fortleva. Enligt styrelsebeslut i Uddcomb redan 1977 har också en uppdelning av verksamheten skett på olika verksamhetsgrenar: 1. Kärnkraftskomponenter. 2. Processutrustning. 3. Anläggningservice. Föredragande departementschef har också i propositionen funnit denna uppdelning ändamålsenlig. Han medger också att marknaden för kärnkraftskomponenter f. n. kännetecknas av en mycket stor överkapacitet. Man har ringa möjligheter att sälja produkterna.

Den satsning som nu måste göras i Uddcomb för att företaget skall kunna fortleva och utvecklas måste således vara att man i första hand inriktar sig på andra produkter än kärnkraftskomponenter. När man nu redan är inne på detta, menar vi att det här bör finnas möjligheter, och det har vi med skärpa pekat på i vår motion från centern med anledning av propositionen 104. Det bör också vara möjligt för en avancerad verkstadsindustri av Uddcombs karaktär att ganska snabbt kunna göra detta. Det vore naturligtvis orätt mot företaget och dess anställda att inte vara med på den föreslagna finansiella rekonstruktionen av företagets verksamhet. Därför har vi från centern stött detta förslag.

Att däremot, som socialdemokraterna föreslagit, redan nu reglera det underskott som beräknas för 1979 har vi inte kunnat anse vara det riktiga tillvägagångssättet. Vi vill att Uddcomb nu skall presentera sina planer som kan skapa trygghet för företaget och de anställda för framtiden. Därefter bör vi i riksdagen ta ställning till kraven om stöd för 1979 och de kommande åren. Det tycker vi är den riktiga vägen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag begärde ordet nu efter att ha avvaktat centertalesmannens inlägg.

Jag vill ta upp en punkt som ingen annan än vpk har berört. Det är det förhållandet att det finns en medintressent i detta bolag, nämligen ett amerikanskt storbolag med anknytning till den amerikanska kärnkraftsindustrin. Vi har ju i andra sammanhang kritiserat detta, både från säkerhetspolitisk synpunkt och med avseende på de orimliga fördelar företaget drar av arrangemanget. Det tar inga risker och det får en rad tekniska fördelar genom detta.

Vi menar också, vilket vi har påpekat i vår motion, att om det är så att Uddcomb skall ge sig in på andra marknader, om man skall lägga sin accent på andra områden än kärnkraftsteknologins, så har faktiskt det amerikanska företaget inte där att göra. Vi menar att det är en belastning. Vi tycker att det

är litet svagt att ingen talesman för de övriga partierna tar upp detta problem. Det kan dock icke finnas ett intresse av att ett multinationellt bolag, med anknytning till kärnkraftsindustrin, har den ställningen i denna företagskonstruktion som det hittills haft. Om det från etablerarnas utgångspunkt ansågs lämpligt när företaget bildades, måste man dock säga att de förutsättningarna är mer eller mindre borta i dag.

KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Med anledning av Jörn Svenssons inlägg kan jag säga att det samarbete som pågår i Karlskrona och där det amerikanska företaget Combustion Engineering Incorp. kommit med har varit en anledning till att skapa större trygghet för de anställda i företaget. Åtminstone räknade man vid ingången av avtalet med att så skulle ske. Dessutom finns det avtal mellan Uddcomb och det amerikanska bolaget som inte ensidigt utan vidare kan brytas. Givetvis bör det finnas större möjligheter när det gäller att söka alternativa produkter för företaget när man har det större underlaget och marknaden.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan absolut inte dela den uppfattningen. Jag tycker att centertalesmannen är något naiv i sin bedömning av det här arrangemangets betydelse för framtiden.

Det kan inte gärna skapa större trygghet, ifall en utländsk privat medintressent har alla möjligheter att vältra över följderna av förlusterna på det svenska folkhushållet och den svenska staten. Det kan heller inte skapa trygghet för framtiden för de anställda, ifall ett utländskt bolag behärskar det tekniska utvecklingsarbetet och självt kan avgöra vad det vill hålla hemligt, vad det vill kapa åt sig självt och vad det vill ställa till det svenska företags förfogande. Vidare kan det inte, föreställer jag mig, vara särskilt utvecklande när det gäller alternativ produktion för Uddcombs räkning att ett amerikanskt storföretag är inblandat i utformningen av denna i stället för att man ser frågan utifrån den svenska marknadens behov och den svenska marknadens synpunkter. Dessutom handlar det här om ett företag med en specifik inriktning på kärnkraftsteknologi, och det är inte inom området för en sådan teknologi man har att söka de alternativa produkterna.

KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Jag väntade inte att Jörn Svensson skulle dela min uppfattning. Skulle jag ha haft förhoppningar om det, så borde nog samarbetet varit riktat åt ett annat håll.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Finansiellt stöd till Uddcomb Swe- den AB

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. samt 3:o) motionen nr 2202 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Ingvar Svanberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Jörn Svensson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 antas reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 2202 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 160
Nej – 11
Avstår – 127

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 157
Nej – 144

§ 13 Föredrags

Civilutskottets betänkande

1978/79:28 med anledning av motioner om principer för ikraftträdande m. m. av vissa förordade ändringar i reglerna för energisparstödet

Utskottets hemställan bifölles.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:40 med anledning av motion om ändring i bevissäkringslagen.

Onsdagen den
4 april 1979

I detta betänkande behandlades motionen 1978/79:498 av Håkan Winberg (m) och Inger Lindquist (m). vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde förslag om ändring i bevissäkringslagen så att

Ändring i bevissäkringslagen

1. den endast skulle tillämpas om skälig misstanke om brott förelåg,
2. beslut om säkringsåtgärd endast fick fattas av länsskatterätt.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:498.

Reservation hade avgivits av Kurt Söderström (m) och Bo Lundgren (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:498 hos regeringen begärde förslag till sådan ändring av bevissäkringslagen (1975:1027) att den i högre grad än nu tillgodosåg rättssäkerhetsintresset i skatteprocessen.

BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Bevissäkringslagen för skatte- och avgiftsprocessen ger möjlighet att tillämpa de s. k. säkringsåtgärderna beslag, förseglning och eftersökning. Beslut att använda dessa säkringsåtgärder kan i vissa fall fattas utan att någon kontakt har tagits med den som berörs av åtgärderna. Säkringsåtgärden eftersökning får, när den utförs i privat utrymme, endast beslutas av länsskatterätten, medan de övriga säkringsåtgärderna får beslutas av granskningsledaren utan någon kontakt med länsskatterätten.

I motionen 1978/79:498 kräver motionärerna att bevissäkringslagen skall kunna tillämpas bara vid skälig misstanke om skattebrott och dessutom efter beslut av länsskatterätt. Motiven för yrkandena i motionen baseras på synpunkten att rättssäkerheten i detta avseende måste förstärkas med tanke på att den enskilde kan komma i kläm vid myndighetsutövning. De främsta motiven, som redovisas i motionen, är att skatteprocessens regler bör så långt möjligt överensstämma med den allmänna processens regler. Ett sådant intrång hos den enskilde som kan bli aktuellt vid tillämpning av bevissäkringslagen bör endast få förekomma vid misstanke om brott.

Skatteutskottets majoritet har motiverat sitt avslagsyrkande med att beslut enligt bevissäkringslagen måste fattas utan dröjsmål. Man menar alltså att detta att gå till länsskatterätt skulle medföra alltför långa dröjsmål. Men man kan verkligen ifrågasätta detta, eftersom länsskatterätten sammanträder så pass ofta att vederbörande granskningsledare, som har att utföra ett större arbete, rimligen bör kunna klara uppgiften att ha en sådan kontakt med länsskatterätten att beslut kan fattas där. Man menar att lagen i sig själv har en preventiv effekt. Självfallet är det en utgångspunkt för rätt mycket av vår lagstiftning, och det är ganska bra. Men den preventiva effekten kan givetvis vara lika stark om man tillgodoser rättssäkerheten på det sätt som föreslås i motionen.

Utskottsmajoriteten säger slutligen i sitt betänkande över motionen att bevissäkringslagen hittills har tillämpats endast i ett ringa antal fall och att man inte kunnat finna att rättssäkerheten åsidosatts i något av dessa fall. Det argumentet är egentligen inget argument – just det faktum att man har tillämpat den i väldigt få fall gör ju att risken för ett missbruk varit tämligen liten. När det gäller att bedöma rättssäkerheten får man alltså ta hänsyn till vad som kan tänkas inträffa, speciellt när det gäller en relativt ny lagstiftning. Rättssäkerheten måste ges mycket stor vikt vid bedömningen av vilka åtgärder myndigheter kan vidta i olika sammanhang.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till den reservation som de moderata ledamöterna har fogat till utskottets betänkande.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! När det gäller yrkandena i motion 498, som tillstyrkts av de moderata ledamöterna i utskottet, vill jag börja med att nämna att samma yrkande avslogs av en helt enig riksdag så sent som i oktober månad 1978.

De skäl till avslag av motionärernas förslag som skatteutskottet vid flera tillfällen framfört, anser vi från majoritetens sida alltså vara bärande. Skulle lagen endast få tillämpas om skälig misstanke om brott föreligger, skulle man gå ifrån hela meningen med bevissäkringslagen.

Enligt min uppfattning, som jag tror delas av övriga inom utskottsmajoriteten, kan skälig misstanke om skattebrott endast undantagsvis anses grundad utan att man har tillgång till räkenskaper eller liknande handlingar.

Jag vill också tillägga att om den som är föremål för granskning inte vill tillhandahålla det material som man enligt lag är skyldig att tillhandahålla, måste det finnas möjligheter för granskningsmannen att få tillgång till det material som ligger till grund för deklarationen. Det materialet skall ju visa att deklarationen är rätt upprättad och att beskattningen därmed också blir riktig – och att man inte skall behöva misstänka att skattebrott föreligger.

Det är riktigt som Bo Lundgren säger att bevissäkringslagen har tillämpats i mycket ringa omfattning. Sedan den trädde i kraft 1975 rör det sig om ett drygt 70-tal fall.

Men från utskottsmajoriteten finner vi att tillämpningen av lagen ej inneburit något åsidosättande av de granskades rättsäkerhetsintressen, varför vi ej funnit att det finns anledning till en ändring av lagens innehåll om rätt att fatta beslut.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag vill till att börja med notera att de ändringar som föreslås i motionen är betingade av rättssäkerhetsskäl. Man kan även i fortsättningen använda sig av lagens möjligheter att säkra sådant material som behövs för skatte- och avgiftsprocessen, nämligen i de fall när enskild inte är beredd att själv tillhandahålla det material som kan vara aktuellt. Det finns full

möjlighet – även om reservationen bifalles och man får en förstärkning av rättssäkerheten – att vidta sådana åtgärder att man får tillgång till materialet i fråga.

Sedan säger majoriteten att det är fel om denna lag bara kan tillämpas vid skäligen misstanke om brott, därför att man endast i ett fåtal fall kan hysa sådan misstanke. – Om man i dagsläget skall tillämpa lagen över huvud taget måste det rimligen finnas någon anledning till att man gör det. Det kan inte och får inte vara så – det förutsätter jag – att man grundar en sådan undersökning på någon helt obestämd känsla, att det är anledningen till att man tillämpar lagen. Det måste finnas någon anledning för en granskningsledare att tillämpa lagen. Motionärerna och vi reservanter menar att den anledningen skall vara så stark att man kan säga att det finns skäligen misstanke om brott.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Kurt Söderström och Bo Lundgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bo Lundgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 40 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit reservationen av Kurt Söderström och Bo Lundgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bo Lundgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 241
Nej – 49

§ 15 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1978/79:41 med anledning av motion om höjd tobaksskatt

1978/79:42 med anledning av motion om vissa skattelättnader för Norrlandsregionen

Kammarken biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Ändring i bevissäkringslagen

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets verksam-
hetsområde*

§ 16 Vissa anslag m. m. inom utrikesdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:26 med anledning av propositionen 1978/79:100 i vad avser vissa anslag m. m. för budgetåret 1979/80 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 7 (Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 6 (utrikesdepartementet) vid punkten E 3 föreslagit att riksdagen till Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1979/80 anvisade ett anslag av 3 950 000 kr.

Under anslaget i fråga beräknades statsbidrag till Utrikespolitiska institutet med 2 463 000 kr., till Svenska FN-förbundet med 1 185 000 kr., till Svenska UNICEF-kommittén med 110 000 kr., till Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet med 43 000 kr., till Svenska freds- och skiljedomsföreningen med 44 000 kr., till Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund med 38 000 kr. och till Svenska sektionen av Amnesty International med 67 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:588 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 6) hemställts att riksdagen till Bidrag till information om internationell nedrustning (Utrikesdepartementet) för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.,

1978/79:692 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 3 och 4) hemställts

3. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om åtgärder för att möjliggöra översättning av fler av SIPRI:s skrifter och publikationer till svenska språket att användas bl. a. av skolor och folkrörelser i deras informations- och opinionsbildande arbete,

4. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till hur folkrörelserna skulle stimuleras att delta i studier och debatt kring nedrustnings- och utvecklingsfrågor, bl. a. genom tillgång till informationsmaterial,

1978/79:862 av Nils Hjorth (s),

1978/79:1212 av Evert Svensson (s),

1978/79:1768 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 4 och 5) hemställts

4. att riksdagen beslutade att under punkt E 3 (Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor) anslå till Svenska FN-förbundet 1 200 000 kr. och till vardera Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, Sveriges Fredsråd, Svenska freds- och skiljedomstolsföreningen, Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund, Svenska fredskommittén samt Kristna fredsrörelsen 100 000 kr.,

5. att riksdagen beslutade anhålla att regeringen framlade förslag om att belopp likvärdiga med dem som nu anslagits till information om utvecklingssamarbete skulle utgå till frivilligorganisationernas information om nedrustnings- och FN-frågor, samt

1978/79:1772 av Inger Lindquist (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:588, yrkandet 6, och motionen 1978/79:1212 angående ett nytt anslag för bidrag till information om internationell nedrustning.

2. att riksdagen förklarade motionen 1978/79:692, yrkandena 3 och 4, och motionen 1978/79:1768, yrkandet 5, besvarade med vad utskottet anfört,

3. att riksdagen, med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:862, motionen 1978/79:1768, yrkandet 4, och motionen 1978/79:1772, till Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1979/80 anvisade ett anslag av 3 950 000 kr.

Reservation hade avgivits

1. av Anna Lisa Lewén-Eliasson, Erik Adamsson, Sture Palm, Mats Hellström, Sture Ericson, Gertrud Sigurdson och Axel Andersson (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:588, yrkandet 6, och med avslag på motionen 1978/79:1212 till Bidrag till information om internationell nedrustning för budgetåret 1979/80 anvisade ett anslag av 4 000 000 kr.

Punkten 8 (Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut)

Regeringen hade vid punkten E 4 föreslagit att riksdagen till Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 7 030 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:588 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 5) hemställts att riksdagen till Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (E 4, Utrikesdepartementet) anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 400 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 7 430 000 kr.,

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets verksam-
hetsområde*

1978/79:692 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 2) hemställt att riksdagen till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut för budgetåret 1979/80 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 1 milj. kr. förhöjt reservationsanslag om 8 030 000 kr.,

1978/79:1076 av Oswald Söderqvist m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen beslutade att anslaget till SIPRI i budgetpropositionen, bil. 6, punkten E 4, fastställdes till 8 020 000 kr., samt

1978/79:1210 av Sture Korpås (c) och Anna Eliasson (c), vari hemställt att riksdagen vid uppräknigen av bidraget till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut för budgetåret 1979/80 skulle anslå 150 000 kr. för automatisk databehandling.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen, i anledning av propositionen 1978/79:100 samt med bifall till motionen 1978/79:588, yrkandet 6, och med avslag på motionen 1978/79:692, yrkandet 2, och 1978/79:1076, till Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 7 430 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1210.

Reservationer hade avgivits

2. av Allan Hernelius (m), Ingrid Sundberg (m), David Wirmark (fp) och Gunvor Wallin (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen, med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:588, yrkandet 6, motionen 1978/79:692, yrkandet 2, och motionen 1978/79:1076, till Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 7 030 000 kr.,

3. av förste vice talmannen Torsten Bengtson, Anna-Lisa Nilsson, Gunnel Jonäng och Sture Korpås (samtliga c) som ansett att utskottet bort hemställa

1. att riksdagen, i anledning av propositionen 1978/79:100 och motionen 1978/79:692, såvitt nu var i fråga, samt med bifall till yrkandet i motionen 1978/79:1076 och med avslag på motionen 1978/79:588, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 8 020 000 kr.,

2. att riksdagen förklarade motionen 1978/79:1210 besvarad med vad reservanterna anförde.

Punkten 9 (Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll)

Regeringen hade vid punkten E 5 föreslagit att riksdagen till Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 5 170 000 kr.

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets verksam-
hetsområde*

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:588 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 4) hemställts att riksdagen till Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll (E 5, Utrikesdepartementet) för budgetåret 1979/80 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 300 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 5 470 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen, med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:588, yrkandet 4, till Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 5 170 000 kr.

Reservation hade avgivits

4. av Anna Lisa Lewén-Eliasson, Erik Adamsson, Sture Palm, Mats Hellström, Sture Ericson, Gertrud Sigurdson och Axel Andersson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen, med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:588, yrkandet 4, till Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 5 470 000 kr.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Mitt inlägg i debatten om vissa anslag under utrikesdepartementets huvudtitel har som utgångspunkt den socialdemokratiska partimotionen 588 om nedrustning. Som riksdagsarbetet kommit att utveckla sig i år tvingas vi emellertid att skjuta upp behandlingen av nedrustningsarbetets innehåll och principiella uppläggning och nu ta ställning endast till de delar som gäller vissa anslag.

Jag beklagar att vi i utskottsarbetet och i kammaren inte har haft utrymme att fortsätta diskussionen från förra året om nedrustningsfrågorna och nu mot bakgrund av erfarenheterna från FN:s extra generalförsamling förra året och den senaste utvecklingen av arbetet vid nedrustningskonferensen i Genève.

I den av mig nämnda motionen 588 hävdar vi att det internationella nedrustningsarbetet kommer att kräva än större insatser från svensk sida. Det är angeläget att på olika sätt underlätta och förstärka arbetet. Långsiktig planering av verksamheten inriktad på samordning med t. ex. forskningen på berörda områden vill vi förorda. De ökade resursbehoven framgår klart då man går igenom förestående nedrustningsuppgifter. De förslag som vi har framlagt och motiveringen för dem får åter tas upp igen då den slutliga behandlingen av motionen sker. Redan nu kan vi dock notera att den förstärkning av de personella resurserna vid den enhet inom utrikesdepartementets politiska avdelning som handlägger nedrustningsfrågor som vi yrkade på i motionen har kommit till stånd efter det att motionen väcktes. Det hälsar vi naturligtvis med tillfredsställelse.

Jag kan också konstatera att den förstärkning av bidraget till SIPRI,

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets verksam-
hetsområde*

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, med 400 000 kr. som vi föreslagit i motionen 588 har vunnit utskottsmajoritetens stöd. SIPRI gör ett utomordentligt arbete och åtnjuter högt anseende och stor internationell respekt. Institutets ambitioner att fullfölja arbetet bör underlättas genom detta förhöjda anslag.

Slutligen vill jag ta upp det av oss socialdemokrater reservationsvis framförda yrkandet om ett nytt anslag på 4 milj. kr. för bidrag till information om internationell nedrustning. Ett av de allra viktigaste resultaten av FN:s extra generalförsamling om nedrustning var att man kom fram till att grunden för en nedrustning måste vara en bestämd och upplyst folkopinion i varje land. En sådan opinion kommer inte fram och får inte tillräcklig förankring om inte information når ut till de många människorna. Det gäller också i vårt land. Informationsbehoven är många i samhället, och utbuden av information är också talrika. För att få genomslagskraft i opinionsbildningen krävs det stor omsorg och mycken möda vid utformningen av material och val av kontaktvägar. Folkrörelserna är ett beprövat medel när det gäller att nå ut med information i vårt land. Studieförbunden, de fackliga organisationerna och de religiösa samfundet har vi nämnt som exempel på lämpliga kanaler för information.

Det har kommit att bli så att några relativt små organisationer sedan mycket länge burit upp en väsentlig upplysningsverksamhet i vårt land när det gäller fredsfrågorna. Jag tänker främst på Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet samt Svenska freds- och skiljedomsföreningen. De har haft blygsamma resurser men ändå nått goda resultat. Den s. k. folkriksdagen, som bars upp av bl. a. dessa organisationer, visade hur opinionsbildningen kan påverkas av föreningar av det här slaget men hur den också kan komma att utvecklas, om man erbjuder organisationerna bättre resurser.

Ett annat exempel som jag vill peka på är information om u-länderna och om bistånd, en information som understöds av staten men handläggs självständigt av de deltagande folkrörelserna och som utan tvekan är ett bevis för att man når ut med sitt budskap, om man har tillräckliga resurser.

På förekommen anledning vill jag säga att den samordning av informationen som det talas om i utskottsbetänkandet och som vi tagit upp tidigare inte är avsedd att på något sätt leda till att ett nytt organ tar över den beredning som nu sker i samverkan med de deltagande folkrörelserna när det gäller biståndsinformationen. Vad vi talar om är att utrikesministern måste känna ett ansvar för och delta i en allmän samordning av den information som gäller utrikespolitik och internationella frågor och verka för att information från de mycket värdefulla källor, som utan tvivel finns i utrikesdepartementet, utrikespolitiska institutet osv., också når ut till människorna. Ett samordningsarbete här måste eftersträvas. Jag tror att folkrörelserna är mycket beredvilliga att ställa upp och vara referensgrupper när det gäller sådan samordningsverksamhet.

Ingen vill väl bestrida att vi måste göra svenska folket mer kunnigt om de internationella problem som ligger bakom de ständigt ökande rustningskost-

naderna i världen. Vår egen utrikes- och säkerhetspolitik förtjänar verkligen att studeras och påverkas av folket. Den är den viktigaste basen för det svenska nedrustningsarbetet. Många goda krafter står beredda att ta fatt i en sådan informationsuppgift. Och det anslag som vi föreslår är verkligen, i jämförelse med de belopp som ställs till förfogande för olika typer av opinionsbildning i samhället på andra områden, ingalunda särskilt stort.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 4 och i övrigt bifall till utrikesutskottets hemställan.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Den socialdemokratiska partimotionen 588, som är en framskrivning av fjolårets partimotion 1977/78:423, måste läsas i ett sammanhang. Det finns ett logiskt samband mellan de olika yrkanden som framförs i motionen. Därför har vi socialdemokrater i utskottet motsatt oss att yrkandena 1 och 2 skjuts till hösten och bryts loss från de anslagsyrkanden som är kopplade till dem. Men den borgerliga utskottsmajoriteten har valt att nu i vår avstyra anslagskraven för att sedan i höst ta upp vad som till stor del är motiveringar för dessa anslagskrav.

Motionen 588 tecknar den aktuella bakgrunden till dagsläget i de internationella nedrustningsförhandlingarna. FN:s extra generalförsamling kring nedrustningsfrågorna innebar i vissa avscenden en ny avstamp för det internationella förhandlingsarbetet. Framför allt innebar den extra generalförsamlingen att flera stater på allvar började intressera sig för dessa frågor inom FN. Det är exempelvis ett betydelsefullt framsteg att Kina och Frankrike nu engagerar sig i förhandlingarna. Som en efterdyning av den extra generalförsamlingen blev höstens ordinarie generalförsamling ovanligt hårt arbetsbelastad i det utskott som behandlade nedrustningsfrågorna – och det är ju någonting positivt.

Försöker man bedöma det konkreta förhandlingsläget, måste man hela tiden hålla i minnet det mycket direkta sambandet med de allmänna relationerna mellan stormakterna och deras resp. säkerhetsallianser. En ny överenskommelse som begränsar de strategiska kärnvapensystemen, SALT II, tycks vara i huvudsak klar, och det avgörande är nu när det passar ledarna i Washington och Moskva att ta de sista initiativen.

Närmast i prioritet är ett avtal om fullständigt provstopp, och i tredje hand tycks ett avtal om de kemiska vapnen komma. De två senare frågorna står på dagordningen för den nu utvidgade permanenta nedrustningskonferensen i Genève. Tyvärr har den under vårens session kört fast i diskussioner om procedurfrågor, agenda och arbetsprogram. Samtidigt pågår det nu en betydande upptrappning av rustningarna inom både NATO och Warszawa-pakten. Totalbilden av rustningsläget blir därför allt annat än ljus.

Den socialdemokratiska motionen behandlar vidare läget i Europa och pekar på möjliga svenska initiativ. Internationellt har intresset för s. k. förtroendeskapande åtgärder ökat på senare tid. Sverige skulle inom ramen för såväl ESK som MBFR-förhandlingarna i Wien kunna visa större aktivitet.

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets verksam-
hetsområde*

Tyvärr tycks Sverige inte komma med i den FN-studie om regional nedrustning som beslutades av generalförsamlingen i höstas på belgiskt initiativ. Våra förhandlare har kanske i alltför hög grad koncentrerat sig på de globala nedrustningsfrågorna och låtit de regionala frågorna komma i andra hand. Det är naturligtvis en avvägning som kan diskuteras.

Vi har i motionen föreslagit en förstärkning av UD:s resurser för att klara de ökade arbetsuppgifterna på nedrustningsområdet under de närmaste åren. Den förstärkningen har nu snabbt beslutats inom departementet, och det är vi mycket nöjda med.

Vi har också föreslagit ökade anslag till FOA. Vi vill ge ytterligare 300 000 kr. till internprogrammet T3 Vetenskaplig underlagsverksamhet. Den borgerliga utskottsmajoriteten avvisar det förslaget med hänvisning till "rådande ansträngda budgetläge". Samma partier som nu vill spara 300 000 kr. på det vetenskapliga underlaget för våra nedrustningsförhandlare har sedan de kom i regeringsställning slösat bort hundratals miljoner kronor på ett krigsflygplan som aldrig kommer att byggas. I det sammanhanget var tydligen budgetläget mindre ansträngt.

Det är av vikt att FOA:s förmåga att bistå nedrustningsdelegationen kan upprätthållas på en hög nivå. Anslagshöjningen bör ses i samband med de önskemål som framförs i motionen om en strategi för de svenska insatserna i det internationella nedrustningsarbetet på längre sikt. En sådan strategi bör bli styrande för forsknings- och utredningsarbetet på nedrustningsområdet. Det tar tid och krävs en permanent organisation om man vill bygga upp kompetens på detta område. Våra förhandlares förmåga att påverka arbetet vid konferensen i Genève och i FN bygger i hög grad på att sådan kompetens finns hos våra vetenskapliga rådgivare inom de grupper som förbereder svenska förhandlingsinitiativ.

Bortsett från det seismiska observatoriet i Hagfors har den vetenskapliga kompetensen inom den svenska nedrustningsdelegationen i huvudsak uppstått som s. k. spin-off från forskning som utförts inom FOA för andra ändamål. Om försvarsplaneringen inriktas på att angrepp mot Sverige med ABC-vapen bedöms som osannolika och skyddsforskningen mot sådana angrepp därför prioriteras ned, kan "vita fläckar" i kompetensen på området uppstå. Därmed blir det också mindre underlag för nedrustningsdelegationen. En fortsatt hög svensk ambitionsnivå vid de internationella nedrustningsförhandlingarna kräver att kompetensen inom ABC-området inte försvagas. Vad som hittills har varit försvarsforskning bör därför få fortsätta som fredsforskning. Det krävs en mer långsiktig planering av våra insatser vid nedrustningsförhandlingarna.

Detta kan också komma att kräva fleråriga forskningsinsatser på områden som konventionella vapen, internationell vapenhandel, satellitkrigföring och submarin krigföring samt när det gäller olika kontrollmetoder. Det vore också önskvärt med ett ökat samarbete med den freds- och konfliktforskning som håller på att växa fram vid universiteten i Uppsala, Göteborg och Lund. Dessutom bör man ta sikte på en samordning av utredningsresurserna i den nordiska gruppen och ett vidgat samarbete med gruppen.

Man kan konstatera att den vidgade förhandlingsverksamheten när det gäller nedrustningsfrågor kommer att kräva att denna mindre än hittills bedrivs på ad hoc-basis. Det är viktigt att vi får en strategi som blir styrande för forskningsverksamheten.

Jag yrkar bifall till reservationen 4.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! De reservationer som fogats till utrikesutskottets betänkande nr 26 behandlar huvudsakligen frågor om information angående mellanfolkligt samarbete och utrikespolitik. Dessa frågor är viktiga och reservationerna berör inte heller angelägenheten av sådan information utan ger uttryck för olika uppfattningar om anslagsfördelningen.

Information i utrikespolitiska frågor bedrivs av ett mycket stort antal olika organisationer. Utrikesutskottet har också flera gånger påpekat hur betydelsefullt det är med sådan information och har också ansett det angeläget att den byggs ut. Spridningen på olika organ har emellertid gjort det angeläget med en översyn av informationsverksamheten och en sådan har verkställts. Resultatet av denna lades fram förra året. Syftet var att få kartlagt inriktning, omfattning och spridningseffekt av den informationsverksamhet som främst frivilligorganisationerna bedriver.

Av tradition har utrikespolitiken i vårt land förts i enighetens tecken. Vårt land har också gagnats av denna enighet, och det har varit och är av största betydelse att vår utrikespolitik ligger fast och att världen i övrigt är medveten om var Sverige står i olika politiska frågor och att svängningar och meningsmotsättningar undviks. Det är emellertid nödvändigt att denna vår politik är väl förankrad hos vårt folk. Okunnighet om bakgrunden till våra utrikespolitiska ställningstaganden kan minska förtroendet för den förda politiken. Det är därför nödvändigt att informationsverksamheten når ut till var och en, och ingen myndighet kan bättre än de enskilda organisationerna svara för en sådan täckande informationsverksamhet. Särskilt gäller detta informationen på nedrustningsområdet. Det är därför naturligt att utskottet funnit det angeläget att informationen om nedrustningsfrågorna skall prioriteras i det utrikespolitiska informationsarbetet.

Den utredning om informationen som jag tidigare nämnde har granskat förslaget från biståndsutredningen om inrättandet av en allmän beredning för information i internationella och utrikespolitiska frågor och föreslår att de olika organisationerna skall höras före ett beslut. Remissinstanserna har ställt sig positiva till förslaget och det gör också utrikesutskottet när det gäller inrättandet av en särskild allmän beredning för information i internationella och utrikespolitiska frågor.

Utskottet utgår ifrån att regeringen i sitt förutskickade samråd med berörda organisationer eftersträvar att med lämpliga åtgärder intensifiera och förstärka informationen även kring internationell nedrustning och avspänning.

Nu har socialdemokraterna föreslagit en ökning av anslaget till information om internationell nedrustning med 4 milj. kr. Utskottsmajoriteten har inte tillstyrkt detta önskemål, bl. a. mot bakgrund av vad jag tidigare här har

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets verksam-
hetsområde*

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets verksam-
hetsområde*

nämnt. Utskottets inställning till socialdemokraternas framställning är inte grundad på oförståelse för värdet av informationen som sådan, vilket klart framgår av utskottsmajoritetens skrivning.

Redan i dag sker en i många fall intensiv information om just nedrustningsarbetet. En stor del av anslagen över E 3 går till informationsverksamhet på nedrustningsområdet.

De frivilliga organisationerna var också representerade vid FN:s särskilda generalförsamling om nedrustning. De har efter denna gett ut skrifter och anordnat konferenser och möten av olika slag. UD utdelade förra året 150 000 kr. till särskild information om nedrustningskonferensen. SIDA har gett ut pengar för information om bl. a. förhållandet nedrustning-utveckling. Vidare har en rad bidrag utgått från anslaget B 5 Övriga nationella organisationer. Kyrkans u-vecka hade i år liksom förra året nedrustning som huvudtema. Verksamheten nådde hundratusentals församlingsmedlemmar och gavs stort utrymme i press och övriga massmedia. Den fick emellertid slagsida genom att den sammankopplade svensk försvarsberedskap med vårt internationella nedrustningsarbete.

Till Sture Ericson vill jag säga att det torde vara omöjligt för våra organisationer att göra av med ytterligare 4 milj. kr. på nedrustningsinformation. Det fordrar nämligen både administrativa resurser och ett informationsbehov som ännu inte är förefintligt.

Det får inte vara så, att det bara för att ett ändamål är angeläget – och det är nedrustningsfrågorna för oss som arbetar med dem – resulterar i realistiska framställningar som inte kan genomföras. Det kan nämligen få motsatt verkan. Även information bör ha ett visst mått av kvalitet för att få ett positivt gensvar.

Herr talman! Såväl socialdemokraterna som centern och vpk har föreslagit en höjning av anslaget till SIPRI med varierande belopp. SIPRI är ett internationellt forskningsinstitut som funnits i ett tiotal år och som är högt uppskattat i både öst och väst. SIPRI:s årsbok har blivit något av en bibel i nedrustningssammanhang, och hänvisningar till forskningsresultat från SIPRI:s verksamhet förekommer ofta i inlägg i internationella organ av representanter från olika länder. SIPRI är i sitt forskningsarbete helt oberoende av Sverige och svenska myndigheter, men man är beroende av riksdagen för det ekonomiska underlaget för verksamheten. Det är alltså angeläget att SIPRI ges goda arbetsmöjligheter. I reservationen 2 har folkpartiets och moderaternas ledamöter i utrikesutskottet ansett att så är fallet utan att anslaget höjs utöver budgetpropositionens förslag. Socialdemokraterna – i det här fallet utskottsmajoriteten – och centerns ledamöter har däremot föreslagit ytterligare höjningar.

Naturligtvis är det lätt att säga: Ju mer pengar vi ger till SIPRI, desto bättre forskningsmöjligheter får institutet. Men att så inte är fallet har utskottet fått klart för sig genom föredragningar i utskottet samt genom att ta del av SIPRI:s årsredovisning och petita till utrikesdepartementet. Av petitan framgår att för budgetåren 1976/77 och 1977/78 finns ett överskott på över 1 milj. kr. Litet mer än hälften av detta belopp beräknas i petitan kunna komma att användas

under nu pågående budgetår. Men på institutet säger man att den ekonomiska situationen var oväntat god den 1 juli 1978.

SIPRI gör ett utomordentligt arbete trots att man har vissa svårigheter. Svårigheterna ligger bl. a. i att kunna förbruka pengarna, eftersom man har problem med att rekrytera forskare av den kvalitet som SIPRI eftersträvar. Detta beror bl. a. på att de löner som utbetalas efter skatt i vårt land på intet sätt kan jämföras med de löner som forskarna får i andra länder.

Vidare har SIPRI haft svårigheter med facket beträffande lagligheten i kontraktsanställning, men denna fråga är nu löst. Vakanser finns emellertid kvar, och man ser inte alltför ljust på möjligheten att kunna besätta alla vakanser. Det är med andra ordorealistiskt att tro att det skall bli möjligt att göra av med det överskott som nu finns. På en fråga i utskottet svarade SIPRI:s representant att det var bra att ha en fond. Så som anslagsbevilningen till SIPRI är upplagd skall den emellertid täcka verksamheten, men inte ligga till grund för en fond. Folkpartiets ledamöter liksom Allan Hernelius och jag har därför biträtt propositionens förslag, som ger SIPRI ett med 435 000 kr. ökat anslag. Vårt förslag framförs i reservationen 2.

Så några ord om de socialdemokratiska ledamöternas reservation nr 4. Reservanterna vill här öka anslaget till FOA med 300 000 kr. Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit en ökning med 432 000 kr., varav nära hälften kan räknas som en direkt förstärkning av FOA:s vetenskapliga verksamhet och ämnad för FOA:s utredningskapacitet på nedrustningsområdet.

Utskottet anser att detta belopp är tillräckligt, men betonar att i den händelse FOA behöver mer pengar på grund av utvecklingen inom nedrustningsförhandlingarna förutsätts att regeringen kan pröva en förstärkning.

Socialdemokraternas förslag förefaller vara grundat på en övertygelse om att det skall hända åtskilligt på nedrustningsområdet som skulle ställa helt oväntade krav på nya medel för FOA:s underlagsarbete. Tyvärr ser det inte ut att bli så. Inte heller verkar det så när man läser den socialdemokratiska motionen 588 eller lyssnar till Sture Ericson här.

De pågående SALT-förhandlingarna lägger sin förlamande hand över en stor del av verksamheten, och det finns ingen möjlighet att tänka sig att ett provstoppsavtal skulle kunna realiseras förrän SALT-förhandlingarna är slutförda.

Sverige har i nedrustningsförhandlingarna, oberoende av vad som sägs i den socialdemokratiska motionen en position som vi skall vara glada över och inte försöka att nedvärdera. Våra insatser överstiger vida vad som kunde förväntas av ett land av vår storlek.

Den socialdemokratiska motionen andas ett missnöje med verksamheten vid CD i Genève som är minst sagt förvånande, också med hänsyn till att Sture Ericson som medlem av delegationen haft stora möjligheter att följa vad som sker och därför borde besitta en viss kunskap om det. Kravet att det skall utformas en svensk strategi och ett handlingsprogram för insatserna vid de internationella nedrustningsförhandlingarna tyder inte på det. Det är kanske återigen ett utslag av det socialdemokratiska världssamvetet.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets verksam-
hetsområde*

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets verksam-
hetsområde*

I verkligheten kan visserligen socialdemokraterna byta uppfattning över en natt på grund av vad som händer i en stad i USA. Men jag kan försäkra Sture Ericson att amerikanarna inte byter uppfattning när det gäller nedrustningsarbetet, hur många strategier och handlingsprogram Sverige än gör upp. Nedrustningsåtgärderna – den faktiska reduceringen av vapenproduktion och förbandsläggning av krigsmateriel – måste påbörjas av supermakterna.

Från vår sida fordras smidighet och flexibilitet och definitivt inte någon uppbinding till i förväg uppgjorda handlingsprogram. Detsamma gäller expertarbetet. Just vår beredskap och vår vetenskapliga skicklighet gör att vi kan stå till tjänst med undersökningar som plötsligt kan påkallas av det aktuella förhandlingsläget. Däri ligger vår styrka – inte i några i förväg utarbetade långsiktiga strategier. Dessutom kan kammarens ledamöter genom motionsrätten i så fall väcka konkreta förslag i riksdagen.

Herr talman! Låt oss inte hysa misstro mot de svenska insatser som i dag görs i nedrustningsarbetet. I händelse att ett provstoppsavtal skulle komma till stånd kan vi i Sverige vara väl förberedda – och vi är det också – när det gäller att uppfylla vårt erbjudande om ett datacentrum för seismologiska undersökningar.

Enligt vad jag har inhämtat kommer Sverige att inbjuda representanter från CD-länderna till Sverige för att demonstrera vårt kunnande och våra möjligheter i detta avseende. Till detta finns det pengar.

På område efter område har Sverige verkat aktivt, och vi kommer att göra det också i fortsättningen. Jag kan trösta Sture Ericson med att säga att vi liksom hittills inte skall förtrötas i våra ansträngningar.

Herr taiman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter utom p. 8. där jag yrkar bifall till reservationen 2.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Till Ingrid Sundberg vill jag säga att vår motion om nedrustningsarbetet inte skall tolkas som någon misstro mot de svenska ansträngningarna. Men det hindrar inte att vi kan ha olika idéer och framföra olika förslag om hur dessa nedrustningsförhandlingar skall kunna stärkas. Dessutom möter oss ständigt nya uppgifter, och det är för att kunna ta itu med dem på ett effektivare sätt som vi diskuterar dessa frågor. Som jag inledningsvis sade i mitt anförande är det ganska svårt att, utan att gå in på de olika nedrustningsproblem som aktualiseras i motionen, argumentera för den institutionella ramen. Det känns på något sätt meningslöst, men våra tankegångar framgår i motionen.

Anledningen till att jag begärde ordet var att Ingrid Sundberg tog upp frågan om informationsanslaget. Jag har en bestämd känsla av att vi, om vi tänker tillbaka på olika diskussioner om information i detta hus, kan konstatera att anspråk på statliga pengar till information ständigt har mötts av motstånd från moderata samlingspartiet. Därför förvånar mig inte moderaternas motstånd nu mot detta anslag.

Jag hävdar att samhället, om våra folkrörelser och stora organisationer med

brett medborgardeltagande skall användas som medier och kanaler för sådan här information, också får vara berett att skjuta till pengar. Samhället måste lämna sitt stöd till skrifter, böcker, studiemateriel och kurser om och kring nedrustningsfrågor samt bereda människor möjligheter att delta i sådan verksamhet. Annars går det aldrig att åstadkomma det breda deltagande som är nödvändigt. Dessa 4 milj. kr. är alltså inte så mycket pengar om man ser frågan i det perspektivet.

Jag tror det är viktigt att det sker någonting mycket snart. Nedrustningsfrågorna stod i centrum för allas intresse genom de aktiviteter som ägde rum 1978. Det är naturligtvis den stämning som då rådde och de grundläggande kunskaper som inhämtades som vi nu skall utnyttja. Därför beklagar jag i hög grad att vi möter motstånd i den här frågan.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det förefaller som om Ingrid Sundberg för regeringens talan i den här frågan. Det finns nämligen ingen folkpartist upptagen på talarlistan. Hela hennes argumentation är en advokatyr för regeringens linje. Vi är mer vana vid att från moderat håll få höra anföranden med krav på mer pengar till krigsmakten.

När nu Ingrid Sundberg försöker ge oss lugnande besked om att allting skall skötas minst lika bra och duktigt som under den socialdemokratiska regeringens tid, kan man med viss rätt ifrågasätta om det verkligen är möjligt med de resurser som ställs till förfogande. Det är ingen stor anslagshöjning vi har föreslagit, men den skulle bidra till att behålla kompetens.

Ingrid Sundberg refererar till föredragningar i utskottet, och det kan också jag göra. De som sysslar med denna verksamhet talar om en mycket kraftig svacka under tre till fyra år framåt. Det är bekymmer med att under den perioden leverera kunskapsunderlag i tillräcklig utsträckning. Jag skulle kunna referera andra liknande uttalanden.

Vårt resonemang är mycket enkelt. Vi behöver agera mer långsiktigt.

Skall vi svenskar ta initiativ, tar det år att få fram underlaget härför. Vi behöver också ha en kompetens, så att vi har experter till hands när det händer saker och ting. När vi skall reagera på andras initiativ, måste vi ha kunnigt folk som är inlästa på det hela, som själva har forskat inom området, som känner experterna i andra länder osv. Detta åstadkommer man inte över en natt, utan här krävs att man har en kompetens.

Genom omorganisationer och omprioriteringar håller vi på att förlora en sådan kompetens på vissa områden. Där menar jag att vi i första hand skall se till att vi har en långsiktig strategi, så att vi vet vad vi själva vill göra, vilka initiativ vi själva vill ta och vilka områden vi själva vill prioritera. Dessutom skall vi ha en kompetens som gör att vi kan gå in och reagera på andras initiativ. För att något så när behålla den kompetensen behövs dessa 300 000 kr. nästa budgetår. Sedan är det möjligt att den plan för ett mer långsiktigt handlande som vi vill ha kommer att kräva ytterligare resurser i framtiden.

Jag är litet bekymrad över att moderaterna nu ställer upp och lämnar oss

dessa försäkringar. Jag hade verkligen hoppats att någon folkpartist skulle göra det. Moderaterna har inte något renommerande förflutet på detta område.

INGRID SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först bemöta Sture Ericson. Om vi moderater inte har något vidare renommé, får Sture Ericson skylla på mig, eftersom jag är moderaternas representant i nedrustningsförhandlingarna. Det ryktet skall jag inte yttra mig om.

Jag vill först erinra om att av utskottet och i budgetpropositionen har föreslagits en ökning såväl när det gäller SIPRI som när det gäller FOA:s verksamhet. Sture Ericsons tal om bristande kompetens rimmar illa med Anna Lisa Lewén-Eliassons yttrande, som gav ett intryck av mer kunskap. Sture Ericson borde veta att i den förberedande konferensen till den stora konferensen om inhumana vapen sitter i dag i Genève svenska experter och vetenskapsmän och förhandlar. De har internationellt sett ett sådant rykte att länder i både öst och väst har vänt sig till dem och begärt hjälp med utredningar.

Denna flexibilitet och förmåga att snabbt kunna stå till förfogande tog jag upp i mitt anförande. Jag ansåg att kravet på flexibilitet inte är förenligt med det socialdemokratiska förslaget om en långtgående strategi och ett fast handlingsprogram.

Försvarsanslaget skall vi diskutera en annan gång. När det i övrigt gäller att moderaterna och folkpartiet har varit eniga i dessa frågor vill jag erinra om att det mot bakgrund av kammarens arbetsbelastning har ansetts önskvärt att partirepresentanter som tycker lika inte nödvändigtvis måste uppträda båda.

Jag håller helt med Anna Lisa Lewén-Eliasson om angelägenheten av att ökningen av informationen snabbt kommer i gång. Jag vill erinra om att det i den av utrikesutskottet ännu inte behandlade propositionen 113 talas om ett samråd med organisationerna. Efter vad vi har anat i utskottet har detta samråd avsetts starta just för att åstadkomma de förstärkningar som Anna Lisa Lewén-Eliasson eftersträvar.

När jag lyssnade på Sture Ericsons senaste inlägg fick jag en känsla av han i viss mån blandar samman fredsforskning och vetenskaplig expertis att stå till förfogande då det gäller nedrustningsarbetet.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det där sista begrep jag inte alls. Jag tror att Ingrid Sundberg skall fundera över vad hon sade.

Flexibilitet skulle stå i motsats till en långsiktig strategi, sade Ingrid Sundberg. Det är precis raka motsatsen. Det behövs en långsiktig strategi. Det behövs årtal av forskningsinsatser för att ta fram initiativ, för att nyskapa på det här området. Samtidigt behövs det en bred kompetens för att kunna reagera på andra staters initiativ i nedrustningsförhandlingarna.

Flexibilitet, strategi och handlingsprogram är i stort sett samma sak. Det är

tydligt där Ingrid Sundberg har tänkt fel. Men det här får vi kanske tillfälle att diskutera litet grundligare i höst.

Vad det nu gäller på kort sikt är 300 000 kr. till FOA för nästa budgetår. Representanter för FOA har ju talat om inför utskottet att vi får en mycket kraftig svacka under tre till fyra år framåt. Det är ett bekymmer under den perioden att kunna leverera kunskapsmaterial i tillräcklig utsträckning.

Ett av motiven till att vi vill lägga på några hundra tusen kronor är alltså att vi vill undvika den svackan. Vi vill satsa dessa pengar för att undvika att försvaga underlagsmaterialet för våra förhandlare. Det är nämligen under de närmaste tre till fyra åren som vi på det här speciella området behöver expertis.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att jag gör vissa framsteg när det gäller att övertyga Ingrid Sundberg. Hon säger nu att ändamålet för anslaget – informationen – är mycket viktigt, och hon säger att hon tror på samråd. Då kan jag bara inte förstå varför hon inte drar den logiska slutsatsen att det behövs medel för att föra ut informationen och utnyttja samrådet. De pengar som nu finns är alldeles för obetydliga för att vi skall kunna få till stånd någon effektiv information.

Sedan vill jag lägga till som min egen uppfattning om det utredningsarbete som nu pågår, bl. a. i kommundepartementet, att det inte är alldeles klart att det leder till det resultat som Ingrid Sundberg och för all del jag också hoppas på.

Under de senaste dagarna är det flera som har vänt sig till mig med oro för att det inte skall komma till stånd några informationsinsatser. Inte minst har de organisationer hört av sig som just har varit inställda på att få sätta i gång en utrikespolitisk information, inriktad bl. a. på nedrustning.

Eftersom jag inte nämnde någonting om SIPRI förra gången vill jag fästa uppmärksamheten på att SIPRI:s eget anslagsäskande var högre än det belopp som nu tillstyrks.

Dessutom har man, som Ingrid Sundberg mycket riktigt sade, haft en svacka i verksamheten därför att man har haft svårigheter med anställningsformer, avtal och sådant. Det har man nu övervunnit. Men vi har fått väl klart för oss i utskottet att varje person som knyts till SIPRI är dyr. För att kunna skaffa kompetent folk måste man naturligtvis förfoga över tillräckliga medel. Dessutom finns det ju ett ständigt behov av skrifter med översättningar och populariseringar av institutets rapporter.

Jag är övertygad om att de pengar som vi föreslår kommer att väl utnyttjas.

INGRID SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Själva samrådet kostar inte så mycket pengar, Anna Lisa Lewén-Eliasson. Det torde finnas medel i budgeten till det. När det gäller era 4 miljoner, som det är fråga om att fördela på organisationerna, har vi från vår sida uttryckt uppfattningen dels att dessa inte har möjlighet att tillgodogöra

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets verksam-
hetsområde*

sig pengarna, dels att arbete pågår om hur informationen i övrigt skall organiseras i framtiden. Den departementspromemoria som framlades förra året har också resulterat bl. a. i en form av standardisering av ansökningar.

Vad beträffar FOA och den vetenskapliga kompetensen vill jag först säga till Sture Ericson att vi har tydligen olika uppfattning om strategi och årtal av forskningsarbete. Strategi är för mig något framtidsytande, där man följer en i förväg fastlagd plan. Våra experter i nedrustningsarbetet har betonat, vilket Sture Ericson själv gjorde, nödvändigheten av att de på initiativ som tagits av andra nationer – kanske oväntade – kan ställa sitt vetenskapliga kunnande till förfogande. Då hjälper det inte mycket med tidigare strategier.

Sedan tillbaka till SIPRI. Det är alldeles riktigt att SIPRI sade att de har varit nere i en svacka. Däremot har Anna Lisa Lewén-Eliasson och jag inte samma uppfattning när det gäller huruvida SIPRI har kommit ur denna svacka. Svårigheten att rekrytera personal kvarstår nämligen – bl. a. redogjordes för ovilligheten hos kvalitativt högtstående forskare att hålla till godo med de löner man kan erbjuda. Men när det gäller de medel man hade till förfogande – det var fråga om överskottsmedel – sades det ju på en direkt fråga, vilket Anna Lisa Lewén-Eliasson kanske erinrar sig, att man kunde använda dem till en fond, för det vore bra att ha.

Jag sade i mitt anförande att anslagsgivningen till SIPRI inte är avsedd att byggas upp i form av en fond. I övrigt tror jag att vi är helt överens om värdet av det arbete som SIPRI utför och även att SIPRI skall ges goda arbetsmöjligheter. Men det har från folkpartiets och vår sida föreslagits en ökning av medlen när det gäller FOA, och vi anser att för SIPRI skall de överskottsmedel som finns kunna medföra att verksamheten kan fortgå i samma högkvalitativa form som den gjort hittills.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vpk har nu liksom tidigare år i en motion föreslagit ökade anslag till fredsforskning och arbete med nedrustningsfrågor. Den del som behandlas här i dag och som kommer upp i detta betänkande är anslaget till SIPRI, och det har berörts ganska grundligt i de föregående anförandena.

SIPRI:s verksamhet som är så välkänd och dess insatser som är så väldokumenterade behöver jag inte närmare redogöra för. För att denna verksamhet skall kunna fortsätta och helst utvidgas behövs det emellertid ökade anslag, det är en självklarhet. Institutet har i sina äskanden begärt ett anslag på 8 020 000 kr. för nästa budgetår. Det bantades i budgetpropositionen till 7 030 000 kr., vilket betyder att den begärda ökningen minskades med ungefär två tredjedelar.

Det var, som vi ser det, en upprörande snålhet från folkpartiregeringens sida, som rimmar illa med det vackra talet man ofta för på den kanten om att man vill upprätthålla och helst öka de svenska insatserna på det internationella nedrustningsområdet. Nu har det efter utskottsbehandlingen blivit en förbättring, vilket inte är folkpartiets förtjänst. Men även den ökning av anslaget som där föreslås är enligt vpk:s mening fortfarande alltför knapp. Om

SIPRI skall kunna utöka sin forskning till det större sammanhang man planerar är det nödvändigt med ytterligare tillskott.

Institutet har hittills koncentrerat sitt arbete till de tekniska aspekterna på kapprustningen och nedrustningsproblemen, och framför allt har man gjort en stor insats när det gäller att kartlägga den internationella vapenhandeln, vilket man kommer att fortsätta med. Utöver detta vill man nu också inbegripa sammanhang på de politiska, ekonomiska och sociala fälten. Det är en satsning som är väl värd att stödjas.

Nu säger representanten för utskottet, Ingrid Sundberg, att SIPRI har svårigheter att tillgodogöra sig och använda dessa anslag och att det därför inte är motiverat med någon höjning, och naturligtvis då inte med den relativt kraftiga höjning som vi föreslår i vår motion.

Det har talats om svårigheten att rekrytera kompetenta forskare. Om det kan vi säga att svårigheterna måste öka ju mindre pengar man har att röra sig med. Kan man erbjuda bättre förhållanden och bättre löner måste det naturligtvis bli lättare att rekrytera kompetenta forskare. Det ligger en motsättning i att först prisa SIPRI:s verksamhet – något som ju ingen kan underlåta att göra – och sedan säga att SIPRI inte behöver mera pengar därför att man där har svårt att få kompetenta forskare.

Om SIPRI skall kunna fortsätta och helst också utöka sin verksamhet i den omfattning de själva angivit i sin verksamhetsberättelse och sitt förslag till verksamhet för framtiden, så bör organisationen få ökade medel till sitt förfogande. Det är viktigt att i det sammanhanget anknyta till det som berördes av Anna Lisa Lewén-Eliasson, nämligen att deras verksamhet på det område som omfattar information, utgivande av skrifter, översättningar och liknande är oerhört viktig. På det området finns åtskilligt mer att göra för SIPRI, men man har inte kunnat genomföra sådana åtgärder på grund av brist på resurser.

Om man dessutom betänker att den ökning av anslagen som SIPRI begär, omkring 1,5 milj. kr., är en mycket blygsam summa jämfört med vad vi satsar på militär forskning och på det militära området över huvud taget i det här landet, så tycker jag att småaktigheten i folkpartiets agerande, som jag talade om tidigare, och även småaktigheten som kom till uttryck genom den moderata representanten är alltför framträdande. Om man vill främja den här verksamheten och om man vill leva upp till sina vackra deklarationer, då bör man också vara villig att ställa pengar till förfogande.

Vpk vidhåller sitt yrkande att SIPRI bör beviljas den förstärkning av anslagen som de har begärt i sitt äskande. Till detta krav har man anslutit sig i den centerreservation som finns fogad vid utskottsbetänkandet, och vi kommer därför att vid omröstningen stödja den reservationen.

INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! Svenska röda korset liksom andra Rödakorsföreningar runt om i världen har till uppgift att sprida kunskap om Genèvekonventionerna och principerna för internationell humanitär rätt i allmänhet. Härigenom söker Röda korset bidra till att upprätthålla och främja fred i världen.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets verksam-
hetsområde*

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepartementets verksamhetsområde*

Kunskapen om Genèvekonventionerna är tyvärr föga utbredd i vårt land. Svenska röda korset har därför under senare år intensifierat sitt arbete på att informera om humanitär rätt och skapa opinion för humanitär lagstiftning. Det har bl. a. tagit sig uttryck i vidgat arbete på alla plan inom själva organisationen, samarbete med myndigheter och andra organisationer, kontakter med företrädare för massmedia, olika konferenser och produktion av material, t. ex. olika broschyrer. Jag utgår från att Röda korsets verksamhet på detta område i den här församlingen är så väl känd och uppskattad att jag inte närmare behöver redogöra för den. Svenska röda korset är liksom hittills berett att självt stå för huvuddelen av sina kostnader för information om den humanitära lagstiftningen. Årsbudgeten för denna del av verksamheten rör sig om ca 240 000 kr.

I motionen 1978/79:1772 har jag framhållit att det är rimligt och riktigt att staten, som har ansvaret för att kunskapen om folkrätten sprids, bidrar till Röda korsets kostnader för sådan information. Jag har därför yrkat ett anslag på 70 000 kr. Utskottet har enhälligt avslagit min begäran. Även om jag tycker att det inte är något bra beslut, får jag godta utskottets ställningstagande.

Vad jag däremot absolut vänder mig emot är vad utskottet anfört som skäl för sitt avslag. Utskottet framhåller vikten av att kunskap om Genèvekonventionerna och tilläggsprotokollen sprids till olika slags myndigheter och till civilbefolkningen. Det sägs att eftersom frågan är av stor betydelse, så har regeringen tillkallat en kommitté för att utreda och lämna förslag bl. a. om information och undervisning om folkrättens regler under krig, neutralitet och okkupation.

Utskottet framhåller också att det i direktiven fästs stor vikt vid Svenska röda korsets medverkan i informationsverksamheten och att expertis från Röda korset har knutits till utredningen. Allt detta är gott och väl, men därefter skriver utskottet: "Då Röda korsets medverkan i informationsverksamheten således positivt prövas i ett större sammanhang, synes det rimligt att avvakta folkrättskommitténs förslag innan ställning tas till frågan om eventuella statsbidrag till organisationen." I det uttalandet har utskottet gått långt utöver vad motionen ger anledning till. Folkrättskommitténs arbete kommer förmodligen att pågå under flera år, och efter sedvanligt remissförfarande kan man kanske inte vänta sig något resultat förrän om fyra fem år. Att Röda korset under hela den tiden inte skulle kunna få ett positivt besked på eventuella anslagsäskanden för sin informationsverksamhet är inte rimligt. Jag utgår ifrån att utskottet med sitt uttalande inte heller har avsett något sådant. Att på grundval av det material som stått till utskottets förfogande göra uttalanden inför framtiden kan inte vara riktigt. Jag ser gärna att någon av utskottets företrädare gör ett klarläggande på denna punkt.

INGRID SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! När en kommitté har tillsatts med särskilt uppdrag att se över speciella områden, brukar inte vare sig utskottet eller riksdagen i övrigt ta ställning och föregripa kommitténs arbete. Jag kan mycket väl förstå Inger

Lindquists synpunkter på angelägenhetsgraden när det gäller att ge Röda korset statsbidrag för denna informationsverksamhet. Men samtidigt är frågan nu under behandling i en kommitté. Därför har utskottet funnit det riktigare att i detta fall avstyrka yrkandet om de 70 000 kronorna. Däremot kan ju Röda korset, som andra organisationer, i sedvanlig ordning begära medel för information i olika utrikespolitiska eller andra internationella frågor. Men i detta fall då det gäller ett konkret riktat statsbidrag har utskottet velat avstyrka.

INGER LINDQUIST (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det var ett rätt oklart yttrande, men får jag fatta det på det sättet att det skäl som anges i utskottets betänkande avser anslaget för i år, så att det så att säga inte binder Röda korset i framtiden?

INGRID SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Varje riksdag är suverän, och det vore förmätet av mig att uttala mig om något annat års budget.

INGER LINDQUIST (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet mycket väl att varje riksdag är suverän, men jag oroades av att när anslagsäskandet eventuellt återkommer ett annat år skulle regeringen se på vad riksdagen tidigare har uttalat.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! I motionen 1768 har arbetarpartiet kommunisterna föreslagit anslag till organisationer som arbetar för fred och nedrustning. Vi har faktiskt föreslagit rätt blygsamma tillskott, men tyvärr har inte utskottet funnit att ens detta är genomförbart.

Invändningarna mot våra förslag är av olika karaktär. Å ena sidan hänvisar man till att flera av de berörda organisationerna redan har fått bidrag. Å andra sidan talar man om behovet av att de här organisationerna behåller sin karaktär av enskilda och obundna organisationer. Därför skall, menar man, de statliga bidragen endast utgöra komplement till organisationernas övriga inkomster. Det här sista problemet kan säkert uppstå, det bestrides inte. Men att man i dag anför detta som skäl för att inte ge de föreslagna organisationerna anslag måste för alla som är verksamma inom de här föreningarna framstå som rent ut sagt löjväckande. En stor del av dessa organisationers verksamhet består i att skaffa fram de nödvändigaste medlen för verksamheten – för att betala hyra, kontorsutrustning och annat.

Detta till trots nedläggs av organisationerna ett mycket gott arbete för att ge freden och avspänningens idéer och tankar ökad spridning i vårt land – ett arbete som möts med stor uppskattning av breda lager av människor. Ändå måste de arbeta under betingelser där motståndaren är såväl välorganiserad som ekonomiskt välutrustad. Jag avser här naturligtvis krigsindustrin och dess politiska företrädare.

Vi vet att världen balanserar i farlig närhet av ett tredje världskrig. Kinas

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets verksam-
hetsområde*

angrepp på Vietnam påminde om vikten och värdet av att fortsätta arbetet för att förhindra att de våldsamma lagren av förstörelsevapen kommer till användning. Jag redovisade i den utrikespolitiska debatten att det runt om i vår värld lagras 1,3 miljoner bomber av samma slag som den som fälldes över Hiroshima. Om man gör en fördelning av det sprängämne som finns lagrat finner man att det är 15 ton per jordinvånare. Vår värld kan alltså förstöras flera gånger om.

Men trots den negativa bild som kapprustningen ger finns det också en ljusare bild, nämligen de ansträngningar som görs nationellt och internationellt för att befästa freden i världen. Hit räknas exempelvis Helsingforskonferensen, Svenska folkrikdagen för nedrustning liksom FN:s särskilda session för nedrustning.

Men de beslut som fattas och de dokument som antas på dessa och liknande konferenser måste självfallet spridas även bland icke direkt deltagande i konferenserna. Vi har i vår motion pekat på det förhållandet att slutdokumentet från FN:s särskilda session ännu inte finns i någon officiell översättning i vårt land. Med tanke på den ofta mycket vinklade information som ges från konferenser av det här slaget är det djupt beklagligt. Fredsrörelsen tvingas arbeta med översättningar och spridning av dem – arbetsuppgifter som rimligen borde ligga inom UD:s domäner.

Massmedia ägnar spaltkilometer och mängder av tid åt att beskriva tänkbara och otänkbara risker med kärnkraftens fredliga användning samtidigt som de risker som föreligger därigenom att kärnvapen i mängder – såsom vi har beskrivit – finns lagrade runt om i världen och att hot finns om tillverkning av neutronvapen ägnas föga intresse. Därför är det angeläget att anslå pengar till de organisationer som tar som sin uppgift att informera om de verkligt stora risker som världens folk utsätts för genom kapprustning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vår motion 1768.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

INGRID SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara be att få erinra Rolf Hagel om att de organisationer som nämnts i motionen 1768 hör till de frivilliga organisationer som givetvis kommer att få möjlighet att delta i det samråd som regeringen har förutskickat skall komma till stånd. Utskottet säger också att man vid det samrådet bör eftersträva att med lämpliga åtgärder intensifiera och förstärka informationen även kring internationell nedrustning och avspänning.

ROLF HAGEL (apk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte bestritt att de organisationer som vi har föreslagit skall få anslag har fått det. Jag kan också läsa ut av utskottets betänkande att de finns i åtanke när det gäller att fördela nya anslag. Vad jag har sagt är att anslagen för dessa organisationers vidkommande inte är så stora att det finns

anledning att tala om att de måste bevaras såsom enskilda och obundna organisationer. Av ett sådant uttalande kan man få intrycket att de formligen överlöses med pengar av staten och därför så att säga skulle bindas upp. Men så är inte fallet med dessa organisationer, och det har jag velat fästa uppmärksamheten på med mitt inlägg.

Tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Vi är alla medvetna om hur det förhåller sig på rustningsfronten. Alltmer av världens resurser går till rustningar. Samtidigt drabbar svält och misär allt fler människor. Mot denna bakgrund borde det vara självklart för världens styrande att mobilisera allt vad som går att uppbringa av materiella och mänskliga resurser på att säkra mänsklig överlevnad och trygghet och utjämna klyftorna mellan rika och fattiga. Alla ansträngningar måste inriktas på att stoppa kapprustningen och vända den i nedrustning.

Vi har alla ett ansvar att vidta åtgärder som är avsedda att motarbeta kapprustningen. Stormakterna bär självfallet huvudansvaret för att en verklig nedrustning kommer till stånd. Trots deklarationer om betydelsen av fred och nedrustning tvingas vi ändå ständigt bevittna en upptrappning av rustningarna, såväl kvalitativt som i vad avser mängden vapen.

Sveriges insatser är mångåriga och väl kända inom detta område. Vårt arbete i nedrustningssammanhang är en viktig del av vår utrikespolitik, och den kan ge viktiga bidrag till fredsarbetet. Det biståndssamarbete vi bedriver och de insatser vi kan göra för en ny ekonomisk världsordning är i verklig mening fredsbefrämjande.

Informationsfrågorna, som vi speciellt behandlar i dag, är utomordentligt viktiga delar av nedrustningsarbetet. För egen del blir jag mer och mer övertygad om att om vi skall få en verklig nedrustning till stånd, är det inte världens och ländernas ledare som skall åstadkomma det utan det är folken själva. Här krävs en kraftig satsning på information och opinionsbildning, och här behövs kunskaper och förmedling av kunskaper.

Det fredsforskningsarbete som bedrivs vid SIPRI är väl känt och aktat i internationella sammanhang. SIPRI:s petita för nästa budgetår ger enligt utskottets skrivning uttryck åt ökade ambitioner på forskningssidan. Institutet räknar med ökade publiceringskostnader för böcker och skrifter, och det strävar efter att åstadkomma mer lättillgängligt informationsmaterial byggt på institutets forskningsresultat. Utskottet finner i och för sig dessa förhöjda ambitioner välmotiverade och värda att stödjas, men det säger också att de inte kan förverkligas inom den medelsram som beräknats i budgetpropositionen.

Från centerpartiet är vi beredda att ge SIPRI det statsbidrag institutet har begärt. SIPRI:s arbete är fundamentalt i nedrustnings- och fredsforskningsarbete, och vi har i vår motion strukit under betydelsen av att SIPRI får ekonomiska möjligheter att vidareutveckla sin forskningsverksamhet. Vi

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepartementets verksamhetsområde*

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets verksam-
hetsområde*

yrkar därför bifall till vår reservation med begäran om att bidraget till SIPRI fastställs till 8 020 000 kr.

I vårt land spelar folkrörelserna en avgörande roll när det gäller att informera och engagera människor i utvecklingsfrågor och i nedrustningsarbetet. Vi har inget att invända mot utskottets förslag att frågan om folkrörelsernas roll i internationella informationsfrågor prövas i ett sammanhang. Vi är emellertid angelägna om att inför regeringens handläggning av denna fråga understryka vikten av att Sveriges insatser på nedrustningsområdet är väl förankrade hos det svenska folket. Endast då kan de få tyngd i internationella sammanhang. Det är därför viktigt att folkrörelserna stöds på olika sätt. De måste även ges möjlighet att delta i arbetet på att klargöra förhållandet mellan nedrustning och utveckling och att tränga in i den omställningsprocess som en anpassning till en ny ekonomisk världsordning förutsätter.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationen 3 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

ANNA ELIASSON (c):

Herr talman! I det betänkande från utrikesutskottet som vi nu behandlar berörs även det europeiska samarbetet. Jag vill säga några ord i anslutning till den motion som jag står som första namn på och som handlar om det europeiska ungdomssamarbetet.

På europeisk nivå spelar Europarådet en betydande roll som den bredaste basen för ett demokratiskt ungdomssamarbete genom det stöd Europarådet lämnar till ungdomssamarbetet. Inrättandet av nya institutioner inom EG med ambitioner på det kulturella området och i fråga om ungdomssamarbete rubbar inte betydelsen av ett fortsatt och utvecklat arbete på bredaste möjliga europeiska bas.

Inom Europarådssamarbetet kanaliseras stödet till ungdomssamarbetet genom två fasta institutioner som tillkommit under 1970-talet. Det är dels ungdomsfonden, dels ungdomscentret i Strasbourg. Trots att ungdomsfonden är en relativt sen skapelse spelar den redan en stor roll för att stödja en rad aktiviteter och ett stort antal organisationer i deras arbete.

Fondens problem i dag är de ekonomiska resurserna. Det finansierings-system fonden har byggdes ursprungligen upp med tanke på att ytterligare stater utanför Europarådet skulle kunna delta i samarbetet, en möjlighet som man då såg en viss realism i. Av detta skäl kom ungdomsfondens finansiering att läggas utanför Europarådets budget.

Det innebär att fonden i hög grad är beroende av varje enskilt medlemslands goda vilja. Med gällande ordning krävs att *alla* länder är överens om varje uppräknings av det fasta bidraget, eller grundbidraget, till fonden. Påpekas bör att de fasta bidragen formellt inte är obligatoriska, vilket man kan förledas att tro när man läser utskottsbetänkandet. Även de fasta bidragen är frivilliga, vilket också framgår av stadgarna, artikel 8 a. Även om, för att ta ett exempel, inget land skulle rösta emot en uppräknings av bidragen, är det tänkbart att man i praktiken avstår från att betala in sin del av den beslutade

uppräknigen. De annars vanliga majoritetsreglerna tillämpas således inte i fråga om fondens finansiering. Eftersom medlemskretsen i Europarådet har vidgats med ytterligare länder ställs allt större krav på enighet för varje förändring av grundbidragen. Detta understryker ytterligare att fondens finansieringssystem bör ses över och förändras, så att en ökad ekonomisk trygghet kan skapas för en fortsatt utveckling av det för ungdomsorganisationerna så betydelsefulla samarbetet. Innan så har skett är fonden starkt beroende av de frivilliga kompletterande bidragen och storleken av dessa.

I jämförelse med de andra nio länder som f. n. ger ett frivilligt kompletterande bidrag till fonden ligger det svenska bidraget klart under genomsnittet. Detta är inte rimligt med hänsyn till den vikt Sverige i övrigt tillmäter ungdomssamarbetet.

Ser vi till bidragen för 1978 var det svenska frivilliga kompletterande bidraget i relation till det fasta bidraget avsevärt lägre än det norska och det danska bidraget. Sveriges bidrag motsvarade 27 % av det fasta bidraget, medan Danmarks bidrag motsvarade 43 % och Norges 92 %. Inte bara dessa länder och Västtyskland – som f. ö. är den dominerande bidragsgivaren – svarade för en större insats än Sverige utan också länder som Belgien, Irland och Nederländerna.

Med dessa ord vill jag, herr talman, understryka vikten av att de svenska insatserna nu görs på en högre nivå än hittills, samtidigt som arbetet på att skapa en bättre finansieringstrygghet måste bedrivas också på annat sätt. Jag ser det därför som angeläget att utrikesutskottets allmänt välvilligt hållna skrivning, där utskottet förutsätter "att ytterligare frivilliga bidrag kommer att övervägas", också leder till att en uppräknig av det svenska frivilliga kompletterande bidraget till fonden kommer till stånd.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Det är en glädje att i år liksom tidigare år konstatera den allmänna enighet som råder om huvudpunkterna i propositionen om anslag inom utrikesdepartementets verksamhetsområde. Det råder inga menings-
skiljaktigheter beträffande anslagen till utrikesdepartementet, FN, Europarådet och andra internationella organisationer. Det som diskussionen gällt i dag har varit diverse andra anslag. Och man kan naturligtvis alltid diskutera avvägningarna.

Anna Eliassons motion har, som hon självt uttryckte det, fått en mycket välvillig behandling. I utskottets skrivning ligger i det fallet faktiskt både ett löfte för utskottets vidkommande och en hemställan till regeringen att beakta frågorna i fortsättningen.

Skrivningen beträffande Inger Lindquists motion har redan förklarats av en ledamot av utskottet. Jag vill bara tillägga att det står den kommitté som åberopas, folkrättskommittén, fritt att ta initiativ till delförslag, som också kan innebära framställningar om anslag. På så vis kan, om det är fara i dröjsmål och om behov föreligger, frågan om anslag extra ordinarie utöver vad Röda korset har till förfogande tas upp till behandling vid kommande tillfällen.

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets verksam-
hetsområde*

I fråga om SIPRI-anslaget är meningarna delade. Men ingen annan mening har gjorts gällande, vare sig i utskottet eller eljest, än att SIPRI har stor betydelse och att det är viktigt att denna organisation får det understöd som Sverige ensamt står för och som det är en glädje för oss att kunna ge.

Beträffande informationsanslaget har också meningarna varit delade. Där är att märka att vi befinner oss i en övergångsperiod. Det förbereds större insatser inom de närmaste åren, och i avvaktan på dem har de medel som nu ställs till förfogande ansetts tillräckliga.

I det sammanhanget, herr talman, skulle jag vilja tillägga en sak. I vårt internationella arbete och vårt fredsarbete ingår som en viktig beståndsdel – det är en av hörnpunkterna i den svenska utrikespolitiken – vår uppslutning kring FN. Det kan då vara av intresse att notera att varje svensk år 1976 bidrog till FN:s arbete med sju gånger så mycket som varje amerikan och tolv gånger så mycket som varje ryss.

Varje svensk bidrar årligen med 17 dollar och 18 cent. Norrmännen överträffar oss – de ger 17 dollar och 53 cent. Amerikanen ger 2:20 dollar, västtysken 1:93 dollar, italienaren 0:68 dollar och kinesen 0:05 dollar.

Sverige, Norge och Danmark är ganska unika i detta sammanhang i FN-systemet. De nordiska länderna svarar tillsammans för 15 % av hela FN:s budget. Jag kan nämna att Förenta staterna svarar för 23,8 %. Våra finansiella insatser från Norden står i detta sammanhang i full överensstämmelse med den ideologi som ofta kommer till uttryck från svensk sida och som innebär vår totala uppslutning kring Förenta nationerna och dess strävanden.

Herr talman! Jag har bara velat foga dessa siffror till protokollet för att ge en ytterligare belysning av våra insatser i internationella sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 7

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anna Lisa Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkan-
det nr 26 punkten 7 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155
Nej – 142

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1768 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkan-
det nr 26 punkten 7 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri
som föranleds av bifall till motionen nr 1768 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg
i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 284
Nej – 13
Avstår – 1

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1768 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den örra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkan-
det nr 26 punkten 7 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri
som föranleds av bifall till motionen nr 1768 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg
i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdepar-
tementets verksam-
hetsområde*

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Vissa anslag m. m.
inom utrikesdeparte-
mentets verksam-
hetsområde*

verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 285
Nej - 12
Avstår - 1

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av Allan Hernelius m. fl. samt 3:o) reservationen nr 3 av förste vice talmannen Torsten Bengtson m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Ingrid Sundberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Gunnel Jonäng begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 8 anta reservationen nr 2 av Allan Hernelius m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 av förste vice talmannen Torsten Bengtson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gunnel Jonäng begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 84
Nej - 85
Avstår - 128

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av förste vice talmannen Torsten Bengtson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gunnel Jonäng begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 131
Nej – 91
Avstår – 75

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

Punkten 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anna Lisa Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Lisa Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155
Nej – 142
Avstår – 1

Punkterna 10 och 11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 17 Anslag till högskola och forskning

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:25 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till högskola och forskning jämte motioner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

Punkten 1 (Vissa gemensamma frågor)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 377–440) behandlat högskole- och forskningsfrågor av allmän karaktär samt bl. a. föreslagit riksdagen att

godkänna vad som i propositionen förordats beträffande obligatoriska studerandesammanslutningar m. m.,

bemyndiga regeringen att besluta om omföringar mellan anslag för högskolan m. m. i enlighet med vad som förordats i propositionen,

i övrigt godkänna de riktlinjer för utbildning och forskning som angivits i detta avsnitt i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1978/79:320 av Olle Aulin m. fl. (m),

1978/79:619 av Stig Alemyr m. fl. (s),

1978/79:740 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gällde yrkandena att riksdagen skulle

1. uttala sig för att de målsättningar som angavs i motionen skulle utgöra grundvalen för den högre utbildningens utformning och inriktning (yrkandet 1),

2. hos regeringen hemställa om åtgärder för att påtagligt förbättra prognosinstrumenten för arbetskraftsbehovet i vad gällde utbildningsyrkena inom högskoleområdet liksom resurserna för yrkesvägledning (yrkandet 2),

hos regeringen hemställa om förslag

3. om åtgärder som syftade till att bredda möjligheterna att delta i särskilda kurser inom högskoleområdet (yrkandet 3 a),

4. för att förbättra invandrarnas möjligheter till högskolestudier bl. a. genom att införa kurser på de stora invandrarspråken (yrkandet 3 c),

5. om avskaffande av betygen inom högskolan (yrkandet 3 d),

6. innebärande att alla styrelser inom högskolan – under regionstyrelsenivå – skulle utses av dem som var verksamma inom högskolan i en gemensam valkorporation enligt principen en människa – en röst (yrkandet 3 e),

7. om upphävandet av lagen om elektorsförsamlingar och att dessa ersattes med allmänna direkta val i en valkorporation till linjenämnder (yrkandet 3 f),

8. om avskaffandet av kårobligatoriet i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 3 g),

1978/79:741 av Lena Öhrsvik m. fl. (s),

1978/79:932 av Sven-Gösta Signell m. fl. (s, c, m),

1978/79:1336 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag om avveckling av regionstyrelserna (yrkandet 3),

1978/79:1354 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari yrkats att riksdagen skulle

1. under avsnittet D, Högre utbildning och forskning, i propositionen 1978/79:100 bil. 12 anvisa 24 550 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit,

2. hos regeringen anhålla om att åtgärder skulle vidtas för att stoppa expansionen av förvaltningen och byråkratin i högskolan,

1978/79:1376 av Rune Rydén (m), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att uppdraget till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) vad gällde översynen av undantagen från kårobligatoriet kompletterades med att översynen skulle göras i samråd med de studerandes organisationer och att förslag skulle lämnas på hur obligatoriet också skulle kunna utvidgas,

1978/79:1634 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att all kurslitteratur för grundutbildningen inom högskolan översattes till svenska (yrkandet 2),

1978/79:1885 av Jan Bergqvist (s) och Lars-Ingvar Sörenson (s),

1978/79:1901 av Evert Hedberg m. fl. (s, c, m, fp),

1978/79:1924 av Lars Schött (m) och Gunnar Oskarson (m) samt

1978/79:1933 av Margaretha af Ugglas (m) och Rune Rydén (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande utbildningens utformning och inriktning skulle avslå motionen 1978/79:740, yrkandet 1,

2. att riksdagen beträffande betygssystem skulle avslå motionen 1978/79:740, yrkandet 3 d,

3. att riksdagen beträffande kurslitteratur på svenska skulle avslå motionen 1978/79:1634, yrkandet 2,

4. att riksdagen beträffande undervisning på invandrarspråk skulle avslå motionen 1978/79:740, yrkandet 3 c,

5. att riksdagen beträffande särskilda kurser skulle avslå motionen 1978/79:740, yrkandet 3 a,

6. att riksdagen beträffande onödig byråkrati i högskolan skulle avslå motionen 1978/79:1354, yrkandet 2,

7. att riksdagen beträffande prognosinstrument skulle avslå motionen 1978/79:740, yrkandet 2 i denna del,

8. att riksdagen beträffande yrkesvägledning skulle avslå motionen 1978/79:740, yrkandet 2 i denna del,

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Anslag till högskola och forskning

9. att riksdagen beträffande regionstyrelsernas avskaffande skulle avslå motionen 1978/79:1336, yrkandet 3,
10. att riksdagen beträffande regionstyrelsernas sammansättning skulle avslå motionerna 1978/79:741 och 1978/79:1924,
11. att riksdagen beträffande statlig högskoleenhet i Halmstad skulle avslå motionen 1978/79:1901,
12. att riksdagen beträffande statlig högskoleenhet i Skövde skulle avslå motionen 1978/79:932,
13. att riksdagen beträffande högskoleenhet i Malmö skulle avslå motionen 1978/79:320,
14. att riksdagen beträffande bibehållande tills vidare av systemet med obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar med avslag på motionen 1978/79:740, yrkandet 3 g, godkände vad som förordats i propositionen 1978/79:100,
15. att riksdagen beträffande utvidgning av obligatoriet skulle avslå motionen 1978/79:1376 i denna del,
16. att riksdagen beträffande befrielse från obligatoriet skulle avslå motionen 1978/79:619,
17. att riksdagen beträffande obligatoriska studerandesammanslutningar m. m. i övrigt godkände vad som förordats i propositionen 1978/79:100,
18. att riksdagen beträffande studerandesamverkan skulle avslå motionen 1978/79:1376 i denna del,
19. att riksdagen beträffande studentkårernas beslutsformer skulle avslå motionen 1978/79:1933,
20. att riksdagen beträffande upphävande av lagen om elektorfsörsamling skulle avslå motionen 1978/79:740, yrkandet 3 f,
21. att riksdagen beträffande valkorporation skulle avslå motionen 1978/79:740, yrkandet 3 e,
22. att riksdagen beträffande översyn av lagen om elektorfsörsamling skulle avslå motionen 1978/79:1885,
23. att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta om omföringar mellan anslag för högskolan m. m. i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100,
24. att riksdagen beträffande viss ytterligare medelsanvisning skulle avslå motionen 1978/79:1354, yrkandet 1,
25. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för utbildning och forskning som förordats i propositionen 1978/79:100 s. 401–440.

Följande två reservationer hade avgivits av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m):

1. beträffande regionstyrelsernas avskaffande, vari reservanterna ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1336, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande utvidgning av obligatoriet, vari reservanterna ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1376 i denna del som sin mening gav regeringen till känna att universitets- och högskoleämberget bort få i uppdrag att lägga fram förslag härom.

Punkten 8 (Vissa kurser för utländska studerande)

Regeringen hade under punkten D 22 (s. 568) föreslagit riksdagen att till Vissa kurser för utländska studerande för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 2 642 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:452 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära att direktiven för utredningen om gäststuderande kompletterades i enlighet med i motionen angiven målsättning, nämligen att gäststudiemöjligheter i första hand skulle medges studerande med små ekonomiska resurser,

2. hos regeringen begära att de diskriminerande regler beträffande studietakt, studieplan m. m. som i dag gällde för gäststuderande omedelbart avskaffades,

3. besluta uttala att kravet på ekonomiska garantier från hemlandet avskaffades,

1978/79:623 av Eva Hjelmström (vpk) och Inga Lantz (vpk), vari yrkats att riksdagen under utbildningsdepartementet D 22 Vissa kurser för utländska studerande anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 400 000 kr. förhöjt belopp, samt

1978/79:911 av Karin Andersson (c) och Anna Eliasson (c), vari yrkats att riksdagen beviljade ytterligare 400 000 kr. under anslaget D 22 Vissa kurser för utländska studerande för att bereda förutsättningar för inrättande av tjänster vid denna utbildning.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 samt med avslag på motionerna 1978/79:623 och 1978/79:911 till Vissa kurser för utländska studerande för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 2 642 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:452.

Punkten 13 (Medicinska forskningsrådet)

Regeringen hade under punkten D 36 (s. 583–584) föreslagit riksdagen att till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 97 000 000 kr.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Anslag till högskola och forskning

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1978/79:624 av Eva Hjelmström m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen
beslutade

1. att till Medicinska forskningsrådet anvisa ett särskilt reservationsanslag på 10 000 000 kr. att användas inom området preventivmedelsforskning,
2. att som sin mening ge regeringen till känna att det anvisade särskilda anslaget för preventivmedelsforskning borde ses som en förstärkningsresurs för forskningsområdet,

1978/79:916 av Stig Gustafsson m. fl. (s),
1978/79:1650 av Erik Larsson m. fl. (c),
1978/79:1651 av Erik Larsson m. fl. (c),
1978/79:1916 av Margit Odelsparr (c) och
1978/79:1936 av Allan Åkerlind (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande uttalanden rörande stressforskningslaboratoriet skulle avslå motionerna 1978/79:916, yrkandet 2, och 1978/79:1651,
2. att riksdagen beträffande medelsram för stressforskningslaboratoriet skulle avslå motionerna 1978/79:916, yrkandet 1, 1978/79:1650 i denna del och 1978/79:1936,
3. att riksdagen beträffande forskning i psykiatri m. m. skulle avslå motionen 1978/79:1916,
4. att riksdagen beträffande preventivmedelsforskning skulle avslå motionen 1978/79:624, yrkandet 2,
5. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1978/79:100 samt med avslag på motionerna 1978/79:624, yrkandet 1, 1978/79:916, yrkandet 1, och 1978/79:1650 i denna del till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 97 000 000 kr.

OVE NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Vid utbildningsutskottets betänkande nr 25 om anslag till högskola och forskning är fogade två reservationer, båda moderata. De rör välkända tvistefrågor – regionstyrelserna och kårobligatoriet – väl debatterade under en längre tid. Jag skall därför fatta mig ganska kort.

Under hela debatten om U 68 och H 75 har vi inom moderata samlingspartiet liksom en rad andra instanser förfäktat tanken att regionstyrelserna är överflödiga. Erfarenheterna från de år som gått sedan regionstyrelserna projekterades och inrättades stöder vår uppfattning att så är fallet.

De skäl som decentraliseringsgruppen – den s. k. Ullenhagutredningen – anför för att bibehålla dessa regionala organ som inneburit att vi fått ytterligare en beslutsnivå, en mellannivå, är inte särskilt bärande.

Att märka är att samtidigt som det förordas att dessa regionstyrelser skall finnas kvar, så föreslås att man bör utreda om inte dessa regionstyrelseras viktigaste uppgift skall överflyttas till i första hand riksdag och regering, den

uppgiften nämligen att fördela medel till lokala och individuella utbildningslinjer och enstaka kurser. Varför inte genomföra en sådan reform och samtidigt avveckla regionstyrelserna? Att därefter söka motivera att regionstyrelserna även efter en sådan ändring skulle ha en vägande uppgift att fylla torde, som vi ser det, vara ganska hopplöst. Vad som återstår kan fördelas på högskolestyrelserna och UHÄ.

Studerandeorganisationerna har ända sedan regionstyrelsernas tillkomst starkt kritiserat dem, en kritik som även många lärare och t. o. m. administratörer instämt i.

Regionstyrelserna är enligt vår uppfattning ett onödigt byråkratiskt mellanled, som kostar stora pengar – många miljoner. Pengarna skulle kunna användas till att förbättra kvaliteten på framför allt grundutbildningen.

Just nu synes det vara politiskt omöjligt att avskaffa regionstyrelserna. Tanken på möjligheten måste emellertid hållas levande. Ullenhagutredningen känner till den politiska omöjligheten och måste därför hitta argument för regionstyrelsernas bibehållande, även om detta synes bereda vissa svårigheter. Avvecklingen är den enda rena linjen. Administratörerna inom denna del av högskoleväsendet kan beredas mera väsentliga sysselsättningar, liksom de inblandade politikerna.

Vad beträffar kårobligatoriet, dvs. obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar, torde det nu stå ganska klart att det icke inom överskådlig tid går att ersätta detta med icke-obligatoriskt medlemskap, om – jag betonar *om* – de studerandesociala verksamheterna av olika slag skall kunna upprätthållas. De principiella invändningar som förvisso kan resas mot ett obligatorium har tills vidare lagts åt sidan. Verkligheten har tvingat till detta.

Utskottet konstaterar att det trots ett omfattande utredningsarbete visat sig omöjligt att nå en ur olika synvinklar acceptabel lösning av de problem som är förknippade med ett avskaffande av kårobligatoriet. Det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar skall alltså enligt utskottet tills vidare bibehållas. Därom är vi eniga.

Däremot är vi inte eniga om att någon utvidgning av obligatoriet under inga förhållanden får komma i fråga. Vi moderater utgår ifrån att obligatoriet, trots att det obligatoriska medlemskapet är tveksamt – det medger jag gärna – ur föreningsfrihetens synvinkel, kommer att bestå avsevärd tid framöver. Möjligheten att under tiden utvidga obligatoriet, om inblandade parter skulle finna att detta bäst tjänar saken, dvs. det arbete som studentkårerna ansvarar för, bör finnas. Observera att jag säger möjlighet – inte mer. Från ansvarigt studenthåll föreligger önskan om en sådan möjlighet. Skulle en dylik möjlighet utnyttjas – jag är inte säker på att så ovillkorligen kommer att ske – bör detta inte göra det svårare att när tiden är mogen på en gång avveckla hela obligatoriet.

Under mellantiden – jag tror som sagt att den blir lång – måste de studerande kunna få ordna sitt studerandefackliga, studentsociala och servicemässiga arbete som det för dem synes bäst och mest ändamålsenligt. Statsmakterna kan f. n. – det är bara att konstatera – inte erbjuda ett alternativ

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

till obligatoriet som är detta överlägset. Tyvärr, kan man säga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2, fogade till utskottets betänkande.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! I samband med att högskolan reformerades uppsattes en rad – bland dem flera bra – målsättningar för den nya högskoleutbildningen. Rekryteringen skulle breddas, organisationen demokratiseras och utbildningen decentraliseras för att nå ut till nya grupper. Uppräkningen skulle kunna göras lång. Självfallet är det för tidigt att ge ett slutligt betyg åt reformen. Det är också för tidigt att relatera alla dessa på papperet så fina målsättningar med den praktik som utvecklats vid högskolorna. Men jag kan inte underlåta att något peka på de drag som redan nu är märkbara. Det är drag som står i klar kontrast till de utstakade målen. Det är också drag som vi från vpk varnade för och som så nära sammanhänger med själva grundvalen för reformen – en reform avsedd att effektivisera utbildningen, göra den rationellare och mer anpassad till näringslivets behov av arbetskraft, inte till folkflertalets behov av utbildning.

Har högskolorna breddat sin rekrytering? Har den sociala snedrekryteringen vid universiteten brutits? Nej, tyvärr – arbetarklassens andel är fortfarande försvinnande liten.

Har högskolorna demokratiserats? Till formen har naturligtvis universiteten något förlorat sin feodala självständighet, men i huvudsak har reformerna stannat på papperet. Speciellt de inre funktionerna har behållit sina tidigare drag med starkt professorsvälde och kollegialitet. Hierarkin är obruten, och själva förvaltningen av högskolan sköts genom den nya beslutsorganisationen i långt större utsträckning av ett slags korporativistisk sammanslutning, där de studerande får allt mindre att säga till om. Den byråkratisering, som reformen inneburit, har tyvärr förstärkts av den s. k. decentraliseringen.

Har utbildningens innehåll och inriktning förändrats? Ja visst, men till det sämre. De flesta utbildningar har fått kraftigt sänkta anslag – det torde alla partier kunna vara överens om. Det räcker med en enkel matematik för att konstatera. Försämrade resurser innebär också försämrade möjligheter till förnyelse, till fördjupning och förändring.

Vpk anser att en radikal omläggning av utbildningens innehåll måste komma till stånd vid högskolorna. Det måste vara en utbildning och en forskning för en alternativ produktion, som kan sättas in i varvsarbetarnas och tekoarbetarnas tjänst liksom den måste kunna sättas in i kampen mot kulturkommersialismen. För detta krävs resurser och mer eller mindre en kulturrevolution vid högskolorna.

Vi har i en rad motioner till årets riksdag sökt utveckla hur en förbättring och förändring skulle kunna komma till stånd. Tyvärr har utskottet avvisat samtliga våra krav, såväl vad gäller utbildningens innehåll, antagningssystem, organisation som dimensionering. Jag skall, herr talman, inte ta upp tiden med att redogöra för alla dessa krav – de finns i motionen. Jag skall

emellertid ta upp några områden, där det borde varit möjligt att uppnå större enhet i riksdagen, områden som är betydelsefulla för de studerande.

Det första avser dimensioneringen. Där har utskottet med en infam skrivning noterat att vi anser det principiellt riktigt med en dimensionering, men man har förbigått att tala om varför vi är motståndare till avskaffandet av den fria sektorn i dag. Som vi framhållit tidigare måste möjligheterna att få jobb efter genomgången utbildning vara vägledande för dimensioneringen. Nu styr man en sektor av samhället, nämligen utbildningen, men bortser ifrån att denna s. k. styrning bara kan gagna kapitalet så länge man inte också styr den ekonomi och arbetsmarknad som de studerande kommer ut till.

Det andra området gäller rekryteringen och den med den nära sammanhängande studiefinansieringen. Trots målsättningarna med högskolereformen har alltså ingen nämnvärd förändring inträffat vad gäller rekryteringen. Det är tveklöst så att även om det främst är andra faktorer som försvårar en brytning av snedrekryteringen, så underlättar inte nuvarande system för arbetarklassen att kunna studera. Det faktum att utbildningen nu skall spärras kommer ytterligare att bidra till detta. Det är ett känt faktum att snedrekryteringen är hårdast vid de spärrade linjerna.

Förutom förbättrade ekonomiska möjligheter och ett förändrat antagningssystem så betyder givetvis en demokratisering av högskoleorganisationen mycket för att ta till vara de studerandes erfarenheter och förändra utbildningens innehåll. Högskolan är alltså fortfarande djupt odemokratisk. Ett av de mest odemokratiska inslagen utgör de obligatoriska studerandesammanslutningarna.

Samtliga övriga partier är här beredda att för en mindre summa pengar i statsbudgeten tumma på en av våra mest grundläggande demokratiska rättigheter, nämligen varje medborgares rätt att själv få avgöra om han eller hon vill ansluta sig till en förening eller inte. För det är vid pengarna skon kniper. Det är ingen omöjlighet att avskaffa obligatoriet om bara staten är beredd att satsa medel på hälsovård och andra sociala åtaganden.

Nu är dessutom förhållandet det att somliga studerande är anslutna till obligatoriet, andra inte. Det innebär att fullt kaos råder på många håll i landet. Lagen om elektorsförsamlingar har starkt kritiserats av en lång rad olika studerandeorganisationer, och många har också bojkottat dessa odemokratiska församlingar. Men utbildningsministern, socialdemokraterna och moderaterna vidhåller att de skall finnas kvar. Vpk kräver i sin motion en i grunden demokratiserad högskola, där alla verksamma har lika stort värde och inte, som i dag, en professorsröst är mångdubbelt mer värd än en studerandes.

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande finns också några andra frågor upptagna. En avser den situation de utländska studerandena och invandrarna lever i. Utskottet pekar på att stora ekonomiska insatser görs för invandrarna. Visserligen är fler insatser motiverade, säger man, men i nuvarande ekonomiska läge är detta omöjligt. Vårt krav att invandrarna bör ges möjlighet att studera på sina egna språk avslås därför. Utskottet säger t. o. m. att det otillfredsställande förhållande som i dag råder och som

utestänger oerhört många invandrare från högre studier skall bestå för överskådlig tid. Vi kan inte acceptera denna inställning. Vi är väl medvetna om att det skulle ta tid att starta högskolestudier på samtliga större invandrarspråk på de allmänna linjerna. Men det borde vara fullt möjligt att redan i dag undersöka exempelvis finska, grekiska och jugoslaviska invandrarens förutsättningar att studera ett antal ämnen vid universiteten. Med utskottets negativism blir detta aldrig möjligt.

Vi har tidigare framfört förslag, som kraftigt skulle förbättra de utländska studerandenas ställning. Vi återkommer nu med dessa krav. Utskottet hänvisar till att en utredning har tillsatts. Nåväl, men ett av våra krav gäller just denna utredning, nämligen att direktiven kompletteras så att målsättningen fortsättningsvis skall vara att i första hand studerande med små ekonomiska resurser skall beredas möjlighet att studera vid svenska universitet och högskolor. Utskottet avvisar utan motivering också detta mycket rimliga krav.

Slutligen, herr talman, några ord om preventivmedelsforskningen. Det känns många gånger otillfredsställande att nära sammanhängande frågor splittras upp på olika utskott och behandlas vid olika tillfällen. Så diskuterades t. ex. förra veckan frågan om en utbyggd preventivmedelsrådgivning i enlighet med Gotlandsprojektet. I dag skall vi ta upp ökade anslag till forskningen inom samma område. Men sådan är nu en gång ordningen.

Utskottet avvisar på nytt vårt krav – denna gång med motiveringen att medicinska forskningsrådet stöder några projekt inom detta område. Vi har inte förnekat detta. Vad vi har framhållit är att det är ett klart eftersatt område, särskilt mot bakgrund av hur många som dagligen utnyttjar p-piller eller ständigt använder spiral och även mot bakgrund av de mångmiljonvinster som läkemedelsföretagen under årtal har gjort på våra kroppar.

Forskningen är, herr talman, männens värld, där de fortfarande härskar i stort sett oinskränkt – därav kanske det enligt uppgift bristande intresset för ett så stort och viktigt forskningsområde. Intresset för att utveckla preventivmedel för män är likaså ringa. Detta förhållande tycker vi att riksdagen borde ändra på. Vårt krav är synnerligen välmotiverat.

Med detta yrkar jag bifall till samtliga vpk-motioner.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas anslagen till flertalet av fakulteterna. Jag vill säga, när utbildningsministern nu sitter i kammaren, att vid överläggningar mellan utskottet och företrädare för högskolor har det anförts att det är felräkningar bakom vissa av anslagsposterna. Jag tar självfallet inte ställning till om påståendet är riktigt eller inte – jag känner också till att förhandlingar har pågått mellan vederbörande och departementet – men jag vill uttala att jag betraktar det som självklart att regeringen återkommer till riksdagen med förnyade anslagsäskanden, om det skulle visa sig att felräkningar föreligger.

Herr talman! Eva Hjelmström ägnade sig åt sin sedvanliga kritik mot det högskolebeslut som riksdagen fattade för några år sedan. Jag har sagt tidigare

– och detta gäller även vad Ove Nordstrandh var inne på – att om det visar sig, när vi efter några år har vunnit erfarenhet av högskolereformen, att vi på vissa punkter har kommit snett, så skall vi naturligtvis utan hänsyn till prestige göra de förändringar som kan vara nödvändiga.

Men högskolereformen är ännu så pass färsk att det inte är motiverat med några stora ingripanden i den. Det har jag sagt ett par gånger här från talarstolen, och det gör, herr talman, att jag inte finner anledning att fördjupa mig i en debatt med Eva Hjelmström om detta. Det finns inte skäl att nu vidta de förändringar av högskolans organisation som man från vpk:s sida hävdar bör ske.

Eva Hjelmström kommer också tillbaka till de resonemang om den fria sektorn som vi har haft två gånger nyligen i riksdagen och som vi kommer att få om ett par veckor igen, då riksdagen skall ta ställning till hur anslagen skall beräknas när den fria sektorn försvinner.

Det finns alltså ingen som helst anledning att nu upprepa de argument som under loppet av några månader vid två tillfällen har framförts här i kammaren.

Herr talman! När jag säger också till Ove Nordstrandh, att vi ännu inte har vunnit så mycket erfarenhet av högskolereformen att det finns anledning att göra några mera djupgående ingrepp i den gäller detta bl. a. regionstyrelserna.

När utskottet träffar företrädare för regionstyrelserna eller människor som i andra sammanhang är berörda av deras arbete, framförs det övervägande positiva omdömen om dessa styrelser. Man kan självklart diskutera hur stora de skall vara och hur de skall vara sammansatta, men regionstyrelserna som instrument i högskoleväsendet har huvudsakligen fått ett positivt mottagande.

Jag vill gärna erinra om att i första hand är det de små högskoleenheterna som ser ett stöd i regionstyrelserna i förhållandet till de större enheterna.

Jag yrkar avslag på förslaget att riksdagen nu skall besluta att regionstyrelserna avskaffas.

När det gäller kårobligatoriet ansluter sig utskottet till regeringens förslag. Det finns inget underlag för att utvidga kårobligatoriet till nya grupper, som moderaterna vill. Det utskottet begär är att man skall överväga om det går att befria ytterligare vissa grupper från obligatoriskt medlemskap.

Här finns t. ex. deltidsstuderande, det finns människor som reser till studicorten en eller ett par gånger i veckan och som inte har möjligheter att utnyttja studentkårens erbjudanden av olika slag. Det kan diskuteras om de skall vara obligatoriskt anslutna, och utskottet utgår ifrån att den frågan ytterligare skall övervägas. Dessutom har Sveriges förenade studentkårer vid uppvaktning i utskottet sagt att man kan tänka sig olika höga avgifter, beroende på hur mycket vederbörande kan utnyttja medlemskapet i studentkåren.

Vi räknar med att funderingarna kring det här skall hjälpa oss fram så småningom till ett beslut som innebär att fler grupper kan slippa det obligatoriska medlemskapet. Någon utökning av det är över huvud taget inte

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

aktuell.

Jag ber att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att Stig Alemyr borde ha tagit litet intryck av den kritik som har kommit också från hans egna partikamrater vid universiteten och högskolorna. Under de senaste veckorna har det varit en flod av insändare med väldigt stark kritik, bl. a. mot byråkratiseringen och den försämring som har inträtt sedan högskolereformen genomfördes. Men det har Stig Alemyr uppenbarligen inte gjort. Jag tycker han borde ta en diskussion där.

Beträffande kårobligatoriet så vände Stig Alemyr på det hela. Det enda rimliga är faktiskt att avskaffa denna odemokratiska institution. Det finns ingen som helst anledning att, bara till följd av att man inte vill anslå en viss summa pengar, förvägra folk att själva få välja om de vill vara med i en organisation eller inte.

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis självklart att när det gäller vilka jag skall diskutera med, så tar jag inte råd av Eva Hjelmström. Men jag känner också till att det på olika håll inom högskoleväsendet hävdas att byråkratin har ökat med högskolereformen. Mitt allmänna generella uttalande att om det visar sig att vi har kommit fel någonstans kan vi naturligtvis ändra det så småningom när erfarenhet har vunnits gäller i hög grad denna fråga. Det finns de som hävdar att man sammanträder så mycket att man inte hinner göra särskilt mycket annat. Om detta visar sig vara riktigt när några år har gått skall vi göra vad vi kan för att åstadkomma justeringar i systemet.

Skall man avskaffa kårobligatoriet och skall de studerande få behålla de förmåner de f. n. har, så måste staten ta över kostnaderna, och det blir mycket dyrbart. Det finns delade meningar om hur mycket detta skulle kosta, men det kan kosta bortåt 30 miljoner. Det är inte möjligt att göra detta just nu. Det är det viktigaste skälet till att utskottet accepterar förslaget att kårobligatoriet i den form det nu presenteras skall vara kvar, men uttalar önskemål om att vissa grupper skall kunna befrias från det obligatoriska medlemskapet.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det har redan slagit fel, och jag tog upp en rad av de faktorerna i mitt inledningsanförande. Jag tycker att Stig Alemyr, som påstår sig slåss för arbetarrörelsen, något borde tänka på och titta på hur den sociala snedrekryteringen fortfarande är vid universiteten. Det är faktiskt inte så att arbetarklassen har vunnit ökat insteg vid högskolorna och universiteten.

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har sagt tidigare till Eva Hjelmström att hon har fel – hon kan inte detta ämne. En av fördelarna och framgångarna med högskolere-

formen är ju att vi nu håller på att nå ut till nya studerandegrupper som tidigare icke hade möjlighet att söka högskoleutbildning. Hela systemet gynnar deras kontakt med högskolan. Tittar man ute i landet på kursutbudet och studerandegrupperna finner vi att, även om vi inte har nått ända fram, vi är på väg att nå nya medborgargrupper.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

Tredje vice talmannen anmälde att Eva Hjelmström anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

MARGIT ODELSPARR (c):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 25 behandlas bl. a. motionen 1915, som tar upp frågan om ökat stöd till cancerforskning. I motionen har jag aktualiserat frågan om kostens betydelse för vår hälsa. Jag har även framfört önskemål om att forskningen i större utsträckning inriktas på att klargöra eventuellt samband mellan kostens sammansättning och benägenheten att reagera på cancerframkallande ämnen. Jag vill därför närmare vidareutveckla de tankegångar jag framfört i motionen.

Det anses numera allmänt att den övervägande andelen – 70–90 % – cancer hos människan orsakas av miljöfaktorer. En av de viktigaste miljöfaktorerna är kosten. Forskning under de senaste tio åren antyder att kostfaktorer spelar roll vid uppkomsten av 40 % av all cancer hos män och 60 % av all cancer hos kvinnor. Jag skall anföra några exempel på kostrelaterade cancerformer.

Magcancer har minskat i frekvens i USA under det senaste halvsekle. Det är fortfarande en viktig cancerform i Japan, Öst- och Nordeuropa samt delar av Latinamerika. Det antas allmänt att minskningen av magcancer i USA bl. a. beror på en ökad konsumtion av livsmedel som innehåller C-vitamin och en minskad konsumtion av nitritbehandlade matvaror. C-vitamin tycks nämligen minska bildningen av cancerframkallande ämnen som annars kan uppstå från nitrit.

Andra cancerformer som har samband med kosten är tjocktarmscancer, bröstcancer och prostatacancer, vilka alla är exempel på mycket vanliga cancerformer i vårt land. I dessa fall är emellertid sannolikt andra kostfaktorer av betydelse än i fallet magcancer. En hel del undersökningar tyder på att högt fettintag och låg fiberhalt i kosten är faktorer som kan öka risken för tjocktarmscancer. En hög fetthalt i kosten anses också vara en riskfaktor vid uppkomsten av bröstcancer och möjligen också prostatacancer.

Exakt hur dietära faktorer som fett- och fiberhalt kan påverka cancerbildningen i kroppen är oklart. En möjlighet som många forskare anser sannolik är att kosten påverkar kroppens försvar mot cancerframkallande ämnen. Normalt har vi nämligen skyddsbarriärer mot främmande och farliga ämnen i form av bl. a. tarmfloran och levern, som kan bryta ned dessa ämnen och oskadliggöra dem. Under vissa omständigheter kan emellertid leverns ämnesomsättning i stället åstadkomma en aktivering av cancerframkallande ämnen. Balansen mellan kroppens avgiftande och canceraktiverande förmåga kan uppenbarligen i hög grad påverkas av kostens sammansättning. Det borde alltså i princip vara möjligt att genom ändringar i vår husmanskost

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

kraftigt påverka cancerförekomsten i vårt land.

Även om vi känner till en del kostfaktorer som sannolikt påverkar kroppens cancerförsvar, återstår mycket forskning att göra på området. Forskning rörande kostens betydelse för uppkomsten av cancer har en mycket undanskymd plats i vårt land, trots områdets utomordentligt stora samhällsvikt. Detta beror delvis på att den svenska cancerforskningen ännu ej hunnit i kapp den amerikanska forskningen, som mer och mer kommit att inrikta sig på miljöfaktorers betydelse för uppkomsten av cancer. Ett annat skäl är att svenska näringsforskare traditionellt mest sysslat med frågor rörande kost och hjärtsjukdomar och kanske ej i tillräckligt hög grad hämtat impulser från den moderna amerikanska näringsforskningen, där cancerfrågor blivit alltmer framträdande.

Vår nuvarande felnäring leder till svårt mänskligt lidande och höga sjukvårdskostnader. Det är alltså hög tid att vi avsätter tillräckliga resurser till utbildning och forskning inom området. Resurserna är nu oacceptabelt små. Det kanske värsta exemplet på samhällets behandling av detta viktiga område har samband med utbildningen av näringsexperten vid Karolinska institutet. Detta lärosäte har att i samarbete med Stockholms universitet svara för den enda kvalificerade utbildningen av näringsexperten i vårt land. Denna utbildning hotas nu helt eller delvis av nedläggning.

Innan jag går vidare på frågan om utbildning av näringsexperten vill jag säga några ord om deras arbetsuppgifter.

Välutbildade näringsexperten har en viktig uppgift inom t. ex. friskvården och sjukvården liksom även inom livsmedelsindustrin, vidare som kostutlysare i massmedia och inom utbildningen av olika kategorier av lärare, t. ex. forskollärare och vårdyrkeslärare. Näringsexperternas uppgifter ter sig alltmer betydelsefulla i vårt samhälle, när man börjar betona betydelsen av förebyggande åtgärder mot uppkomsten av ohälsa. Anställningen av näringsexperten inom livsmedelsindustrin utgör samhällets garanti för att industrin låter erfarenhet och resultat från näringsforskningen vara vägledande vid produktionen av livsmedel. De statliga verken behöver gediget utbildade näringsexperten för att kunna fatta välgrundade beslut. Allmänhetens stora intresse för kostfrågor kräver vidare en hög kvalitet på informationen från samhällets sida för att man skall kunna undvika att den enskilda individen tillfredsställer sitt informationsbehov genom kostrekommendationer från personer med en otillfredsställande utbildning.

Sammanfattningsvis kan sägas att utbildningen av näringsexperten är en viktig samhällsangelägenhet och att samhällets behov av denna yrkeskategori inom en nära framtid kan förmodas bli än mer uttalat.

Kursen i näringslära vid Karolinska institutet är främst avsedd för de studerande vid matematisk-naturvetenskaplig fakultet och omfattar tre terminers undervisning. Denna ges efter det att studenterna under tre förberedande terminer, varvid studierna huvudsakligen är förlagda till Stockholms universitet, läst kemi, biologi, biokemi och humanfysiologi. Ansvaret för de tre terminernas undervisning i näringslära vid Karolinska institutet vilar på institutionen för medicinsk näringslära. Trots ämnets

samhällsvikt har denna institutions petitaaskanden alltid nonchalerats. Med den personalstyrka som i dag finns är det orimligt att kunna svara för tre terminers kvalificerad utbildning i näringslära av näringsexperter. Därför är det nödvändigt med personalförstärkningar. Om vi får en kvalificerad utbildning av näringsexperter, kommer detta också att medföra större möjligheter att bedriva en kvalificerad forskning på området kost och cancer. Speciella forskningsmedel bör avsättas för detta ändamål.

Herr talman! Det är i och för sig positivt att utskottet har hemställt om inrättandet av en professur i cancerteepidemiologi vid Karolinska institutet, men eftersom en sådan tjänst i huvudsak gäller arbetsmiljöns inverkan vid cancer har mitt yrkande i motionen endast till viss del blivit tillgodosett. För dagen har jag emellertid inget annat yrkande, men kommer att följa frågan med stor uppmärksamhet och hoppas på att erforderliga resurser ställs till förfogande i framtiden.

OLLE AULIN (m):

Herr talman! I samband med att riksdagen 1977 förelades förslag till en ny högskoleorganisation motionerade jag om att en särskild högskola borde bildas för de olika utbildningsenheter i Malmö som har ansvaret för högre utbildning med pedagogisk eller kulturell inriktning. Det skulle enligt min mening ha inneburit en smidigare organisation och ett ökat inflytande för både eleverna och de för utbildningen direkt ansvariga. Den motionen avslogs.

Erfarenheterna av den nya organisationen vid Lund-Malmö-universitetet har visat att lärarutbildningens särart inte beaktas i tillräcklig omfattning och att identiteten försvinner i en större enhet. Det säger lärare och personer inom elevkårer och fackliga organisationer vid de berörda enheterna. De menar därför att det tidigare beslutet borde omprövas.

Jag tycker att mina farhågor om en otymplig organisation har besannats, och i motionen 320 begär därför vi motionärer en omprövning. Utskottet avstyrker och menar att det behövs ytterligare några års erfarenhet, innan frågan om en särskild högskoleenhet i Malmö kan tas upp till omprövning.

Jag tycker att det är skada att man inte redan nu är beredd att ompröva ett, enligt min mening, felaktigt beslut från 1977. Min förhoppning är emellertid att man inom utbildningsdepartementet och inom utskottet noggrant följer utvecklingen och att man är beredd att tidigt dra slutsatser av den successiva utvärdering av organisationen som jag hoppas sker, så att vi snart, mycket snart, kan ta flera steg på vägen mot en mindre byråkratisk högskoleorganisation, en organisation där anslagen i ännu större utsträckning går till utbildning och forskning och i mindre utsträckning till administration.

Herr talman! Mot ett enigt utskott har jag för dagen inget yrkande.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Detta betänkande behandlar en och en halv av arbetarpartiet kommunisternas motioner på utbildningsområdet. Motionen 1634 har nämligen tillkommit på det sättet att man brutit ut fyra att-satser ur motionen

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

1633. Denna sönderhackning omöjliggör egentligen en seriös och sammanhängande behandling av utbildningspolitiken. Varje ansats till att sätta in utbildningspolitiken i dess rätta sociologiska sammanhang söker utskottet undvika. Och inte bara undvika – man söker ge sken av att vi har en klasslös utbildningspolitik i Sverige.

Men, herr talman, inga fraser i stil med "att underlätta för olika grupper att tillgodogöra sig högre utbildning" kan dölja det faktum att det blivit svårare för de högskolestuderande som inte gått den traditionella vägen – nämligen från gymnasium till högskola – att nå fram till de uppställda studiemålen. Ett av hindren för dessa studerande – de s. k. 25:4-orna – är att de ofta har sämre kunskaper i engelska än de yngre studerande som har börjat läsa engelska i grundskolan och fortsatt i gymnasieskolan. För att undanröja detta hinder har vi i motionen 1634 föreslagit att all kurslitteratur för grundutbildning inom högskolan skall översättas till svenska.

Enligt utskottet är det helt uteslutet – även av kostnadsskäl – att tillgodose detta krav. Så kan man naturligtvis svara när man som utbildningsutskottet – för att citera Henrik Ibsen – ser frågorna "stykkevis og delt".

I samma motion har vi också upprepat ett gammalt krav på ett statligt läromedelsförlag. Och ser man förslagen i sitt sammanhang blir kostnadsargumentet ytterst bräckligt. Det är inte obekant för någon – allra minst för utbildningsministern – att läromedelsframställningen här i landet är hundra-procentigt kommersiell. Den skiljer sig inte i något avseende från annan kommersiell verksamhet. Framställning och försäljning av läroböcker sker efter samma normer och med samma metoder som när det gäller att förse skolorna med tvål och toalettpapper. Floran av läroböcker inom samma ämnesområde dokumenterar vad jag har sagt om den kommersiella styrningen av läromedelsframställningen. Om behovet av läromedel skulle vara det avgörande och profitintressena skulle bannlysas från utbildningsområdet skulle det med all säkerhet bli pengar över för en utökad översättning av kurslitteratur till svenska. Och detta innebär inte på något sätt – vilket utskottet tycks mena – att det skulle ske en kvalitetsförsämring.

Jag vill därför yrka bifall till det aktuella yrkandet i motionen 1634.

I motionen 1354 har vi krävt åtgärder för att stoppa expansionen av byråkrati inom högskolan. Utskottet medger att denna fråga är föremål för uppmärksamhet genom att informera riksdagen om att man inom utbildningsdepartementet för två år sedan tillsatte en decentraliseringsgrupp. Remissvaren på gruppens betänkande får väl visa om de föreslagna åtgärderna syftar till att minska byråkratin eller om det bara är fråga om något som kan liknas vid berättelsen om Kejsarens nya kläder. Jag tillåter mig emellertid att tvivla på att utbildningsdepartementet har presterat något som ur arbetarklassens synpunkt kan betraktas som positivt. Det sker nämligen inga under i politiken. Högervindarna blåser naturligtvis lika starkt i utbildningsdepartementet som i de andra departementen.

Därför låter vi oss inte avspisas med utskottets skrivning att vårt yrkande inte skall påkalla någon åtgärd utan yrkar bifall även till motionen 1354.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 14
Avstår - 1

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276
Nej - 14

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1634 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Änslag till högskola
och forskning*

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Anslag till högskola och forskning

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1634 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277

Nej - 14

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276

Nej - 14

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1354 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 7 och 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 mom. 7 och 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 275
Nej – 14

M o m . 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Ove Nordstrandh och Hans Nyhage, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ove Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 1 av Ove Nordstrandh och Hans Nyhage.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ove Nordstrandh begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 231
Nej – 46
Avstår – 14

M o m . 10–13

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

Anslag till högskola och forskning

Den som vill att kammarken bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 mom. 14 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276

Nej - 14

M o m . 1 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ove Nordstrandh och Hans Nyhage, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ove Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 mom. 15 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 2 av Ove Nordstrandh och Hans Nyhage.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ove Nordstrandh begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 244

Nej - 44

Avstår - 1

M o m . 1 6 - 1 9

Kammarken biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 2 0

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemstállan i betánkandet nr 25 punkten 1 mom. 20 röstár ja, den det ej vill röstár nej. Vinner nej har kammarén bifallit motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkstálldes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276
Nej - 14

M o m . 2 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemstállan, dels motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 2 2 o c h 2 3

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemstállt.

M o m . 2 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemstállan, dels motionen nr 1354 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 2 5

Utskottets hemstállan bifölles.

Punkterna 2-7

Kammarén biföll vad utskottet i dessa punkter hemstállt.

Punkten 8

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemstállan, dels motionerna nr 623 av Eva Hjelmström och Inga Lantz samt nr 911 av Karin Andersson och Anna Eliasson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemstállan i betánkandet nr 25 punkten 8 mom. 1 röstár ja, den det ej vill röstár nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motionerna nr 623 av Eva Hjelmström och Inga Lantz samt nr 911 av Karin Andersson och Anna Eliasson.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till högskola
och forskning*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 267
Nej – 16
Avstår – 3

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 452 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 452 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 276
Nej – 13

Punkterna 9–12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 13

M o m . 1 – 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4 o c h 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 624 av Eva Hjelmström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 13 mom. 4 och 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 624 av Eva Hjelmström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 11

Punkten 14

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till lokalt
utvecklingsarbete
inom skolväsendet,
m. m.*

**§ 18 Anslag till lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet,
m. m.**

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:27 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet, m. m. jämte motioner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet m. m.)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 12² (utbildningsdepartementet) efter föredragning av statsrådet Birgit Rodhe under punkten C 3 (s. 275–276) föreslagit riksdagen att till Lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen

1978/79:1370 av Hans Nyhage m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att försöksverksamheten rörande lokalt/regionalt utvecklingsarbete och samverkan mellan forsknings- och utvecklingsarbete (FoU) och fortbildning skulle utvidgas att bedrivas av tio länsskolnämnder,

2. att till Lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.,

3. att till Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet för budgetåret 1979/80 anvisa ett med 750 000 kr. reducerat reservationsanslag av 35 182 000 kr.

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till lokalt
utvecklingsarbete
inom skolväsendet,
m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:1370, yrkandena 1 och 2, till Lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 750 000 kr.

Reservation hade avgivits

1. beträffande utvidgning av försöksverksamheten av Hans Nyhage (m) och Gunnar Biörck i Värmdö (m) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:1370, yrkandena 1 och 2, till Lokalt utvecklingsarbete inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

Punkten 3 (Stöd för produktion av läromedel)

Regeringen hade under punkten C 5 (s. 280–281) föreslagit riksdagen att

1. medge att förhandsbesked om statsbidrag till stöd för produktion av läromedel fick lämnas i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. till Stöd för produktion av läromedel för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 3 085 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:1302 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen anvisade ett anslag av 296 000 kr. till framställning av punktskriftsböcker (del av motionens yrkande, som i övrigt behandlades av kulturutskottet),

1978/79:1329 av förste vice talmannen Torsten Bengtson (c) och Gunnar Björk i Gävle (c),

1978/79:1387 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att hemställa hos regeringen om åtgärder för förstärkning av läromedelsproduktionen, i första hand Esselte Studium,
2. att hemställa hos regeringen att tillsätta en utredning om formerna för att öka användarnas inflytande över läromedlens tillblivelse, anskaffande och användande samt om hur i detta avseende dialogen mellan de i skolan verksamma och företrädare för hem, arbetsliv och samhällsliv skulle kunna vitaliseras, samt

1978/79:1634 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att ett statligt läromedelsförlag inrättades (yrkandet 3).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande medel till framställning av punktskriftsböcker skulle bifalla propositionen 1978/79:100 och avslå motionen 1978/79:1302 i denna del,

2. att riksdagen beträffande medel till produktion av undervisningsfilm skulle bifalla propositionen 1978/79:100 och avslå motionen 1978/79:1329, yrkandet 1 i denna del,

3. att riksdagen beträffande beslut om bidrag till undervisningsfilm skulle avslå motionen 1978/79:1329, yrkandet 2,

4. att riksdagen beträffande svensk versionering av utländsk film skulle avslå motionen 1978/79:1329, yrkandet 3,

5. att riksdagen medgav att förhandlingsbesked om statsbidrag till stöd för produktion av läromedel fick lämnas i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100,

6. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1978/79:100 samt med avslag på motionerna 1978/79:1302 i denna del och 1978/79:1329, yrkandet 1 i denna del, till Stöd för produktion av läromedel för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 3 085 000 kr.,

7. att riksdagen beträffande förstatligande av läromedelsproduktionen skulle avslå motionen 1978/79:1387, yrkandet 1,

8. att riksdagen beträffande användarnas inflytande över läromedlens tillblivelse m. m. skulle avslå motionen 1978/79:1387, yrkandet 2,

9. att riksdagen beträffande inrättande av ett statligt läromedelsförlag skulle avslå motionen 1978/79:1634, yrkandet 3.

Punkten 5 (Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet)

Regeringen hade under punkten C 7 (s. 286–290) föreslagit riksdagen att till Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 35 932 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:1370 av Hans Nyhage m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att till Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet för budgetåret 1979/80 anvisa ett med 750 000 kr. reducerat reservationsanslag av 35 182 000 kr. (yrkandet 3).

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:1370, yrkandet 3, till Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 35 932 000 kr.

Reservation hade avgivits

2. av Hans Nyhage (m) och Gunnar Biörck i Värmdö (m) som – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet bort hemställa

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till lokalt
utvecklingsarbete
inom skolväsendet,
m. m.*

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till lokalt
utvecklingsarbete
inom skolväsendet,
m. m.*

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:1370, yrkandet 3, till Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 35 182 000 kr.

Punkten 6 (Fortbildning m. m.)

Regeringen hade under punkten C 8 (s. 290–299) föreslagit riksdagen att till Fortbildning m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 67 428 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:629 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om upprättandet av en plan dels för att snabbare genomföra personallagsutbildningen med anledning av SIA-reformen än vad som nu gällde, dels för att successivt öka fortbildningen i naturorienterande ämnen (yrkandet 2),

1978/79:1362 av Eric Krönmark (m) och

1978/79:1840 av Karl-Erik Strömberg (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande personallagsutbildning och fortbildning i naturorienterande ämnen skulle avslå motionen 1978/79:629, yrkandet 2,

2. att riksdagen beträffande fortbildning av skolläkare skulle avslå motionen 1978/79:1840,

3. att riksdagen beträffande lärarfortbildning i totalförsvarsfrågor skulle avslå motionen 1978/79:1362,

4. att riksdagen till Fortbildning m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 67 428 000 kr.

Reservation hade avgivits

3. beträffande plan för att successivt öka fortbildningen i naturorienterande ämnen av Stig Alemyr, Lars Gustafsson, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen beträffande personallagsutbildning och fortbildning av naturorienterande ämnen med bifall till motionen 1978/79:629, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförts.

Punkten 7 (Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m.)

Regeringen hade under punkten C 9 (s. 299–303) föreslagit riksdagen att till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 87 466 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:630 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle

1. besluta att till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 5 884 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 93 350 000 kr. att fördelas i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om arbetsgivarrepresentation i de lokala och regionala planeringsråden för samverkan mellan skola och arbetsliv, och

1978/79:1899 av Kerstin Göthberg m. fl. (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:630, yrkandet 1, till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 87 466 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande tolkningen av bestämmelserna om planeringsråden med bifall till propositionen 1978/79:100 skulle avslå motionen 1978/79:630, yrkandet 2,

3. att riksdagen beträffande ändring av bestämmelserna om planeringsråd skulle avslå motionen 1978/79:1899.

Följande två reservationer hade avgivits av Stig Alemyr, Lars Gustafsson, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s):

4. beträffande medel till flera grundbelopp, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:630, yrkandet 1, till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 93 350 000 kr.,

5. beträffande tolkningen av bestämmelserna om planeringsråden, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:630, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

LENNART BLADH (s):

Herr talman! Till utbildningsutskottets betänkande nr 27 är fogade några reservationer från socialdemokraterna. Jag skall något kommentera dessa.

SIA-reformens möjligheter prövas för första gången under innevarande läsår. I många skolor har man lokalt påbörjat intressanta och lovvärda försök i reformens anda.

Ett viktigt inslag i SIA-reformen är den utbildning av personallag från varje

Ondagen den
4 april 1979

*Anslag till lokalt
utvecklingsarbete
inom skolväsendet,
m. m.*

rektorsområde som har påbörjats. Enligt vad vi erfarit har fortbildningen medfört att ett konstruktivt förnyelsearbete har inletts på många skolor. Intresset hos den berörda personalen för att genomgå fortbildningen är också stort. Skolöverstyrelsen har i anslagsframställning för budgetåret 1979/80 framhållit vikten av att personallagsutbildningen genomförs på kortare tid än under de tio år som nuvarande planering bygger på.

Anslaget Fortbildning m. m. (C 8. Utbildningsdepartementet) har emellertid enligt vår uppfattning förbisetts i regeringens budgetförslag. Den uppräknings som ägt rum täcker inte ens de automatiskt ökande kostnader som är förknippade med nuvarande verksamhet. Dessutom anger föredraganden att fortbildning inom det naturvetenskapliga området skall prioriteras, vilket vi instämmer i. I själva verket kommer fortbildningen av skolans personal att minska nästa budgetår. Vilken annan fortbildning som då måste besküras framgår dock inte av budgetpropositionen.

Socialdemokraterna fäster stor vikt vid personalens fortbildning som ett medel att stimulera förnyelsearbetet i skolan. Lärarnas kunskaper och färdigheter är av stor betydelse också för arbetsmiljön i skolan.

Enligt vår mening är det också viktigt att behovet av fortbildning i naturorienterande ämnen och i barns och ungdomars begreppsbildning på detta område uppmärksammas och resulterar i konkreta åtgärder. På samma sätt som vi har föreslagit en plan för att snabbare genomföra personallagsutbildning anser vi att en motsvarande plan bör upprättas för att successivt öka fortbildningsutbudet på detta område.

Ur anslaget Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. (C 9. Utbildningsdepartementet) utgår bidrag till försöksverksamhet med studie- och yrkesorientering samt lokala och regionala planeringsråd för samverkan mellan skola och arbetsliv (SSA-råd).

Olika undersökningar visar att många elever är osäkra i grundskolans avgångsklass. Den kärva arbetsmarknaden för ungdomar har naturligtvis medverkat till större svårigheter för dem som efter grundskolan önskar arbeta i stället för att studera. En stor grupp ungdomar behöver särskild hjälp och stimulans för att samhällets erbjudanden om utbildning, arbete eller praktik skall uppfattas som meningsfulla alternativ efter grundskolan.

De åtgärder som satts in inom både utbildningsområdet och arbetsmarknadsområdet kan för många ungdomar också innebära att alternativen ter sig svåröverskådliga och därmed försvårar valen. Det är en angelägen uppgift för studie- och yrkesorientering att medverka till att dessa åtgärder för den enskilda individen kan kombineras till ett sammanhängande studieprogram.

I övergången mellan grundskola och gymnasieskola eller arbetsliv spelar studie- och yrkesorienteringen en stor roll. Genom att tillräcklig tid kan ges varje individ kan valen bli bättre underbyggda. Studie- och yrkesorienteringen har också en viktig uppgift att fylla när det gäller att motverka traditionella könsrollsmönster. Den blir också särskilt viktig för ungdomar med någon form av handikapp. För invandrarungdom kan studie- och yrkesorienteringen ge ökade kunskaper om olika studiemöjligheter och

om förhållanden på arbetsmarknaden som för andra ungdomar är självklara. Studie- och yrkesorienteringen i skolan samt den uppsökande studie- och yrkesorienteringen är enligt vår mening viktiga delar i samhällets åtgärder för att underlätta ungdomarnas fortsatta studier eller inträde på arbetsmarknaden.

Ett grundläggande drag i den nuvarande utvecklingen på skolans område är ett fördjupat samspel mellan skolan och arbetslivet. Detta framhålls i riksdagens SIA-beslut. Ansvar för denna utveckling faller bl. a. på skolans studie- och yrkesorientering. Vi vill här peka på att uppgifter som t. ex. uppföljning av elever till utbildning, arbete eller praktik, grupp vägledning, modifierad intagning samt arbetslivsorientering i olika former genom alla stadier m. m. tillkommit under de senaste åren. Det är därför socialdemokraternas uppfattning att verksamheten behöver tillföras ökade resurser.

För att man särskilt i större kommuner skall kunna förstärka elevernas möjligheter till studie- och yrkesorientering bör antalet grundbelopp för studie- och yrkesorientering ökas.

Betydande insatser görs av de lokala planeringsråden, SSA-råden, för att närma grundskolan, gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen till arbetslivet. Inte minst gäller detta i fråga om att planera den praktiska yrkesorienteringen, olika former av praktik, anpassad studiegång samt facklig medverkan i skolans undervisning om arbetsmarknad och arbetsliv. Det ankommer också på SSA-råden att uppmärksamma utbildning som är förlagd utanför gymnasieskolan i form av inbyggd utbildning, företagsutbildning och lärlingsutbildning. Råden följer också den uppsökande studie- och yrkesorienteringen, vilket är ett viktigt inslag i samhällets åtgärder i syfte att erbjuda alla ungdomar arbete, utbildning eller praktik.

Enligt vår mening spelar SSA-råden en mycket betydelsefull roll som kontaktorgan mellan skolan och arbetslivet. Den arbetsbelastning som fallit på råden kunde knappast förutses vid deras tillkomst. Under hand har denna ökat kraftigt, vilket bl. a. sammanhänger med situationen på arbetsmarknaden för ungdomsgrupper. I många kommuner har handläggningen av dessa frågor blivit en huvuduppgift för SSA-råden. Det finns stora risker att råden på grund av bristande resurser tvingas avstå från andra väsentliga arbetsuppgifter.

Införandet av SSA-råden ingick ursprungligen i den socialdemokratiska regeringens proposition om skolans inre arbete. Riksdagens beslut på grundval av denna proposition omfattade också införandet av regionala planeringsråd i varje län. Den borgerliga regeringen fullföljde emellertid inte detta beslut utan föreslog endast ett begränsat genomförande av reformen. Med anledning av regeringens förslag har socialdemokraterna vid flera tillfällen motionerat om att riksdagens beslut bör fullföljas. Våren 1977 uttalade riksdagen att organisationen med regionala planeringsråd snarast bör byggas ut.

I budgetpropositionen föreslår nu regeringen en viss utbyggnad av verksamheten med regionala planeringsråd. Några motiv för att utesluta vissa regioner redovisas inte.

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till lokalt
utvecklingsarbete
inom skolväsendet,
m. m.*

Socialdemokraternas uppfattning om behovet av att införa regionala planeringsråd i samtliga län framfördes också i motionen med anledning av propositionen om åtgärder mot ungdomsarbetslöshet. I propositionen anförde föredraganden att i de lokala planeringsråden bör "också diskuteras hur behovet av praktikplatser skall kunna tillgodoses och hur platserna bör fördelas på ortens/regionens arbetsmarknad". Vi framhöll då att det inte var möjligt att klara praktikplatsfrågorna enbart på grundval av arbetsmarknads-situationen i den enskilda kommunen. De regionala planeringsråden är nödvändiga för att föredragandens uttalanden skall kunna tillgodoses.

Vi föreslår att de regionala planeringsråden införs i hela landet nästa läsår. För detta krävs ytterligare tio grundbelopp utöver regeringens förslag, vilket motsvarar 1 milj. kr.

Representationen i SSA-råden är också föremål för diskussion. Socialdemokraterna anser att den tolkning av hittills fattade beslut rörande de lokala och regionala rådets sammansättning som gjorts av SÖ är tillfredsställande. Den innebär att man utgår från vilka organisationer på arbetstagar- och arbetsgivarsidan som är avtalsslutande parter. I skrivelse till regeringen den 19 april 1978 uttalar SÖ bl. a. att "under hela utvecklingsarbetet har parterna varit överens om att de avtalsslutande organisationerna på arbetsmarknaden bör vara förslagsgivande vid tillsättning av ledamöter i SSA-råden".

I likhet med SÖ anser vi att det bör vara möjligt för sådana grupper att komma överens med Svenska arbetsgivareföreningen om arbetsgivarsidans representation. Vilken organisation som skall företräda arbetsgivarna i SSA-råden bör således vara en intern fråga för dessa på samma sätt som det förhåller sig på arbetstagersidan. Vi anser att åtgärder härutöver inte är nödvändiga. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad som här anförts om arbetsgivarrepresentationen i lokala och regionala planeringsråd.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till de socialdemokratiska reservationerna 3, 4 och 5 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är regering och riksdag som fastställer de utbildningspolitiska målen, men det är läromedelsföretagen som i mycket får svara för utbildningens inriktning, eftersom läromedlen har en utomordentligt styrande effekt på undervisningen, såväl när det gäller planering och innehåll som när det gäller den metodiska uppläggnings av undervisningen.

Vpk anser att samhällets inflytande över läromedlen måste garanteras och föreslår ett förstatligande, i första hand av Esseltekoncernen.

I avstyrkandet av motion 1387 hänvisar utbildningsutskottet till den utredning som arbetar inom läromedelsområdet. Och det tycker jag är bra. Men utskottet borde dra helt andra slutsatser av denna utrednings hittills publicerade betänkande än att avstyra vpk-motionen. I delbetänkandet om produktions- och konkurrensförhållandena på läromedelsmarknaden redovisar utredningen just de fakta som bl. a. ligger till grund för vår motion och som redovisas tidigare i motioner från vpk.

Den helt övervägande delen av de läromedel som används inom grundskolan, gymnasieskolan och högskolan framställs, marknadsförs och distribueras i privat regi. Monopoltendenserna är tydliga inom detta område. Det heter på s. 205 i utredningens delbetänkande: "Beträffande konkurrens- och marknadsförhållanden kan vissa utmärkande drag på läromedelsmarknaden konstateras. Produktionen är koncentrerad till ett fåtal större producenter i en sådan utsträckning att marknaden kan betraktas som oligopol."

Det skäl som många gånger anförts här i kammaren mot ett förstatligande – nämligen att man vill ha konkurrens – föreligger inte längre. Läromedlen produceras i allt högre grad av några få företag. Också priskonkurrensen är satt ur spel. Koncentrationen är mycket stor. En SPK-utredning redovisar att de fem största företagen svarar för 76 % av läromedlen. Det största företaget, som är Esselte, har närmare 50 % av den totala försäljningen.

Utvecklingen mot ökad koncentration på läromedelsmarknaden blir ännu mer tydlig om man studerar försäljningsutvecklingen mellan 1970 och 1976. De fem största företagen svarade 1976 för över 80 % av läromedelsförsäljningen. Upphandlingen sker till närmare 90 % i 277 kommuner genom s. k. central upphandling. Det finns med andra ord ett mycket litet utrymme för lärare och elever att bestämma vad för slags undervisningsmateriel man vill använda sig av.

Det heter i utredningen: "Kommunerna har strävanden att samordna och förenkla inköpsrutinerna på olika sätt. Bl. a. begränsas i flera kommuner lärarnas möjligheter att fritt välja sina läromedel genom det förval som upprättandet av kommunala läromedelsförteckningar innebär."

Priserna på läromedel har ökat lavinartat under senare år. Under perioden 1970–1976 ökade priserna med 50 %. Det är läromedlen inom grundskolan som kostar mest. Utredningen redovisar att det köps läromedel för 793 milj. kr. – det är en ökning med 250 miljoner på bara några få år. Mot bakgrund av kommunernas finansiella läge förstår man att detta är en betungande post i den kommunala ekonomin.

Att lönsamheten för de stora företag som svarar för 80 % av försäljningen är god behöver ingen betvivla mot bakgrund av de siffror jag nyss redogjort för. Esselte redovisar för de första åtta månaderna under 1978 en vinst på 41 %. Och Esselte har också helt följdriktigt utnämnts till det för aktieägarna mest lönsamma företaget. Jag vill fråga representanten för utskottet – vem det nu är – och socialdemokraterna, som i alla fall en gång i tiden har haft en riktig inställning i den här frågan, om de tycker att det är rätt och riktigt att monopolföretag gör stora vinster och tjänar pengar på barnens rätt till utbildning och på den utbildning som samhället ställer till förfogande.

Vänsterpartiet kommunisterna menar att samhället måste skaffa sig ett helt annat inflytande när det gäller att påverka läromedelsproduktionen. Det måste ske dels genom ett förstatligande, dels genom ett inflytande på produktionen av och innehållet i läromedlen för dem som använder dessa, dvs. elever och lärare.

Det har efterlysts en debatt om läromedlens roll och jag tror det är viktigt att en sådan debatt kommer till stånd. Det skall vara en debatt där man

Onsdagen den
4 april 1979

*Anslag till lokalt
utvecklingsarbete
inom skolväsendet,
m. m.*

diskuterar läromedlens roll och funktion ur olika synpunkter. Också SPK-utredningen är inne på detta. Låt mig citera ur dess betänkande, s. 29, där det heter: "Den hittillsvarande utvecklingen på läromedelsområdet har lett till att läromedlen kommit att i allt högre grad påverka undervisningen i skolorna. Läroplanernas uttalade önskan om att lärare och elever själva skall medverka vid undervisningsplaneringen har delvis fått stå tillbaka för producenternas strävan att som svar på skolans efterfrågan erbjuda ett läromedel som är så arbetsbesparande som möjligt för läraren och så heltäckande som möjligt för eleven."

Då jag för en tid sedan besökte en skola fann jag läromedel i kemi, som byggde på att eleverna besvarade vissa frågor genom att på ett papper fylla i med 1, 2 eller X. När eleverna hade kommit till sista raden på bladet kunde de själva kontrollera om deras tipsrad var rätt. Det tycker jag är ett exempel på hur läromedel inte får vara beskaffade.

Vidare heter det i utredningens betänkande: "Läroplanerna ger en stor frihet för lärare och elever att planera undervisningen efter bl. a. sina egna intressen. Läromedlens utveckling har emellertid oftast fått en motsatt effekt. Enligt flera bedömare, bl. a. på SÖ, styr läromedlen undervisningen i en betydligt större omfattning än vad som är önskvärt samt passiviserar lärare och elever." Man säger också att det behövs en förändring i synen på läromedlens roll med ett vidgat läromedelsbegrepp, där man mer går in för informationssökning och bearbetning av fakta.

Det är tankegångar som vpk tidigare har framfört här i kammaren, och det är glädjande att dessa tankar tagits upp av utredningen.

Utredningen konstaterar vidare att lärare och elever kan förväntas att, i större utsträckning än vad som nu är fallet, producera sina egna läromedel i samband med undervisningen. Det är alldeles utmärkt och överensstämmer med vpk:s syn på läromedel.

Herr talman! Mycket talar för att vpk-motionen bör bifallas. Tankegångarna i motionen överensstämmer i hög grad med vad man kan läsa sig till i SPK:s utredning. Det hade varit framsynt av utskottet, om det hade tillstyrkt vpk-motionen. Det borde man f. ö. ha gjort mycket tidigare. Då skulle spekulatjonen och koncentrationen på läromedelsmarknaden ha kunnat stoppas tidigare. Nu låter man utvecklingen pågå utan att ens reagera för den.

Jag yrkar, herr talman, bifall till motionen 1387.

På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 19 Anmälades och bordlades

Propositioner

1978/79:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79

1978/79:187 om huvudmannaskapet för fjällsäkerheten m. m.

§ 20 Anmälades och bordlades

Motioner

1978/79:2440 av *Bonnie Bernström*

med anledning av propositionen 1978/79:168 om föräldrautbildning och förbättringar av föräldraförsäkringen m. m.

1978/79:2441 av *Gunilla André* och *Anne-Marie Gustafsson*

med anledning av propositionen 1978/79:186 om ändring i lagen (1886:84 s. 14) angående skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada

Nr 120

Onsdagen den
4 april 1979

*Meddelande om
fråga*

§ 21 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställts

den 4 april

1978/79:475 av *Anita Gradin* (s) till statsrådet Birgit Rodhe om statsbidrag för vikarie till lärare i visst fall:

Enligt beslut av regeringen utgår inte statsbidrag för vikarie om lärare är ledig för vård av adoptivbarn. Fullständig likhet råder enligt försäkringslagen för vård av biologiskt resp. adopterat barn.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet Birgit Rodhe varför statsbidrag inte utgår för vikarie om lärare är ledig för adoptivbarn, och om regeringen har för avsikt att korrigera denna indirekta särbehandling av en föräldrakategori.

§ 22 Kammarén åtskildes kl. 17.45.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert